

**İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİNDE ÇEVRE BİLİNCİ
ÇALIŞMASI**

Tayfun YÜCESOY

**FBE Endüstri Mühendisliği Anabilim Dalı Programında
Hazırlanan**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Eralp ÖZİL

İSTANBUL, 2007

**İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİNDE ÇEVRE BİLİNCİ
ÇALIŞMASI**

Tayfun YÜCESOY

**FBE Endüstri Mühendisliği Anabilim Dalı Programında
Hazırlanan**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman Üye : Prof. Dr. Eralp ÖZİL

İSTANBUL, 2007

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ONAY SAYFASI

Yüksek Lisans Öğrencisi Tayfun YÜCESOY'un "Türk Silahlı Kuvvetlerinde Çevre Bilinci Çalışması" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Endüstri Mühendisliği Yüksek Lisans tezi olarak oybirliği ile başarılı bulunmuştur.

Tez Danışman : Prof. Dr. Eralp ÖZİL

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Hasan HEPERKAN

Jüri Üyesi : Dr. Alper ÖZPINAR

ONAYLI

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulunun / / 2007 tarih ve kararı ile onaylanmıştır.

Müdür

İÇİNDEKİLER

KISALTMA LİSTESİ	iv
ŞEKİL LİSTESİ	v
TABLO LİSTESİ	v
ÖNSÖZ	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	vii
GİRİŞ	1
1. ÇEVRE HUKUKU VE ISO 14001 ÇEVRE YÖNETİM SİSTEMİ	4
1.1 Çevre Hakkı Kavramının Tarihsel Gelişimi Ve Genel Hukuksal Çerçevesi	4
1.1.1 Çevre Hukuku Ve Çevre Hakkı Kavramı	4
1.1.2 Uluslar Arası Hukukta Çevre Hakkı	5
1.1.3 İç Hukukta Çevre Hakkı	7
1.2 Çevre Yönetim Sistemi	10
1.2.1 Çevre Yönetim Sisteminin Temel Çerçevesi	10
1.2.2 Çevre Yönetim Sistemi Standardının İlkeleri	11
1.2.3 Çevre Yönetim Sistemleri Standart Serisi	11
2. TÜRKİYEDE ÇEVRENİN GENEL DURUMU, SEKTÖREL ÖNCELİKLER VE POLİTİKALAR	12
2.1 Türkiye’de Çevrenin Genel Görünümü	12
2.2 Ulusal Çevre Stratejisinin Temel İlkeleri	17
2.3 İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (Kyoto Sözleşmesi) ve Türkiye	20
3. TSKLERİNİN ÇEVRE SORUNLARININ ÇÖZÜMÜNE, ÇEVRE BİLİNCİNE KATKILARI	24
3.1 Giriş	24
3.2 TSK’inde Çevre Koruma Faaliyetleri	26
3.2.1 Su kirliliğinin kontrolü	26
3.2.2 TSK’nde Atık Sektörü Ve Yönetimi	28
3.2.2.1 Atıkların Sınıflandırılması	31
3.2.2.2 Geçici Atık Toplama Merkezleri	32
3.2.2.3 Bölgesel Atık Toplama Merkezleri	33
3.2.2.4 Atık Akış Rapor ve Kayıt Sistemi	35
3.2.3 Hava Kirliliğinin Önlenmesi	36
3.2.4 Tıbbi, Radyoaktif Ve Kimyasal Atıkların Kontrolü	37
3.2.5 Personelin Çevre Sağlığı Eğitimi	38
3.2.6 TSK’nde Ağaçlandırma ve Erozyonla Mücadele Çalışmaları	39
3.3 Jandarma Genel Komutanlığının Doğal Hayatın Korunması Alanındaki Aktif Faaliyetleri	43

3.3.1	Jandarma Genel Komutanlığının Doğal Hayatın Korunması Alanındaki Faaliyetleri	43
3.3.2	Doğal Hayatı Koruma Takımları İle Çevre Koruma Timleri	46
3.3.3	Doğal Hayatı Koruma Takımları İle Çevre Koruma Timlerinin Görevleri	47
3.4	TSK Tarafından Kara Mayınlarının Temizlenmesi	49
4.	KIRKLARELİ BÖLGESİNDEKİ ASKERİ BİRLİKLERİN ÇEVRE BİLİNCİNE VE ÇEVRE SORUNLARINA KATKILARI	52
4.1	Kırklareli Bölgesindeki Askeri Birliklerin Atık Kontrol ve Yönetim Sistemi	52
4.2	Askeri Revir Tıbbi Atık Yönetimi	54
4.3	Sosyal Tesis, Askeri gazino ve Kantin Başkanlıklarınca uygulanan Atık Yönetimi	54
4.4	Kırklareli Bölgesindeki Alarm İskan Tesislerinde Atık Yönetimi	53
4.5	Kırklareli Bölgesinde Askeri Birlikler İçin Kurulması Planlanan Atık Su Arıtma Tesisleri	56
4.6	Atış ve Tatbikat Alanları	59
4.7	Kırklareli Bölgesinde Erozyonla Mücadele Ve Ağaçlandırma Çalışmaları	61
4.8	Çevre Bilincinin Yurt Sevgisi Eğitimindeki Yeri	62
5.	SONUÇLAR VE ÖNERİLER	65
	KAYNAKLAR	70
	ÖZGEÇMİŞ	72

KISALTMALAR

AB	AVRUPA BİRLİĞİ
BÇM	BÖLGESEL ÇEVRE MERKEZİ
BGDM	BÖLGESEL GEÇİÇİ DEPOLAMA MERKEZİ
CITES	TEHLİKELİ TÜRLERİN ULUSLAR ARASI TİCARETİNE İLİŞKİN KONVANSİYON
CO	KARBON MONOKSİT
ÇED	ÇEVRE ETKİ DEĞERLENDİRİLMESİ
GATM	GEÇİÇİ ATIK TOPLAMA MERKEZİ
GDO	GENETİK OLARAK DEĞİŞTİRİLMİŞ ORGANİZMA
GSYİH	GAYRİ SAFİ YURTİÇİ HASILAT
HC	HİDRO KARBON
İLU İYİ	LABARATUAR UYGULAMALARI
KOBİ	KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELER
MSB	MİLLİ SAVUNMA BAKANLIĞI
MW	MEGAWAT
NO	AZOT OKSİT
OECD	KALKINMA VE EKONOMİK İŞBİRLİĞİ ÖRGÜTÜ
PCB/PCT	POLİKLORİNLİ BİFENLİ/POLİKLORİNLİ TRİFENLİ
SÇD	STRATEJİK ÇEVRESEL DEĞERLENDİRME
TAGTM	TIBBİ ATIK GEÇİÇİ TOPLAMA MERKEZİ TÜRKİYE EROZYONLA MÜCADELE VE
TEMA	AĞAÇLANDIRMA
TEP	TEK EŞDEĞER PETROL
TSK	TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ
TUİK	TÜRKİYE İSTATİSLİK KURUMU
UÇES	ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİ

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 3.1 Atıkların Sınıflandırılması Çizelgesi	31
Şekil 3.2 Geçici Atık Toplama Merkezi Akış Diyagramı	32
Şekil 3.3 Bölgesel Atık Toplama Merkezleri Akış Diyagramı	33
Şekil 3.4 Atık Akış Rapor ve Kayıt Sistemi	35

TABLO LİSTESİ

Tablo 2.1 Türkiye'nin iklim değişikliği karşılaştırılmalı temel göstergeleri	22
Tablo 3.4 1996-2002 Yılları Arasında Dikilen Ağaç Sayılarının Yıllara Göre Değişimi	41
Tablo 3.5 :Tema Vakfı ve Çevre ve Orman bakanlığı işbirliği ile yürütülen “10 Milyar Meşe Palamudu Kampanyası”na, Türk Silahlı Kuvvetlerinin 1998-2002 yılları arasında sağladığı katkılar.	41
Tablo 3.6 Müdahale Edilen Çevre Suçları Mukayesesi	45
Tablo 4.1 Atıksuların atılması sonucu oluşacak katkılar	58
Tablo 4.2 AB Evsel Atıksular İçin Deşarj Standardı	59

ÖNSÖZ

Çevreye ilişkin sorunların çözümünde ülkemizin genel durumuna baktığımızda yapılan çalışmaların sınırlı kaldığını görmekteyiz. Bunların nedenleri ard arda sıralansa da çevre problemlerinin temel nedenleri birkaç başlıkta özetlenebilir. Bu problemler kısaca; araştırma kuruluşları çevre sorunlarının belirlenmesi ve çözüm yollarının saptanması açısından yeterli bir çalışma düzeyi gerçekleştirilememesi; kamu yönetiminin çevre sorunları karşısında gerekli ölçüde örgütlenememiş yada bu alanda yapılan çalışmaların yetersiz kalması; bazı sanayi kuruluşlarının doğal kaynakların aşırı istismarında aşırı kâr hedefiyle toplumsal bütün amaç ve ilkelerin yok sayması ve toplum ve çevrenin korunması yada bozulan çevrenin yeniden kazanılmasında gerekli tepki, duyarlılık ve bilincin gösterilmemesidir.

Bu temel sorunların aşılabilmesi aşamasında TSK çevre ve ekolojik dengenin korunmasına yönelik olarak durumunu ve yapmış olduğu çalışmaları ülke genelinin durumu da göz önüne alınarak bir değerlendirmesini yapmak tezin konusunu oluşturmaktadır. Asıl çevre sorunlarının üzerinden gelinebilmesi için bilinçlendirmenin önemi anlaşılırsa TSK'nin bu konuda yapabileceği ve yapmakta olduğu faaliyetlerin önemi aşikardır.

Bu kapsamda yapılan çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci ve ikinci bölümde Çevre Hukuku ve Türkiye'de Çevrenin genel durumu ortaya konmuş, üçüncü bölümde de bu çerçevede TSK'de yürütülen çevre faaliyetleri ele alınmıştır. Son iki bölümde ise Silahlı Kuvvetler tarafından Kırklareli bölgesinde çevre bilincine ve sorunlarına katkılar anlatılarak sonuç ve değerlendirmeler yazılmıştır.

Tezimin yazımı esnasında vermiş olduğu eğitim ve nosyondan dolayı değerli hocam Prof. Dr. Eralp ÖZİL'E, tez danışmanlarıma, desteğini hep yanımda hissettiğim Eşime ve benimle paylaşmak istedikleri sosyal zamanlarından bana anlayış gösteren evlatlarıma teşekkür ederim.

ÖZET

Çevreyi olumsuz etkileyen olaylar bölgesel ve global sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Bu sebeple son iki yüzyıl içinde dünyada çevre bilinci ve anlayışına yönelik yaklaşımlar artmaktadır. Bu yazıda çevreyle ilgili ulusal durum ve çalışmalara kısaca değinildikten sonra, askeri belgeler doğrultusunda çevre bilgisi, çevresel tutum, davranış ve katkılar özetlenecektir.

Anahtar kelimeler : Çevre Sorunları, Çevre Bilinci, Çevre Eğitimi

ABSTRACT

Environmental problems that cause adverse effects have local and global results. For that reason in the last two centuries, the approaches devoted to environment consciousness and comprehension in world have been increasing. In this paper, first the national actions concerning environment, then in the line of military originated documents military environmental knowledge, attitudes, behavior and activities will be summarized.

Key Words : Environmental problems, environment consciousness, Environmental Training

GİRİŞ

İnsanın doğaya egemen olmaya başlamasıyla birlikte, ortam şartlarını kendi isteği doğrultusunda değiştirerek yapay bir çevre oluşturmuştur. Bunun sonucunda canlı ve cansız varlıklar arasındaki varolan doğal denge canlıların yaşamlarını etkileyecek biçimde bozulmuştur. Doğal dengenin bozulması sonucu olarak birçok çevre sorunu ortaya çıkmıştır.

Çevre sorunlarının etkileri ve bu etkilerin aciliyeti toplumu oluşturan bireylerin bilgilerinin, bilinçlerinin, tutumlarının ve tavırlarının önemini artırmaktadır. Kirlenmiş bir gezegende yaşayan hiçbir canlının trajik bir sondan kurtulma şansı bulunmamaktadır. İnsan hem bu kirliliğin sorumlusu, hem de kirliliği durdurabilecek ve yaşanması bir dünyayı kurabilecek tek canlı türüdür. Bu durumda çevre bilinci olarak tanımlanabilecek bilgi birikimi ve tavırlar; çok daha önemli hale gelmektedir. Kuskusuz çevre bilincinin niteliği ile eğitim durumu ve sosyokültürel durum arasında bazı bağlar vardır. Ancak çevre sorunlarına yaklaşımda, eğitim durumunun ve sosyokültürel durumun payını azaltan birçok toplumsal alışkanlığın, kalıpların olduğu da bir gerçektir.

Çevre bilincine dair çalışmalar böyle bir nesnellik içinde ekoloji, halk sağlığı, psikoloji, sosyoloji gibi dallarda giderek önem kazanmaktadır. Bir ilişkiler bütünü olan çevrenin soruna dönüşmesi, genellikle insan kaynaklı etkilerin, kendine özgü nitelik ve nicelikleriyle doğanın ilişkiler sistemini, dengelerini zorlamasının sonucunda olmaktadır. İnsanın yaşamını ve sağlığını koruyabilmesi açısından da önemli olan bu dengeler, karşılaştıkları yeni durumları kaldıramaz hale geldikçe kirlenme diye adlandırılan bozulmalar ortaya çıkmaktadır.

Çevre sorunlarının artması, çevre sağlığı ve çevre hekimliği konularının önemini artırmakta, bu başlıklarda birçok çalışma yapılmaktadır. Çevre bilinci konusunda Dünyanın çeşitli ülkelerinde tıp, psikoloji, sosyoloji gibi alanlara yayılmış çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Yapılan bazı çalışmalar, kişilerin çevre bilincini değerlendirmek ve bu bilinci davranışlarına yansıtıp yansıtmadıklarını belirlemek amacıyla taşımaktadır. TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni,1973'de çevre bilinci üzerine yaptıkları çalışmada, ekolojik krizi, sadece teknolojik bir sorun olarak değil, aynı zamanda yanlış davranış kalıplarının yol açtığı bir kriz olarak değerlendirmişlerdir.¹(TSK Bülteni,2005)Krizin asılabilmesi için geleneksel teknolojik yaklaşımlar yerine, insan davranışlarında oluşması gereken bir dönüşümü öne çıkarmışlar.

¹ Referanslar kaynakça bölümünde gösterilmiştir.

Nüfusun hızlı artışı, çarpık kentleşme, azalan, yok olan doğal kaynaklar, enerjinin sınırlılığı, çevrenin kirlenmesi problemleri, insanlığın geleceği konusunda öylesine karamsar bir tablo çiziyor ki bunun sonucu çevrenin çok tartışılan bir konu olması kaçınılmaz hale gelmektedir.

Söz konusu sorunlar, hemen bugün birden bire ortaya çıkmamıştır. Bunları meydana getiren süreçlerin tarihsel bir gelişimi bulunmaktadır. Gerçekten, 200 bin yıldan beri devam eden insanlık tarihi, birbirinden çok farklı evrim aşamalarına sahiptir. Avcılık, gezici ve bunu izleyen yerleşik tarım, sanayi ve kültür evrimleri, bunların başlıcalarıdır. Toplumların yaşam düzenini temelinden değiştiren ve birbirinden çok farklı olan bu aşamaların, sadece bir tane değişmeyen özelliği vardır. Bu özellik, insanoğlunun doğayı tahrip eden tutum ve davranışlarının sürekliliğidir. Kendisi de doğal bir yaratık olan insanın niçin doğaya karşı geldiğini anlamak çok güçtür. Prof. Dr. Craighead, insanların bu çarpık tutum ve davranışlarının nedenini şu şekilde açıklamaktadır: “Bir kaynağı kullanırken onu korumak, insanoğlunun doğasında olmayan bir davranış özelliğidir. İnsanların evrimi; yararlanma, rekabet ve doğaya zarar veren yaratık olma yolunda gerçekleşmiş ve gerçekleşmektedir. Dünyanın yaradılışından bu yana ormanların yok edilmesi, karalar ve sular dünyasının kirlenmesi, bu evrim şeklinin en önemli simgeleridir.”

Çevreye ilişkin sorunların çözümü için Ülkemizde yapılan çalışmalar sınırlı kalmıştır. Buna ilk neden olarak; araştırma kuruluşları çevre sorunlarının belirlenmesi ve çözüm yollarının saptanması açısından yeterli bir çalışma düzeyi gerçekleştirememişlerdir. İkincisi, kamu yönetimi çevre sorunları karşısında bilinçlenememiş ve bunun sonucu olarak ta gerekli ölçüde örgütlenememiş ya da bu alanda yapılan çalışmalar yetersiz kalmıştır. Üçüncüsü bazı sanayi kuruluşları doğal kaynakların aşırı istismarında tam bir sorumsuzluk örneği vermiş ve aşırı kâr hedefi toplumsal bütün amaç ve ilkelerin üstünde tutulmuştur. Dördüncü ve bir diğer nedende toplum ve çevrenin korunması ya da bozulan çevrenin yeniden kazanılmasında gerekli tepki, duyarlılık ve bilincin gösterilmemesidir.

Çevrenin korunması ve bozulanın mümkünse düzeltilmesi günümüzde üzerinde önemle durulan konular arasında yer almaktadır. Gerçekten çevreye verilen zararlar ve ortaya çıkan sorunlar ister gelişmişlik yönüyle isterse politik sistemler açısından değerlendirilsin tüm insanlığın ortak sorunudur. Ülkemizde çevre hukuku yeni oluşmakta olup gelişmesini henüz tamamlamamış bir hukuk dalıdır. 2972 sayılı Çevre Kanunu 1983 yılında yürürlüğe girinceye kadar çevreye ilişkin hükümler değişik yasal düzenlemeler içinde dağınık olarak bulunmaktaydı. Çevre Kanununun çıkarılmasıyla bu konudaki önemli bir eksiklik giderilmiş ancak boşluk tamamıyla doldurulamamıştır.

Düzenli, sağlıklı ve yaşanabilir bir hayat biçiminin temeli çevre sorunlarına tutarlı çözümler getirebilmenin sonucuna bağlıdır. Sağlıklı, düzenli ve huzurlu bir toplum, çevre sorunlarını en aza indirebilmiş toplumdur. İnsanlara yaşanabilecek bir çevre sağlama hususunda tüm Silahlı Kuvvetler mensuplarına bu sorumluktan önemli bir pay düşmektedir. Bu bakımdan Tüm Silahlı Kuvvetler üyelerinin ve ailelerinin çevreyle ilgili sorunlarda bilinçlerinin artırılması ve özellikle vatani hizmetlerini yerine getirirken tüm erbaş ve erlere çevre bilincinin aşılması ve çevre bilincinin bu personel vasıtası ile yurt çapında yaygınlaşması büyük bir fırsatı ve sorumluluğu da beraberinde taşımaktadır.

1. ÇEVRE HUKUKU VE ISO 14001 ÇEVRE YÖNETİM SİSTEMİ

1.1 ÇEVRE HAKKI KAVRAMININ TARİHSEL GELİŞİMİ VE GENEL HUKUKSAL ÇERÇEVESİ

1.1.1 Çevre Hukuku Ve Çevre Hakkı Kavramı

Kamu hukuku branşı içinde kabul edilen Çevre Hukuku, 20. asırda doğan ve gelişen bir hukuk dalıdır. Sanayi toplumunun ortaya çıkması, bir çok sorunu da beraberinde getirmiştir. Çevre Hukuku tabirinin iki ana unsuru vardır: Çevre insan eliyle kullanılırken kirlenmektedir ve kirlenen çevre temizlenmelidir.

Çevrenin korunması başlığı altında ve bu uğurda alınan tedbirlerin temelinde “çevrenin temiz bir şekilde korunması ” kavramı bulunmaktadır. Temel Kavram kirletmeme, kirletildiği takdirde en çabuk şekilde tekrar temiz hale getirme amaç ve hedeflenmektedir. Çevre Hukukunun temel felsefesi de, temizlik ve temizliği korumadır. Bu bilgiler ışığında Çevre Hukukunu; “Çevrenin kullanılması, temiz tutulması, kirlenmekten korunması ve kirlenen çevrenin temizlenmesi gayesiyle alınan tedbirleri düzenleyen hukuk kaidelerinin tümüdür” diye tanımlayabiliriz. (İnsan ve Çevre,1992)

Çevre hakkı Anayasamızın 56. Maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; “herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşın ödevidir.” Anayasamız çevre hakkını; devletin ödevi, vatandaşın ödevi ve herkesin hakkı olarak üç açıdan düzenlenmiştir. Çevre hakkını oluşturan unsurları üç başlıkta inceleyebiliriz;

Çevre Hakkının Öznesi; Çevre hakkının öznelere, bu hakkın kullanıcıları, yani bu hakka uyulmasını talep edebilecek yararlanıcılardır. Bu özneyi şimdiki ve gelecek kuşaklar olarak belirlemek mümkündür. Öznenin ikinci kısmı, çevre hakkının yararlanıcılığını bakımından öteki haklarda bulunmayan bir özelliği de yansıtmaktadır. Bu hak günümüz insanların gelecek kuşaklara karşı sorumluluğu ve iki kuşak arasındaki dayanışmayı göstermektedir.

Çevre Hakkının Konusu; Korunması gerekli, çevresel değerleri ifade eder. Somutlaştıracak olursak, Çevre kanununun 1. maddesinde belirtildiği gibi, kırsal ve kentsel araziler, doğal kaynaklar, su, toprak, hava, doğal ve tarihsel değerler, atmosfer ormanlık alanlar kısacası yaşamın kendisi ve hatta biyosfer, çevre hakkının konusunu oluşturmaktadır.

Çevre Hakkının Muhatabı; Çevre hakkının muhatabının tespiti, sorumluluk ve yaptırım açısından önem taşır. Kısaca belirtecek olursak çevre hakkının kullanıcıları aynı zamanda muhataplarıdır. Keza devlet de muhataplar arasındadır.

İçinde bulunduğumuz son 20 yıl, bir insan hakkı olarak kişilerin ve toplulukların çevre hakkını hukuksal olarak tanıma, hakkın kullanım ve uygulama yöntemlerini belirleme zamanı olarak kabul edilmektedir. Yeni bir insan hakkı olarak son yıllarda uluslararası belge ve anayasalara giren ve çevre korumanın en etkili ve önemli hukuksal aracını oluşturan çevre hakkı, çevre hukukunun, ulusal alanda olduğu kadar, uluslararası alanda da ortaya çıkan bir görüntüsüdür. Çevrenin ve insan yaşamının korunmasına ilişkin bir hakkın tanınması, son 20-30 yılda duyarlı bir düşünce olarak ortaya çıkmıştır. Geleneksel insan hakları araçları ile önlenemeyen çevreye yönelik ihlallerin aşılmasında çevre hakkı, insan haklarında evrimi sağlayan önemli bir özellikli hak türü olarak ortaya çıkmıştır.

İnsanlar arasındaki dayanışmayı gerçekleştirmek ve ortak değerlerin dayanışma yoluyla korunması, geliştirilmesi amacıyla UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü) yeni insan hakları oluşturma çabası içine girmiştir. Bu çabalar sonucu, barış hakkı, gelişme hakkı, halkların kendi kaderini belirleme (self-determinasyon) hakkı ve çevre hakkının da içinde bulunduğu “dayanışma hakları” üçüncü kuşak haklar olarak belirlenmiştir. Dayanışma haklarının kaynaklandığı sorunlar, “tüm insanlığın yan yana geldiği takdirde çözebileceği, yoksa tek tek insanların yada ülkelerin, üstesinden gelemeyeceği sorunları” oluşturmaktadır.

Çevre hakkı, diğer dayanışma hakları gibi belirli bir topluluk halinde yaşam anlayışını dile getirir. Toplumsal yaşama katılanların tümünün çabalarını birleştirmesiyle gerçekleşebilir. Dayanışma hakları, insanlar arasındaki dayanışma ve birlikte hareket etmeyi geliştirmeye yönelik olup İnsan Hakları Evrensel Beynamesi'nin idealini gerçekleştirmeyi de doğal olarak amaçlamaktadır. Çevre hakkı sahipleri, çevrelerindeki “olumsuz” etkilerden korunma, “olumlu” etkileri de isteme olanağına sahiptirler.

1.1.2 Uluslararası Hukukta Çevre Hakkı

Çevrenin korunması ve çevre kirliliği problemi, kirliliğin kaynağı olan ülke ile sınırlı kalmamakta dünya üzerinde varolan diğer devletleri ve insanları da etkilemekte ve ilgilendirmektedir. Bunun tabii sonucu olarak, çevre ile ilgili birtakım Devletlerarası düzenlemelerin yapılması da zorunluluk olduğundan dolayı çevrenin korunması ve çevre kirliliğinin önlenmesi için birtakım devletlerarası çalışmalar ve toplantılar tertip edilmiştir.

Pek çok uluslararası belgede, “çevre, çevre hakkı ve katılım” ile ilgili hükümler yer almaktadır. Bu husus çevre hakkının katılım boyutuna uluslararası hukukta verilen önemin göstergesidir.

Çevrenin korunması ve çevre kirliliği ile ilgili olarak bütün uluslararası gelişmelerin yanında birleşmiş Milletler Teşkilatı içinde de 1971 yılında bazı çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. 1973 yılında bu çalışmalar “Çevre İçin Birleşmiş Milletler Programı”nı meydana getirmiştir. Halen bu çalışmalar kısa adı UNEP olan kuruluş tarafından yürütülmektedir. 1972’de Stockholm’de düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre Konferansının sonunda, Dünya Çevre Sorunları ve çevrenin korunması konusunda çok önemli bir bildiri yayınlanmıştır.

Söz konusu Bildiri, yasal açıdan bağlayıcı olmamakla birlikte hukukî bir öneme sahiptir. Bu bildirmede; “ her ülkenin ekonomik gelişmesi ve sosyal gelişmesini kendi çevresini koruyacak şekilde gerçekleştirmesi, her ülkenin kendi kaynaklarını koruması, kirlenen devletten kirlenme tazminatı istenmesi, bütün ülkenin çevre kirliliğiyle ilgilenmesi teklif edilmiştir. Bu konferansın sonuç bölümünde ilk kez ferdin çevre hakkı olarak belirlenebilecek bir hakkı olduğu ortaya konulmuştur” Çevre hakkı; bireye hürriyet, eşitlik ve refah içerisinde yaşayabileceği bir çevrenin gerçekleştirilmesini devletten istemek hakkını vermektedir. Çevre hakkı, aynı zamanda eşref-i mahlukat olan insanın şeref ve haysiyetine yakışır bir hayat içerisinde yaşayabilme düşüncesinin bir sonucudur.

Daha sonra 1984 yılında Tokyo Konferansı tertip edilmiş ve bu konferansın sonucunda yayınlanan bildirimde ise “Gelişme kavramı yeniden gözden geçirilmeli ve her ülkenin ekonomik gelişmesi, kaynakların korunması ve artırılması dikkate alınarak gerçekleştirilmelidir. İktisadi büyümede, sadece iktisadi geliştirme göstergeleri değil, aynı zamanda tabii kaynakların korunması, hastalıklarla mücadele edilmesi, kültür miraslarının korunması gibi konularla da ilgilenilmelidir. Temiz hava, su, orman, toprak gibi çevre kaynakları korunmalı, dengeli bir nüfus artışı sağlanmalıdır. Bütün ülkelerde teknolojik gelişmeler, çevre faktörlerine önem verecek şekilde yönlendirilmelidir.”

1992 Rio de Janeiro’da yapılan Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı’nda kabul olunan Rio Deklarasyonu’nun 10. maddesi ise şöyledir:

“Çevresel konular her düzeyde ilgililerin katılımını gerektirir. Ulusal düzeyde, bireyler kamu otoritelerinin elinde bulunan, yerleşimlerdeki sağlığa zararlı maddeler ve faaliyetler de dahil olmak üzere, çevre ile ilgili bilgilere erişme ve karar verme süreçlerine katılabilme fırsatlarına sahip bulunmalıdır. Ülkeler geniş bir biçimde bilgi sağlayarak kamu duyarlılığını

ve katılımını teşvik etmeli ve kolaylaştırmalıdır. Tashih ve tazmin talebi de dahil olmak üzere adli ve idari işlemlere başvurma hakkı sağlanmalıdır.”

21. yüzyılın çok geniş kapsamlı bir çalışma programı olarak Rio’da kabul olunan Gündem 21’in “Başka Grupların Rollerinin Güçlendirilmesi” başlığı altında kadınların, çocuklar ve gençlerin, yerli halkların, hükümet dışı örgütlerin aktif katılımına ilişkin hükümler yer almaktadır. Stockholm Konferansı’ndan Rio Konferansı’na uzanan, 20 yıllık dönemde, bazı uluslararası belgelerde de katılımı ilişkin maddeler yer almaktadır.

1.1.3 İç Hukukta Çevre Hakkı

1982 Anayasası ve Çevre Hakkı: 1982 Anayasasının, “Sağlık Hizmetleri ve Çevrenin Korunması” başlığı ile 56. maddesinde düzenlenen Çevre Hakkı, Anayasasının “Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler” bölümünde yer almıştır.

56. madde; “Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir.” hükmünü getirmiştir. Bu hükümlerle, 1982 Anayasası, çevre hakkını oldukça geniş bir biçimde tanıyan anayasalar arasında yer almıştır.

1982 Anayasası’nın Çevreye İlişkin Diğer Hükümleri ise : Anayasa’nın çevreye ilişkin en önemli maddesi 56. madde olmakla birlikte, aşağıda görüleceği üzere, Anayasa’nın birçok maddesi ile çevreyi koruyucu hükümler getirilmiştir:

Anayasa’nın 35. maddesinde, herkesin mülkiyet ve miras haklarına sahip olduğu, ancak bu hakların kamu yararına sınırlanabileceği hükme bağlanmıştır.

Mülkiyet hakkını düzenleyen bu hüküm çevre hakkını düzenleyen 56. madde ile ele alındığında, karşı karşıya bulunan iki hak arasındaki dengenin “kamu yararı” ölçütü ile değerlendirilmesi halinde çevre hakkı yararına yorum çıkarılmasını gerektirmektedir. Kamu yararını gözetilen çevre hakkına aykırı bir tarzda kullanılmayacak olan mülkiyet hakkının çevre hakkı yararına sınırlandırılabilmesi yorumunun yapılması mümkündür.

Anayasa’nın, kamu yararına ilişkin hükümlerinde de çevreyi koruyucu maddeler mevcuttur. Bu çerçevede içinde 43. maddede, kıyıların, Devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu, deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla, deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararının gözetileceği hükme bağlanmıştır.

44. maddede, toprağın verimli olarak işletilmesini koruma ve geliştirmede, erozyonla kaybedilmesini önleme veya yeterli toprağı bulunmayan çiftlikle uğraşan köylüye toprak sağlama görevi devlete verilmiştir. Aynı madde, çiftçiye toprak sağlanmasının, üretimin düşürülmesi, ormanların küçülmesi ve diğer toprak ve yeraltı servetlerinin azalması sonucunu doğuramaz; hükmünü getirerek, en önemli çevre değerlerimizden olan orman ve yeraltı servetlerimizi de koruma altına almak istemiştir.

Anayasa'nın 45. maddesi, bugün ülkemizin karşı karşıya kaldığı en önemli sorunlardan olan tarım topraklarının azalmasının önlenmesine ilişkindir. Bu maddeyle, Devlet tarım arazileri ile çayır ve mer'aların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önlemekle ve tarımsal üretim plânlaması ilkelerine uygun olarak bitkisel ve hayvansal üretimi artırmakla görevli kılınmıştır. Bu amaçla, Devletin tarım ve hayvancılıkla uğraşanların işletme araç ve gereçlerini ve diğer girdilerini sağlamasını kolaylaştırmasına ilişkin hüküm aynı maddede getirilmiştir.

Anayasa'nın 63. maddesi, Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır, hükmünü getirmektedir. Bu hüküm doğrultusunda 1963 yılında yürürlüğe giren 2863 sayılı Kültür ve Doğa Varlıklarının Korunması Kanunu'nda, kültür varlığı, doğa varlığı ve sit kavramları ile koruma alanının tanımları yapılmış ve bu alanlarda izinsiz yapı yapılması yasaklanmıştır. Söz konusu yasa korunması gerekli olan taşınır ve taşınmaz kültür ve doğa varlıklarıyla ilgili tanımları yapmak, işlem ve etkileri düzenlemek ve bunlara ilişkin ilke ve uygulama kararlarını alacak örgütü kurmak amacını taşımaktadır.

Öte yandan Anayasa'nın malî ve ekonomik hükümleri düzenleyen dördüncü kısmında yer alan 168. maddede, tabî servet ve kaynakların Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunduğu, bunların aranması ve işletilmesi hakkının Devlete ait olduğu düzenlenmiştir.

Ormanların korunması ve geliştirilmesine ilişkin 169. madde ise, "Devlet ormanların korunması ve sahalarının genişletilmesi için gerekli kanunları koyar ve tedbirleri alır. Yanan ormanların yerine yeni orman yetiştirilir, bu yerlerde başka çeşit tarım ve hayvancılık yapılamaz. Bütün ormanların gözetimi Devlete aittir" hükmünü getirmiştir.

168. ve 169 uncu maddeler, tabî servet ve kaynakların ve bu servetlerin en önemlisi olan ormanların korunmasında Anayasa'nın verdiği önemi vurgulamakta ve bunların korunması görevini doğrudan Devlete verdiğini göstermektedir.

1982 Anayasasının çevre hakkında ilk kez düzenlemesinin ardından 9 Ağustos 1983 tarihinde **2872 sayılı Çevre Kanunu** yürürlüğe girmiştir. Kanun'un amacı, 26.4.2006 tarihinde, 5491 sayılı kanunla getirilen değişiklikle şu şekilde ifade edilmiştir;

“Bu Kanunun amacı, bütün canlıların ortak varlığı olan çevrenin, sürdürülebilir çevre ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda korunmasını sağlamaktır.” (www.basbakanlik.gov.tr) Bütün vatandaşların ortak varlığı olan çevrenin korunması, iyileştirilmesi, Kırsal ve kentsel alanda arazinin ve doğal kaynakların en uygun şekilde kullanılması ve korunması, Su toprak ve hava kirlenmesinin önlenmesi, Ülkenin bitki ve hayvan varlığı ile doğal ve tarihsel zenginliklerinin korunarak, bugünkü ve gelecek kuşakların sağlık, uygarlık ve yaşam düzeyinin geliştirilmesi ve güvence altına alınması için yapılacak düzenlemeleri ve alınacak önlemleri ekonomik ve sosyal kalkınma hedefleriyle uyumlu olarak belirli hukukî ve teknik esaslara göre düzenlemek, olarak belirlenmiştir.

Bu maddede çevrenin “bütün vatandaşların ortak varlığı” olarak tanımlanması çevre hakkının herkesin hakkı olduğuna ilişkin ilkesidir. Ancak “herkes” yerine “vatandaş” kavramı yer almaktadır. Bu durumda Türkiye’de açılacak idarî davalarda, yasal çerçeve açısından dava hakkının en fazla Türk vatandaşlarına tanınabileceği sonucu çıkmaktadır. Kanun’da çevrenin korunmasından yararlanılacak özneler olarak “bugünkü ve gelecek kuşaklar”ın belirlenmiş olması, çevre hakkının “kuşaklararası” niteliğine uygun düşmektedir.

2872 sayılı Çevre Kanunu “katılım” konusunda çeşitli hükümler getirmektedir. Kanun’un 1. maddesi, çevrenin “bütün vatandaşların ortak varlığı” olduğunu, 3. maddenin (a) bendi “çevrenin korunması ve çevre kirliliğinin önlenmesinin gerçek ve tüzel kişilerle vatandaşların görevi olduğunu” belirtmiştir.

Bu açıdan bir başka hüküm 30. maddede “Bilgi Edinme ve Başvuru Hakkı” başlığı ile yer almıştır. Bu hüküm şöyledir: “Çevreyi kirlüten veya bozan bir faaliyetten zarar gören veya haberdar olan herkes ilgili mercilere başvurarak faaliyetle ilgili gerekli önlemlerin alınmasını veya faaliyetin durdurulmasını isteyebilir.

Herkes, 9/10/2003 tarihli ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamında çevreye ilişkin bilgilere ulaşma hakkına sahiptir. Ancak, açıklanması halinde üreme alanları, nadir türler gibi çevresel değerlere zarar verecek bilgilere ilişkin talepler de bu Kanun kapsamında reddedilebilir.” (2872 sayılı Çevre Kanunu,1983)

Madde metninden anlaşıldığı üzere çevrenin kirlenmesiyle herhangi bir çıkar ilişkisi olmayan ve sadece haberdar olanlara bile idarî makamlara başvurma hakkı tanınmıştır. Bu hüküm katılıma ilişkin önemli bir madde olup, idarî ve yargısal başvuru için dayanak teşkil

etmektedir. Çevre Kanunu ayrıntılı bir Kanun olmayıp, çerçeve kanun niteliğindedir. Bu nedenle düzenlediği konulardaki uygulamaları yönetmeliklere bırakmıştır.

1.2 Çevre Yönetim Sistemi

1.2.1 Çevre Yönetim Sisteminin Temel Çerçevesi

Çevre Yönetim Sistemi ürünün, hammaddeden başlayıp nihai ürün haline getirilerek müşterilere sunulmasına kadar geçen sürecin her aşamasında çevresel faktörlerin belirlenmesi ve bu faktörlerin gerekli muayeneler ve önlemler ile kontrol altına alınarak çevreye verilen zararın en aza indirilmesini sağlayan bir sistemin kurulmasını tarif eden ve Uluslararası Standartlar Organizasyonu tarafından yayınlanmış olan standartlardır.(www.ockkb.gov.tr)

Bu Standartlar, bir kuruluşa, önemli çevresel konularda bilginin ve yasal şartların dikkate alınması için gerekli bir politikayı ve amaçları geliştirmesine ve uygulamasına imkân vermek amacıyla, bir çevre yönetim sisteminin şartlarını belirtmektedir. Bu standardın, her çeşit ve büyüklükteki kuruluşa uygulanması ve değişik coğrafi, kültürel ve sosyal şartlara uyarlanması amaçlanmaktadır. Böyle bir sistem, bir kuruluşa; bir çevre politikası geliştirme, bu politika taahhütlerini gerçekleştirmek için amaçları ve süreçleri oluşturma, performansını geliştirmek için gerekli adımları atma ve sistemin bu standardın şartlarıyla uyumunu gösterme imkânını vermektedir. Bu standardın genel amacı, sosyo-ekonomik ihtiyaçlarla dengeli bir şekilde, çevrenin korunmasını ve kirlenmesinin önlenmesini desteklemektir. Pek çok şartın aynı zamanda karşılanabileceği veya bu şartların her zaman yeniden düzenlenebileceği hususu göz önünde bulundurulmalıdır.

ISO 14000 Çevre Yönetim Sistemi, özünde doğal kaynak kullanımının azaltılması, toprağa, suya, havaya verilen zararların minimum düzeye indirilmesini amaçlayan, risk analizleri tabanında kurulan bir yönetim modelidir.

Çevre yönetimiyle ilgili uluslararası Standardlar, kuruluşlara, ekonomik ve çevresel hedeflerine ulaşabilmeleri konusunda yardımcı olmak için, diğer yönetim ihtiyaçlarıyla bütünleştirilebilen etkin bir çevre yönetim sisteminin (ÇYS) başlıca unsurlarını sağlamak amacıyla düzenlenmektedir. Tüm kurum ve işletmelerin çevreye verdikleri veya verebilecekleri zararların sistematik bir şekilde azaltılması ve mümkün ise ortadan kaldırılabilmesi için geliştirilen Çevre Yönetim Sistemi bir standartlar dizisidir.

1.2.2 Çevre Yönetim Sistemi Standardının İlkeleri

1.Çevre Politikasının Belirlenmesi:ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemleri Standardının 4.2.0 maddesine göre işletmenin üst yönetimi tarafından bir çevre politikası belirlenmelidir. Politika, yasal sorumluluklara uymayı, çevre kirliliğinin önlenmesine yönelik tedbirlere uymayı ve çevresel performansın sürekli iyileştirilmesini taahhüt etmelidir. Çevre politikasının tüm çalışanlar tarafından anlaşılması ve benimsenmesi sağlanmalıdır.

2.Planlama: Çevre politikasının oluşturulmasından sonra, işletmenin faaliyetlerinden kaynaklanan çevre boyut ve etkileri belirlenmelidir. Bu etkilerin, çevre politikası ve yasal sorumlulukların belirlediği en az değerlere indirilmesine yönelik çevre amaç ve hedefleri belirlenmeli, bu amaç ve hedeflerin sağlanması için zamanlama, görev ve sorumluluklar, yöntemler gibi detaylı eylem planlarının yer aldığı Çevre Yönetim Programı hazırlanmalıdır.

3.Uygulama ve İşlemler: Bu bölümde işletme, Çevre Yönetim Programının uygulanmasında ve sistemin yürütülmesinde görev ve sorumlulukları belirlemelidir. İletişim, dokümantasyon eğitim gibi kurumun çevresel kapasitesini artıracak işlemler gerçekleştirilmeli; çevre ile ilgili faaliyetlerin yürütülmesinde esaslar oluşturulmalıdır. Bunların yanı sıra, çevre politikasında taahhüt edilen çevresel performansı arttıran diğer faaliyetlerin (örneğin geri kazanım, hammadde yönetimi gibi) yürütülmesi ve çevresel etkilerin amaç ve hedefler kapsamında en aza indirilmesi için tedbirler alınmalıdır. Tüm bu işlemlerle ilgili esaslar; prosedürler, talimatlar, formlar, listeler vs. yoluyla belgelendirilerek uygulamaya konulmalıdır.

4. Kontrol Düzeltici Faaliyetler : ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemleri Standardının 4.5.0. maddesi çerçevesinde, işletme, Çevre Yönetim Sisteminin performansını ve amaç ve hedeflere ulaşma oranını izlemek üzere sistem oluşturmalı; sistemin yürütülmesinde karşılaştığı uygunsuzlukların düzeltilmesi ve karşılaşılması öngörülen uygunsuzlukların önlenmesi için gerekli tedbirleri almalıdır. İşletme, kendi iç denetimlerini belirli aralıklarla yaparak Çevre Yönetim Sisteminin etkin bir biçimde uygulanıp uygulanmadığını denetlemelidir.

5. Yönetimin Gözden Geçirmesi : İşletmenin üst yönetimi, Çevre Yönetim Sisteminin etkinliği ve uygulama durumunu belirli aralıklarla gözden geçirmeli; politikada verilen taahhütlerin yerine getirilip getirilmediğini değerlendirmelidir. Çevre politikası ile amaç ve hedefler; iç tetkik sonuçları ve yasal değişiklikler göz önünde bulundurularak revize edilmeli ve sürekli iyileştirmeyi sağlayacak aşamalar koymak suretiyle daha da sıkı hale (<http://cevre.kosgeb.gov.tr>)

2. TÜRKİYEDE ÇEVRENİN GENEL DURUMU

2.1 Türkiye’de Çevrenin Genel Görünümü

Doğanın ve doğal kaynakların aşırı istismar edilmesi ile oluşan hava, su, deniz ve toprak kirliliği ile insanın psikolojik yapısını yakından ilgilendiren gürültü kentleşme ve sanayileşme sonucu ortaya çıkan olumsuz unsurlarıdır. 1990 Yılı rakamlarına göre yüzde 51,2 olan kentleşme oranının 2000 yılında yüzde 61,3’e ulaşmıştır. Kentleşme hızı aynı şekilde devam ederse 2015 yılında Türkiye kentli nüfus oranı Avrupa Birliği ülkeleri ortalamasına yaklaşmış olacaktır.

Türkiye genelinde nüfus yoğunluğunun km²’de 73 kişi olmasına karşılık kıyı illerinde bu yoğunluk dönemsel olarak 127 kişidir. Ayrıca, tüm sanayi ürünlerinin yüzde 70-80’i kıyı illerinden sağlanmaktadır. (UÇES 2006)

Türkiye yaklaşık nüfusu 500.000’in üzerinde olan 16 Büyükşehir belediyesi, nüfusu 500.000’in altında olan 3.200’den fazla belediye ve nüfusu 2.000’in altında olan 37.000’in üzerinde köy bulunmaktadır. Bu belediyelerden 1911 belediyeden 1421’ine kanalizasyon şebekesi ile hizmet verildiği tespit edilmiştir. Kanalizasyon hizmeti veren belediyeler tarafından 2004 yılı itibarıyla 2,77 milyar m³ atık suyun yüzde 47’si akarsuya, yüzde 39,3’ü denize, yüzde 4,2’si baraja, yüzde 1,9’u göl-göllete, yüzde 1,3’ü araziye ve yüzde 6,3’ü diğer alıcı ortamlara deşarj edilmiştir. Kanalizasyon şebekesinden deşarj edilen 2,77 milyar m³ atık suyun 1,68 milyar m³’ü arıtma tesislerinde arıtılmıştır. Arıtılan atık suyun yüzde 58,5’ine biyolojik, yüzde 28,3’üne fiziksel ve yüzde 13,2’sine gelişmiş arıtma uygulanmıştır. (UÇES 2006)

2004 yılı Belediye İçme ve Kullanma Suyu İstatistikleri Anketi sonuçlarına göre 1911 belediyeden 1910’unda içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verildiği tespit edilmiştir. İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet veren belediyeler tarafından, 2004 yılı itibarıyla şebeke ile dağıtılmak üzere 4,73 milyar m³ su çekilmiştir. Çekilen suyun yüzde 42’si barajlardan, yüzde 27,1’i kuyulardan, yüzde 26,2’si kaynaklardan, yüzde 2,9’u akarsulardan, yüzde 1,8’i göl-göletlerden çekilmektedir. 2004 yılında içme ve kullanma suyu şebekesi ile dağıtılmak üzere temin edilen toplam 4,73 milyar m³ içme ve kullanma suyunun 2,08 milyar m³’ü içme ve kullanma suyu arıtma tesislerinde arıtılmıştır. Arıtılan içme ve kullanma suyunun yüzde 4,7’sine fiziksel, yüzde 95,3’üne ise konvansiyon el arıtma uygulanmıştır. (UÇES 2006)

2004 yılı verilerine göre Türkiye’de ikincil ve ileri arıtım yapan 138 arıtma tesisi bulunmaktadır. Kentsel Atıksa Direktifi gereklerinin yerine getirilmesi için nüfusu 2000 den büyük yerleşim yerleri için çeşitli kapasitede yaklaşık 2.942 tane yeni arıtma tesisinin yapılması gerekmektedir. Yine aynı şekilde 2002 yılında Türkiye’nin kanalizasyon şebekesinin 65.535 km. olduğundan yola çıkılarak, mevcut duruma göre 2022 yılında bu rakamın 85.200 km. olması gerekmektedir. (UÇES 2006)

Ülke nüfusunun, kentleşmenin ve sanayileşmenin hızla artmasına rağmen, ihtiyacı karşılayacak su kaynaklarının sınırlı olması sebebiyle yakın dönemde gerekli önlemler alınmadığı takdirde, su sıkıntısına ilişkin sorunların artacağı kaçınılmaz bir gerçektir. Günümüzde kişi başına düşen su miktarı yıllık yaklaşık 1500 m³ olarak hesaplanmış olup, önümüzdeki 20 yıl içinde nüfus 87 milyona ulaştığında, kişi başına düşen yıllık su miktarı 1042 m³ olacaktır. Bu rakamın uluslararası ölçütlerce su sorunu için tanımlanan 1000 m³’e çok yakın olması dikkat çekicidir. TÜİK’in 2030 yılı nüfus tahmininin 100 milyon dolayında olduğu göz önünde bulundurulduğunda, kişi başına düşen su miktarının yıllık 1000 m³ seviyesinde tutmanın bile çok önemli olacağı anlaşılmaktadır. 1995-2002 döneminde yüzey ve yeraltı suyu kaynaklarından çekilen su miktarında yüzde 32,9’luk bir artış olması, artan su gereksiniminin karşılanması için kaynaklar üzerinde bir baskı oluşacağını göstermektedir.

Yeraltı suyundaki aşırı ve yasadışı çekimler, denetleme ve yaptırımdaki yetersizlikler, pestisit ve gübrelerden kaynaklanan su kirliliği yeraltı su kaynaklarının korunmasını zorunlu kılmaktadır. Son yıllarda, atıksuların bertaraf edilmesinde özellikle büyük kentlerde kayda değer adımlar atılmış olsa da, alınan önlemler sanayileşme ve kentleşmenin hızına yetişemediğinden sorunlar giderek büyümeye devam etmektedir.

Türkiye’de ekonomik olarak sulanabilir yaklaşık 8,5 milyon hektar arazi bulunmaktadır. Ocak 2005 itibarı ile sulu tarım halen 4,9 milyon hektarlık bir arazide yapılmaktadır. Türkiye’deki tarımsal sulama ile ilgili en büyük sorun su yetersizliği ve drenaj eksikliğidir. Yerüstü sulama sistemleri ile gübre ve bitki koruma kimyasallarının topraktan süzdürülmesi; tarlalara verilen suyun optimizasyonu, kapalı drenaj sistemlerinin kurulması veya basınçlı sulama tekniklerinin uygulanması ile azaltılabilir.

Türkiye’de yoğun kentleşme, hızlı nüfus artışı ve sanayileşme, tomografik ve meteorolojik şartlara göre şehirlerin yanlış yerleşmesi ile birlikte hava kirliliğinin oluşmasına neden olmaktadır. Kış aylarında ısınmadan kaynaklanan hava kirliliğinin temel sebepleri; ısınmada düşük vasıflı yakıtların iyileştirilme işlemine tabi tutulmadan kullanılması, yanlış yakma tekniklerinin uygulanması ve kullanılan kazanların işletme bakımlarının düzenli olarak

yapılmaması şeklinde sıralanabilir. Sanayi tesisleri kurulurken yer seçiminde sadece ekonomik kolaylıklar açısından özendirici faktörlere ağırlık verilmesi de, hava kirliliğinin olumsuz etkilerini artırmaktadır.

Kentlerde yaşanan hava kirliliğinde, artan motorlu taşıtlardan kaynaklanan zararlı egzoz gazları da önlem alınması gereken bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Genellikle kent merkezlerindeki karbon monoksit (CO) emisyonlarının yüzde 70-90'ı, azot oksit (NO) emisyonlarının yüzde 40-70'i, hidrokarbon (HC) emisyonlarının yaklaşık yüzde 50'si ve şehir bazında kuru emisyonlarının yüzde 100'ü özellikle motorlu taşıtlardan kaynaklanmaktadır. (UÇES 2006)

Ülke genelinde hava kalitesi, Sağlık Bakanlığı'na ait yarı otomatik ölçüm aletleri ve 2005 yılında Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından kurulan 31 adet tam otomatik ölçüm istasyonları ile izlenmektedir. Tam otomatik hava kalitesi ölçüm istasyonlarının, 2006 yılı içerisinde 81 ile yaygınlaştırılması planlanmaktadır. (UÇES 2006)

Benzer şekilde ülkemizdeki gürültü kirliliğinin mevcut durumu, değişik kuruluşlar tarafından yapılan sınırlı sayıdaki alan çalışmalarının spesifik olması ve ölçüm araçlarının ve yöntemlerinin farklı olması nedeniyle kapsamlı olarak değerlendirilememektedir. Ülkemizde gürültü kirliliği; kara, hava, deniz ve demiryolları trafiğinden, inşaat, endüstri, rekreasyon alanlarından ve eğlence yerlerinden kaynaklanmaktadır.

İnsanların huzur ve sükununu, beden ve ruh sağlığını korumak için gürültünün önlenmesi ve sessiz alanların korunmasına yönelik gerekli tedbirlerin alınması temel amaçtır. Bu amaca ulaşmak için arzu edilen hedef ise 250 binden fazla yerleşik nüfusu olan yerleşim alanları, yılda 6 milyondan fazla aracın geçtiği karayolları, yılda 60 binden fazla trenin geçtiği demiryolu güzergahları ile yılda 50 binden fazla hareketin gerçekleştiği hava alanları için stratejik gürültü haritaları 2013'e kadar, 100 binden fazla nüfusu olan yerleşim alanları, 3 milyondan fazla aracın geçtiği karayolları ve 30 binden fazla trenin geçtiği demiryolları için stratejik gürültü haritaları 2018 yılına kadar hazırlanacak ve 5 yılda bir güncellenecektir. (UÇES 2006)

Plansız kentleşme ve sanayileşme asıl olarak kendini endüstriyel ve sanayi alanında göstermektedir. Türkiye'de 2005 yılı sonu itibarıyla 1.890.785 işletme bulunmaktadır. Bu işletmelerin 277.502'i imalat sanayinde faaliyet göstermektedir. 1996 Yılında yapılan imalat Sanayi Atık Envanteri sonuçlarına göre işyerlerinin yüzde 18'inin atık su deşarj izninin olduğu tespit edilmiştir.

1996 yılında yapılan anket sonucunda, işyerlerinin yüzde 10,3'ü baca gazı emisyon iznine sahipken, yüzde 90'ının izninin olmadığı tespit edilmiştir. Tesislerden havaya verilen emisyonlara ilişkin kapsamlı bir envanter bulunmamaktadır. Enerji, gerek sanayide gerekse evlerde verimsiz biçimde kullanılmaktadır. Araştırmalar, sanayi kesiminin yılda en az 2,7 ila 4,8 milyon ton eşdeğer petrol (TEP) enerji tasarrufu yapabileceğini, bu ise hava kirliliğinin azaltılabileceğini göstermektedir. Endüstriyel kaynaklı hava kirliliği, sanayi tesislerinde kullanılan düşük nitelikli yakıtlar ve yetersiz üretim yönetiminden dolayı ortaya çıkmaktadır.

Deşarj edilen atıksı toplamının yüzde 1'den azını oluşturan sınai atık sular cıva, kursun, krom ve çinko gibi çok zehirli maddeler içermektedir. 2004 yılında yapılan imalat Sanayi Atık Envanteri Anketi kapsamındaki 4030 işyeri toplam 1,145 milyar m³ atık su deşarj ederken, bunlardan 2112'si yılda 760 milyon m³ sanayi atık suyunu arıtmadan alıcı ortamlara deşarj etmektedir. Sanayi tesislerinden 1918'i ise 385 milyon m³ atık suyu arıtarak alıcı ortamlara deşarj etmektedir. Bu sonuçlardan imalat sanayi kaynaklı atık suyun yaklaşık yüzde 66'sının hiç arıtılmadan alıcı ortama verildiği gözlenmektedir. (UÇES 2006)

2004 yılında Kimya Sanayinde çalışır durumda 20.515 şirket bulunmaktadır. Sanayinin yaklaşık yüzde 98'ini oluşturan KOBİ'ler (1-24 çalışan) kimya sanayinin yapısını belirlemektedir. Ülkemiz kimya sanayinde yaklaşık 2.600 kimyasal madde veya müstahzar üretilmektedir.

Kimyasallar sektörü, kimyasal madde ve müstahzarlar üreten, kullanan ithal eden imalat sanayinin tüm kollarını kapsamaktadır. Mevcut durumda, Türkiye'de pazardaki kimyasalların varlığına ilişkin tam bilgi mevcut değildir ve sistematik bir kontrol yoktur. Üretilen, ithal/ihraç edilen kimyasallara ait kayıt sistemi yetersizdir. Türkiye'de gerek kamu gerek özel sektöre ait analiz laboratuvarlarının bulunmasına karşın, İyi Laboratuvar Uygulamaları (İLU) prensiplerine uygun olarak akredite edilmiş test laboratuvarlarımız mevcut değildir. Genetik Olarak Değiştirilmiş Organizmalar (GDO) n Türk pazarındaki varlığına ilişkin net bilgi mevcut değildir. GDO'ların piyasaya sürülmeden önce risk değerlendirmesinden geçirilmesini, kullanımına onay verilmesini ve GDO'ların güvenli kullanımının sağlanmasını düzenleyen Biyo güvenlik Kanun taslağı hazırlanmıştır. GDO'larla ilgili Direktiflerin mevzuata uyumlaştırılabilmesi için Biyo güvenlik kanun taslağının onaylanması ve ikincil mevzuatın hazırlanması gerekmektedir.

Kimyasallarla ilgili olarak personel ve tecrübe eksikliği, kurumsal çerçevenin yetersizliği, izleme ve kontrolleri yürütmekten sorumlu otoritelerin kaynak yetersizliği, uygun

laboratuvarların olmayışı, ve kimyasallara ilişkin mevzuat boşluklarına bağlı olarak AB Kimyasallar Direktifleri henüz tam uyumlaştırılmamıştır.

Asya, Avrupa ve Afrika gibi üç kıtanın birleşme noktasında yer alan Türkiye, coğrafi konumu sayesinde de zengin bir biyolojik varlığa sahiptir. Söz konusu zenginliğin kaynağı görece küçük bir yüzölçümü içinde iklim farklılıkları, tomografik çeşitlilikler, jeolojik ve jeomorfolojik çeşitlilikler, üç değişik bitki coğrafyası bölgesi ve yükseklik farklılıklarının bulunmasıdır.

Türkiye'deki bitki türü sayısı 11.000 civarında olup bunun üçte birinin ülkemize özgü endemik türler olduğu tahmin edilmektedir. Ülkemizde fauna türü sayısı 60-80.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Türkiye birçok bitki ve hayvan türünün anavatanı olarak bilinmektedir. Türkiye'de 132 memeli, 454 kus, 105 dolayında sürüngen türü bulunmaktadır. Paleartik bölgedeki dört önemli kus göç yolundan ikisi (Batı Paleartik ve Afrika arasındaki) Türkiye üzerinden geçmektedir. Ülkemizde bulunan sulak alanların 200'ü uluslararası öneme sahip olup, bunlardan 12'si Ramsal Sözleşmesi Listesine dahil alanlardır.(Çevre El Kitabı 2005)

Ülkemizde bulunan 250 sulak alandan 81'i uluslararası öneme sahip olup bunlardan 18'i "A" sınıfı sulak alan olarak uluslararası düzeyde kabul görmüş, 76'sı ise önemli kus alanı olarak belirlenmiştir. 95 buğday, 91 mısır, 22 arpa, 19 pirinç, 16 süpürgearası, 11 yulaf, 2 de çavdar olmak üzere toplam 256 tahıl çeşidi bulunduğu görülmektedir. Türkiye, endemik türlerin zenginliği açısından da dünyada önemli bir yere sahiptir. Endemik bitki sayısının 3000'den fazla olduğu belirlenmiştir. Bu sayı Türkiye'deki bütün bitki türlerinin yüzde 33'üne denk gelmektedir. Avrupa kıtasında bulunan bitki türlerinin yüzde 75'i Türkiye'de yetişmektedir. (www.izmirçevre.gov.tr)

Türkiye, tür çeşitliliği açısından zengin olmasına karşılık, doğal yaşam ortamlarının bozulması nedeniyle mevcut türlerin popülasyonlarında azalma görülmektedir. Denizlerimizde bulunan yaklaşık 450 balık türünden 50'sinin neslinin tükenme tehlikesi bulunmaktadır. Ülke genelinde 15 memeli, 46 kus, 18 sürüngen ve 5 kurbağa türü yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. (UÇES 2006)

Ülkemizde biyolojik çeşitlilik ve kaynak değerlerinin korunması amacıyla ulusal yasalar ve uluslar arası sözleşmeler uyarınca belirlenen ve ilan edilen korunan alanların sayısı Ülkemizdeki korunan alanların ülke yüzölçümüne oranı yüzde 6 civarında olup, çeşitli uluslararası yaklaşımlarda bu oranın yüzde 10'a çıkarılması hedefi bulunmaktadır. Alan koruma ile ilgili olarak farklı kurumların sorumluluğu altında farklı koruma statüleri

bulunmaktadır. Bu durum kurumlar arasında yetki karmaşasına neden olduğundan etkin alan yönetimini güçleştirmektedir.

Türkiye, tür çeşitliliği açısından zengin olmasına karşılık varolan türlerin miktarı için aynı şeyleri söylemek mümkün değildir. Sınai ve evsel kirlilik, kurutma ve ıslah çalışmaları, aşırı ve yasadışı balıkçılık, bilinçsiz avlanma, denetimsiz saz kesimi ve yakılması, turizm etkinliklerinden kaynaklanan baskı, biyolojik çeşitliliğe büyük zarar vermektedir.

Yerleşim yerlerinden ve sanayi tesislerinden kaynaklanan deniz kirliliği de önemli sorun alanlarından birini oluşturmaktadır. Denizlerimizdeki kazalar, petrol sızıntıları, turizm tesisleri, yol çalışmaları, biyolojik çeşitliliği tehdit eden diğer gelişmelerdir. Sulama sistemlerinin yerleştirilmesi, tarla açma, zararlılarla mücadele ilaçlarının kullanılması, aşırı otlatma gibi tarım ve hayvancılık etkinlikleri biyolojik değerler üzerinde önemli baskılarda bulunmaktadır.

Tüm bu olumsuzlukların yanında kısmen ve kısıtlı da olsa Çevre Bilgi Sisteminin oluşturulması ve çevresel bilgiye erişimi sağlamak, ileri seviyede çevre korumayı hedefleyen bir çevre yönetim sisteminin geliştirilmesi amacıyla Türkiye Çevresel Bilgi Değişim ağının oluşturulması ve Çevresel Bilgiye erişiminin sağlanması çalışmaları başlamıştır. Bu amaca ulaşmak için arzu edilen hedef ise Çevre Bilgi Sisteminin kurulması, geliştirilmesi, yaygınlaştırılması ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesidir. Halkın bilgilendirilmesi için gerekli araçların geliştirilmesi bu amaca uygun olarak Kurumlar arasında bir çevre bilgi değişim ağının kurulması, Çevre Bilgi Sisteminin dinamik yapısının korunmasını sağlamak da amaca yönelik gayretin artmasını sağlayacaktır. Aynı şekilde halkı çevresel bilgiye erişim konusunda bilinçlendirmek ve Çevresel konularda karar verme sürecine halkın katılımının sağlanması, Çevresel bilginin sürekli olarak üretilmesini ve sisteme girişinin sağlanması, Kurumlar arasında çevresel bilgi değişimi ve paylaşımının yasal zemin üzerine oturtulması, Çevresel performansın izlenmesini kolaylaştıracaktır.

2.2 Ulusal Çevre Stratejisinin Temel İlkeleri

UÇES'in hazırlanmasında aşağıda verilen ilkeler dikkate alınmıştır.

Sağlıklı ve Dengeli bir Çevrede Yasama Hakkı: T.C. Anayasasına göre "Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yasama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir". Çevreyle ilişkili bütün faaliyetlerde bu ilkeye uyulacaktır.

Sektörler Arası Entegrasyon: Çevre koruma ekonomik ve sosyal kalkınmanın vazgeçilmez bir parçası olarak görülmektedir. Bu ilke ile endüstri, tarım, enerji, ulaştırma eğitim vb. sektörel politikalarda çevre korumayla ilgili hususlar dikkate alınacaktır. Tüm sektörel politikalar ile çevrenin iyileştirilmesi ve korunması politikalarının birbiri ile ilişkilendirilmesi için tüm kamu kuruluşlarının, özel sektörün, sivil toplum kuruluşlarının ve akademik çevrelerin yakın işbirliği içinde olması gerekmektedir.

Kullanan-Kirleten Öder İlkesi: Kirleten öder ilkesi Ulusal Çevre Stratejisinin hazırlanmasında dikkate alınan temel ilkelerden biridir. Çevreye zarar veren maddelerin azaltılması ya da çevreye zarar vermeyecek şekilde bertaraf edilmesi için yatırıma ihtiyaç duyulmaktadır. Çevresel kirliliğin önlenmesi ve azaltılmasında ekonomik araçların oluşturulması ve kullanılması çok önemlidir. Ayrıca, çevre koruma hizmetlerine yönelik yatırımlara kaynak sağlanabilmesi amacıyla verilen hizmetlerin karşılığının alınması gerekmektedir.

Kirliliği Önleyici Tedbirlerin Alınması: Çevre kirliliğinin önlenmesi önleyici tedbirlerin alınması ile daha ekonomik şekilde sağlanabilir. Kirliliğin kaynağında önlenmesi kirlilik oluştuğundan sonra giderilmesinden daha ekonomik ve etkin bir faaliyettir. Bu nedenle faaliyetlerin çevrede en az değişikliğe sebep olacak, insan sağlığına ve çevreye en az risk oluşturacak, havayı en az kirletecek ve kullanılan ürünleri yeniden kullanılabilir şekilde olmasına dikkat edilecektir.

Doğal Kaynakların Korunması: Yer altından çıkan su, petrol ve maden gibi kaynaklar sınırsız kaynaklar değildir. Sürdürülebilir kalkınmanın temel şartlarından biri de doğal kaynakların sürdürülebilir şekilde kullanılmasıdır. Doğal kaynaklar kullanılırken jeolojik yapıyı tahrip etmeyecek, biyo çeşitliliği koruyacak ve kaynaklardan sürdürülebilir şekilde faydalanılması gerekmektedir. Yenilenemez enerji kaynaklarının ve yer altı su kaynaklarının ülkemizin ihtiyaçlarını uzun dönemde karşılayacak şekilde kullanılmasına dikkat edilecektir.

Sürdürülebilir Kalkınma: Sürdürülebilir kalkınma ilkesi Birleşmiş Milletler tarafından 1992 Yılında Rio De Janeiro'da düzenlenen Çevre ve Kalkınma Konferansında tanımlanmıştır. Sürdürülebilir kalkınma bu günkü ve gelecekteki nesiller için çevre kalitesini iyileştirmek ve korumak amacıyla ekonomik, sosyal ve teknolojik faaliyetlerin çevre korumayı dikkate alacak şekilde koordineli bir şekilde sürdürülmesidir. Ulusal çevre stratejisi ülkemizin ulusal çevre problemlerinin ekonomik ve sosyal kalkınma ile uyum içinde çözülmesi için bir yol haritası olacaktır.

Kamu-Özel Sektör İşbirliği: Çevre altyapı tesislerinin finansmanı, yapımı ve işletilmesinde teknik ve finansal güçlükleri aşmak, halka ekonomik ve kaliteli hizmet sunabilmek amacıyla kamu-özel sektör işbirliği geliştirilecektir. Özelleştirmede kamu yararının gözetilmesi ve hizmet bedelinin ödenebilirliğini sağlamak için Belediyelerin teknik, idari ve denetim kapasitesi artırılabilecektir.

Kamuoyunda Çevre Bilincinin Artırılması ve Halkın Katılımı: Çevre korumanın etkin olarak sağlanabilmesi için kamu oyunda çevre koruma bilincinin yerleştirilmesi gerekmektedir. Tüm toplumun aktif bir şekilde katkısı olmaksızın çevre korumanın etkin bir şekilde sağlanması mümkün görülmemektedir. Bu çerçevede kamu oyunun bilgilendirilmesine ve karar mekanizmasına katılımına önem verilecektir.

Çevre müktesebatımızın AB'ye uyumlaştırılması için ülkemizde izleme, değerlendirme ve raporlama konularında kurumsal yapıların güçlendirilmesine ihtiyaç vardır. Ulusal Çevre Stratejisinin uygulanmasına, izlenmesine, değerlendirilmesine ve raporlanmasına ilişkin sorumluluğu olan kurum ve kuruluşlarda gerekli örgütlenmenin sağlanması, çevre birimlerinin teknik ve donanım olarak güçlendirilmesi ya da yeni birimlerin oluşturulması önem arz etmektedir. (Türkiye'yi Neler Bekliyor, Toplantı Sunumları, 2005)

Ulusal Çevre Stratejisinin uygulanması amacıyla Başbakanlık, DPT Müsteşarlığı, Hazine Müsteşarlığı, Dışişleri Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, ABGS, İller Bankası Genel Müdürlüğü, Sağlık Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, üst düzey temsilcilerinden oluşan "UÇES Yönlendirme Kurulu" oluşturulacaktır.

Yönlendirme Kurulu UÇES'in uygulanmasından, koordinasyonundan, sonuçların izlenmesinden ve ihtiyaç duyulduğunda revize edilerek YPK'ya sunulmasından sorumlu olacaktır. Yönlendirme Kurulu yılda en az bir defa toplanarak UÇES'in uygulanması hakkındaki gelişmeleri değerlendirecektir. "UÇES Yönlendirme Kurulu" nun sekreteryası hizmetleri Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından sağlanacaktır.

Çevre ve Orman Bakanlığı bu doğrultuda kuruluşlar arası koordinasyonu sağlamak, UÇES'de yer alan amaçları gerçekleştirilmesine yönelik yıllık faaliyet planlarını hazırlamak, izleme ve raporlama yapmak ve sonuçları UÇES Yönlendirme Komitesine bildirmekle sorumlu olacaktır.

Yıllık faaliyet planları, UÇES'de yer alan amaçların ve hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için yapılacak faaliyetlerin ne zaman, kimin tarafından yapılacağını ve nasıl yapılacağını gösterecek şekilde hazırlanacaktır.

2.3 İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (Kyoto Sözleşmesi) ve Türkiye

Küresel yüzey sıcaklıklarında 19. yüzyılın sonlarında başlayan ısınma, son yıllarda daha da belirginleşerek, hemen her yıl bir önceki yıla göre daha sıcak olmak üzere, küresel sıcaklık rekorları kırılmış ve ortalama hava sıcaklıkları geçen yüzyılda 0.4 ile 0.8 c° arasında (0.6 ± 0.2 c°) artmıştır.

Küresel iklimdeki gözlenen ısınmanın yanı sıra, en gelişmiş iklim modelleri, küresel ortalama yüzey sıcaklıklarında 1990-2100 dönemi için 1.4 C° ile 5.8 C° arasında bir artış olacağını öngörmektedir. Küresel sıcaklıklardaki artışlara bağlı olarak da, hidrolojik döngünün değişmesi, enerji temin güvenliği ve su kaynaklarının hacminde ve kalitesinde azalma, kara ve deniz buzullarının erimesi, kar ve buz örtüsünün alansal daralması, deniz seviyesinin yükselmesi, kıyı ekosistemlerinin olumsuz etkilenmesi, kuraklık ve sele maruz kalan bölgelerde tarım ve mera bölgelerinde azalma, iklim kuşaklarının yer değiştirmesi ve yüksek sıcaklıklara bağlı salgın hastalıkların ve zararlıların artması gibi, dünya ölçeğinde sosyo-ekonomik sektörleri, ekolojik sistemleri ve insan yaşamını doğrudan etkileyecek önemli değişikliklerin olabileceği beklenmektedir. (Fabbri, 2003)

Gelişmekte olan ülkeler ve bu ülkelerde yaşayan en yoksul kesimler, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine en çok maruz kalacaklar arasında yer almaktadır. Bu ülkeler, aynı zamanda büyüme ve kalkınma ihtiyaçları için daha fazla enerji hizmetlerine ihtiyaç duymaktadır. Küresel ısınmanın, özellikle yüksek yaz sıcaklıkları, orman yangınları, yağışların ve su kaynaklarının azalması, deniz seviyesi yükselmesi, kuraklık ve çölleşme, zararlıların ve salgın hastalıkların artması gibi öngörülen olumsuz yönlerinden, bazı ülkelerde olduğu gibi Türkiye'nin de etkilenmemesi kaçınılmazdır.

Küresel sorunların çözümü küresel işbirliğini gerektirmektedir. Küresel ısınmanın muhtemel sonuçlarının, giderek çevre alanındaki en temel sorunu oluşturmaya başlaması karşısında, 1992 yılında Rio Çevre Ve Kalkınma Konferansı'nda kabul edilen ve 50 ülkenin onaylamasını müteakip 21 Mart 1994 tarihinde yürürlüğe giren "iklim değişikliği çerçeve sözleşmesi" teşkil edilmiştir.

Sözleşmenin amacı, atmosferde tehlikeli bir boyuta varan insan kaynaklı sera gazı yoğunlaşmasının iklim sistemi üzerindeki olumsuz etkisini önlemek ve belli bir düzeyde tutulmasını sağlamaktır. Bu amaca ulaşmak için gelişmiş ülkeler 2000 yılındaki sera gazı

emisyollarını 1990 yılı seviyesine indirmek ve gelişme yolundaki ölkelere teknolojik ve mali kaynak sağlamakla yükümlüdürler.

Sözleşmenin temel ilkeleri ise; İklim sisteminin eşitlik temelinde, ortak fakat farklı sorumluluk alanına uygun olarak korunması, iklim değişikliğinden etkilenecek olan gelişme yolundaki ölkelerin ihtiyaç ve özel koşullarının dikkate alınması, iklim değişikliğinin önlenmesi için alınacak tedbirlerin etkin ve en az maliyetle yapılması gibi hususlar yer almaktadır. Bunlara ek olarak sürdürülebilir kalkınmanın desteklenmesi ve alınacak politika ve önlemlerin ulusal kalkınma programlarına entegre edilmesi, alınan karşı önlemlerin keyfi, haksız, ayırıcı veya uluslararası ticarete gizli bir kısıtlama oluşturmayacak nitelikte olması da temel nitelikteki hususlardır.

Sözleşme iki ek liste içermektedir. Teknoloji transferi ve mali yükümlülükleri yerine getirecek ölkeleri içeren Ek-II listesi ve Pazar Ekonomisine Geçiş Sürecindeki Ölkelerden oluşan Ek-I listesi. Türkiye, OECD üyesi olması sebebiyle başlangıçta sözleşmenin Ek-I ve Ek-II listesinde, gelişmiş ölkeler arasında değerlendirilirken; bu duruma kendi gelişmişlik düzeyini koşul olarak göstererek itiraz etmiştir. Çünkü, Türkiye gelişmekte olan bir ölkedir. Gelişmiş ölkeler ile karşılaştırıldığında Türkiye enerji üretimi ve tüketimi bakımından diğer OECD ölkelerinin gerisindedir; ayrıca sosyo-ekonomik kalkınma düzeyi diğer Ek-II ölkelerinden daha düşüktür. Bu nedenle sözleşmeden doğan yükümlülükleri yerine getirirken bu hususların da göz önünde bulundurulması gerekir.

Bu gerekçelerle Türkiye, sözleşmede ifade edilen “ortak fakat farklı sorumluluk” yaklaşımına dayanarak, kendisine daha uygun bir konumun sağlanması çerçevesinde eklerden çıkma yönünde çalışmalarını 1995 yılında Berlin’de yapılan ilk Taraflar Konferansından itibaren aralıksız sürdürmüş ve 2001 yılında Marakeşte gerçekleştirilen 7.taraflar konferansında, Sözleşmenin Ek-II listesinde çıkarılmış ve taraflar Türkiye’nin Ek-I listesinde yer alan diğer taraflardan farklı bir konumda bulunmasını sağlayacak özgün koşullarını dikkate almaya davet edilmiştir. (Şahin,2005)

Gelinen bu durumdan sonra, Türkiye, BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi kapsamında ve sürdürülebilir kalkınma ilkesi doğrultusunda, bir yandan kalkınma hedeflerini gerçekleştirirken, diğer yandan iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinin azaltılmasına yönelik olarak yürütölen bu küresel ortak eylemde yerini almak için sözleşmeye 24 Mayıs 2004 tarihi itibarıyla 189. taraf olarak katılmıştır.

Türkiye’nin küresel ısınmaya sebep olan karbondioksit (CO₂) emisyonu üretme bakımından kişi başına düşen sorumluluğu diğer OECD ve Avrupa Birliği ölkelerine göre daha azdır. Tablo 2.1 incelendiğinde :

Tablo 2.1 Türkiye'nin iklim değişikliği karşılaştırılmalı temel göstergeleri;

Göstergeler	Türkiye	OECD	Dünya
Kişi başı enerji temini(Toe/kişi-yıl)	1,2	4,74	1,68
Kişi başı elektrik tüketimi	1,817	8,089	2,343
Yakıt tüketiminden kaynaklı toplam CO2 Emisyonları (Mt CO2/yıl)	204	12,450	23,395
Yakıt tüketiminden kaynaklı kişi başı CO2 emisyonları (Mt CO2/kişi-yıl)	3,0	11,1	3,9

Tablodan da anlaşılacağı üzere gelişmenin sonucu olarak enerjiden kaynaklanan CO2 emisyonu artmaktadır. Türkiye kalabalık nüfusuna rağmen ekonomisinin küçük olması nedeni ile, karbondioksit emisyonları açısından, hem toplam, hem de kişi başına yıllık değerleriyle, OECD ülkeleri arasında arka sıralarda yer almaktadır Türkiye'nin kişi başına elektrik tüketimi de aynı şekilde, OECD ülkeleri arasında sonuncu gelmektedir. Türkiye'de enerji üretim ve tüketimi hızlı bir artış göstermekle birlikte, henüz yeterli düzeye ulaşamamıştır. Ayrıca, kişi başına toplam birincil enerji arzı açısından, 1,07 TEP/kişi olan Türkiye değerinin dünya ve OECD değerlerinin altında olduğu görülmektedir. (Şahin 2005)

Buna rağmen Türkiye, küresel çabalara katkı sağlama arzusunun sürdürmekte ve sözleşme kapsamında üstlendiği sorumlulukları özel şartlarını da gözeterek yerine getirme çabası içindedir. Bu çerçevede Türkiye'nin bazı alanlardaki güçlü ve zayıf yanları ile fırsatlarına bakılmasında fayda görülmektedir. Güçlü yanları;

Hidrolik kaynaklarının zenginliği, temiz ve yenilenebilir enerji ile enerji tasarruf potansiyelinin yüksekliği, enerji sektörü piyasasının liberalleşmesi, enerji kaynaklarının çeşitliliği, enerji tasarruf potansiyelinin yüksekliği,yeni enerji teknolojilerinde yararlanılabilecek stratejik kaynakların varlığı, yeşil alana dönüştürülebilecek arazi potansiyeli, elektro-mekanik sanayinin potansiyeli, genç ve dinamik nüfus, Türkiye'nin modernleşme ve gelişme yönündeki kararlılığı, yetişmiş insan gücü, girişimci sanayi yapısı, yabancı yatırım potansiyelidir.

Ancak, bu güçlü yanlarının yanı sıra bazı zayıf yanları bulunmaktadır. Bunlar ise finansman yetersizliği (yerli sermayenin ve yabancı sermaye girişinin azlığı), Ar-Ge çalışmalarıyla ilgili kaynak ve teşviklerin yetersizliği, kamuoyu bilincinin ve örgütlenmenin eksikliği, teknolojik ve bilimsel alt yapı yetersizliği, petrol ve doğal gaz rezervlerinin azlığı, enerji kullanım veriminin düşüklüğü, Türkiye, ekonomik üretim açısından, enerjiyi ve elektriği verimli kullanamamaktadır.

Yukarıda belirtilen hususlar göz önünde bulundurulduğunda genel olarak şu değerlendirme yapılabilir: Türkiye tüm bu gerçekler ışığında, uluslararası anlaşmalara uymakla birlikte her şeyden önce ekonomik büyümesini sektörel kalkınma politikalarında çevre boyutunun gözetildiği sürdürülebilir kalkınma anlayışı çerçevesinde gerçekleştirmek zorundadır.

Gereksinim duyduğu enerjiyi, güvenli, güvenilir, ekonomik, verimli ve çevreye duyarlı teknolojilerle üreten, ileten, depolayan ve kullanan konumda olması gerekir. Bunun için de başta yeni ve yenilenebilir enerji kaynakları olmak üzere kendi öz kaynaklarını kullanmak durumundadır. (www.iklim.cevreorman.gov.tr)

3. TSKLERİNİN ÇEVRE SORUNLARININ ÇÖZÜMÜNE VE ÇEVRE BİLİNCİNE KATKILARI

3.1 GİRİŞ

Türk Silahlı Kuvvetleri çevre ve ekolojik dengenin korunmasına ve mümkün olduğu takdirde olumsuz yönde zarar gören çevreyi eski sağlığına kavuşturma konusunda son derece önem vermektedir. Bunda temel etken tüm dünya ülkelerinde de olduğu gibi Silahlı Kuvvetlerin icra ettiği tüm faaliyetlerinde çevre ile etkileşiminden kaynaklanan genel problemlerin ağır ve kalıcı olmasındandır. Bu kalıcı problemler kısaca coğrafi arazinin birliklerce kullanılmasından kaynaklanan problemler, silah üretimi, kullanımı ve tatbikatların direkt etkisi; askeri alanların, tesislerin ve araçların tabiata ve kültürel alanlara verdiği zararlar ve savaşın direkt etkisi olarak sıralanabilir.

Bir başka ifade ile güvenlik endişesi ile icra edilen tüm askeri faaliyetler aynı zamanda yaşamak zorunda olunacak coğrafi bölgeyi de insan sağlığı açısından güvensiz kılma tehdidini de içeriyor olmasıdır.

Yalnızca bu etkilerden savaşı ele aldığımızda bile karşılaşacağımız çevre sorunlarının savaşılan zaman, yer, düşman faktörlerinden bağımsız olarak tabiata zarar verdiğini görürüz. Silahlar hiç bir şekilde savaş sona erdikten sonra etkinliğini bitirmezler; atılan her mermi, mühimmat, mayın, dökülen kimyasallar veya uçucular verdikleri zararı birden kesmezler. Hatta bu bazen çevreye geri dönüşü olmayan zararlar olarak savaşın yapıldığı coğrafyanın ötesine taşınır.

1991 Körfez Savaşında Kuveyt'te; yakılan petrol kuyuları 600 milyon ton petrolü tüketerek havada is, gazlar ve tehlikeli kimyasallardan oluşan bir battaniye oluşturmuş; kara ve deniz sistemlerini etkilemiş; çıkan dumanlar bölgede güneşten gelen ışınları engellemiş ve ısı 10 derece düşmüştür. Petrol dumanı içindeki CO2 ise küresel ısınma asit yağmurlarına sebebiyet vermiştir. Bu savaşta zarar her canlı sistem için farklı durumlar ortaya çıkartmıştır. Koylar petrolle tıkanmış; 15 000 km2 Mezopotamya sulak alanı yok olmuş; on binlerce kuş ölmüş, bir çoğu petrolün kalıcı etkilerine maruz kalmış; yüz binden fazla perdeli ayaklı ve göçmen kuşun beslenme alanı zarar görmüş ve eski haline döneceği tarih belirsizliğini korumaktadır.

Yalnızca bu örnek bile tüm Silahlı Kuvvetlerin isteyerek veya istemeyerek çevreye verebileceği zararı sergilemektedir. Bu bilinçle Çevre sağlığı ve çevrenin korunmasında yeterli

etkinliğin sağlanması için Türk Silahlı Kuvvetleri kurum, kuruluş ve birlikleri ile TSK personeli kendilerine verilen görev ve sorumlulukları asli görev olarak kabul etmektedir.

TSK'nde evre sağlığı ve çevrenin korunmasında alınacak tedbirler Genelkurmay Başkanlığınca planlanır ve sıralı komutanlıklarca icra edilmektedir. Ayrıca her komutanlık kendi sorumluluk sahası ile ilgili olarak alacakları tedbirleri Genel Kurmay Bşk.lığı prensiplerine ve evre Direktifine uygun olarak tespit etmekten ve uygulamaktan sorumludur.

evre sağlığı ve çevrenin korunmasında alınacak tedbirlerde; TSK'nin kendi imkanlarından istifade edilmesi esas olmakla beraber, hizmet ihtiyacının mevcut TSK imkanlarını aşması veya aşırı maliyet getirmesi durumlarında veya teknik danışmanlık gerektiğinde evre konusunda görev verilmiş olan kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliği yapmaktadır.

TSK'ne ait kurum, kuruluş ve birliklerinde evre koruma bilincinin geliştirilmesi, etkin ve bilinçli olarak evre kirliliği kontrolünün yapılabilmesi amacıyla Garnizon Komutanlığı veya Kışla Komutanlığı seviyesinde bir "evre Koruma Kurulu" oluşturulmakta ve bu kurul evre mühendisi, istihkam, levazım ve sıhhiye temsilcilerinden teşkil edilmektedir. Bu kurullar vasıtasıyla TSK evre Direktifinde yer alan tüm hususların, kıt'a, kurum, kuruluş ve birliklerce yerine getirilip getirilmediği denetleme ve değerlendirme heyetlerince denetlemeler sırasında aranmaktadır.

TSK evre bilinci kapsamında her ne kadar gayret sarf etse de kendi tabii konuş, kuruluş, hareket eden veya sabit bulunan tüm alet, araç, gereç ve silahlarının tabii yapısı gereği çevreye verdiği zararlar hakkında tam bir değerlendirme ve bunun neticesinde önlem alabilmek hem maddi imkanlar hem de teknolojik imkanların elverişliliği kapsamında mümkün değildir.

Bu hususların belirlenememiş ve tedbirlerin tam olarak alınamıyor olması kendi bünyesinde oluşurmaya çalıştığı evre bilincine gölge düşürmemektedir. Bilakis bu bilinci yaygınlaştırma gayretini ;

Yeni silah alımında evre faktörünü ele almasına,

Yeni inşa edeceği bina ve tesislerin, proje aşamasından başlamak kaydıyla, mümkün olduğunca evre ile uyumlu olması yönünde tedbirler almasına,

Deniz kenarında bulunan her türlü askeri tesislerin ve sistemlerinin arıtma sistemlerini mutlaka kurmasına

Eğitim programları hazırlanırken çevre sağlığı ve çevrenin korunması konularını da eğitim programlarına dahil etmesine ve bunu icra etmesine

Çevre sağlığı ve çevrenin korunması ile ilgili bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetlerine sivil asker işbirliği kapsamında yer vermesine

Çevre kalitesinin yükseltilmesinde, her fırsatta ağaçlandırma faaliyetlerine büyük bir titizlikle devam etmesine

Türk Silahlı Kuvvetleri fabrikalarında bulunan her kademedeki bakım,onarım bölümlerinin kimyasal madde içeren atıklarının tesis ve birlik yakınlarında geçen akarsulara atılmaması için gerekli çalışmaları yapmasına,

Kimyasal ve tıbbi atıkların kontrolü ve yok edilmesi için yerel makamlarla koordine sağlaması gibi sayabileceğimiz ve devam eden bölümde detayı ile anlatılacak olan pek çok faaliyette kendini göstermektedir.

3.2 TSK'İNDE ÇEVRE KORUMA FAALİYETLERİ

3.2.1 Su Kirliliği Kontrolü

Su ihtiyacının hızla artması, bunun yanında kullanılabilir su miktarının kısıtlı olması sonucunda, su kaynaklarının korunması ve en yararlı şekilde kullanımının sağlanması büyük önem kazanmıştır. Bu nedenle askeri kurum, kuruluş ve birlik komutanları; Alıcı su ortamlarında kalitenin iyileştirilmesi ve sürekli izlenmesi, suyu kirlettikten sonra temizlemek değil, suyu kirletmemek veya en az oranda kirletmek için gerekli tedbirleri almakla, sorumludur.

Alıcı su ortamlarında evsel, endüstriyel, tarımsal, deniz trafiği ve benzeri kaynaklardan dolayı suyun kirlenmesine neden olan başlıca etkenler ve problemler şunlardır: Organik atıklar, Aşırı üretim artışına neden olan besleyici (nutrien) maddelerin, olağan değerleri üzerinde boşaltımı, Atık ısı , Radyoaktif atıklar, Çamur, çöp ve hafriyat atıklarının ve benzeri atıkların boşaltımından oluşan bulanıklık artışı, sığlaştırma ve kıyı çizgisi değişimi. Yukarıda sayılanların dışında kalan "Tehlikeli ve Zararlı Haddeler Tebliği"nde sınır değerler getiren maddeler.

TSK kurum, kuruluş ve birliklerdeki alıcı su ortamlarında, su kirlenmesinin önlenmesi için yukarıda belirtilen hususların oluşmaması için ilgili komutanlıklar tarafından gerekli

tedbirler almaktan sorumlulardır. Bu maksatla tüm askeri kurum ve birliklerde aşağıda ana hatları belirtilen hususlar dikkatle takip e kontrol edilir.

İçme ve kullanma suyu rezervuarlarının yerleşme yerlerinden olan uzaklığı en az 700 metre olmasına dikkat edilir.Bu mesafe içerisinde yerleşme, çöp ve her türlü atık birikintisi oluşturulması ile sıvı ve katı yakıt depoları ve hela kurulması yasaktır ve her komutan bu hususun tatbikine dikkat eder.

TSK Özel Eğitim Merkezi plaj sularının bakteriyolojik muayeneleri kamp başlangıcından 15 gün önce yaptırılacak ve her kamp döneminin başında bu kontroller tekrarlanır.Özel Eğitim Merkezlerindeki mevcut kaynak, kuyu vb. içme ve kullanma sularının bakteriyolojik muayeneleri periyodik olarak yaptırılır. Deniz, içme ve kullanma sularının bakteriyolojik muayeneleri bölgedeki A Tipi Gıda Kontrol Müfreze Komutanlıklarında veya devlet teşekküllerine ait bölge laboratuvarlarında yaptırılır. (MD 433-1,1994)

Toplu veya münferit lojmanların, site veya lojman yönetim kurulları; blokların su depolarının hijyenik kontrolünü en az yılda bir defa yaptırarak ve deponun sağlık şartlarına uygun olması için gerekli tedbirleri aldırır.

Askeri birlik ve fabrikalarda bulunan her kademedeki bakım, onarımı bölümlerinin kimyasal madde içeren atıklarının (yağ, boya gibi) tesis ve birlik yakınlarında geçen akarsulara atılmaması için ilgili komutanlıklarca gerekli tedbirler alınır. Bu hususta bilgi Atık Yönetimi bölümünde verilecektir. (Yağların Kontrolü Yönetmeliği,2004)

TSK'ne ait her türlü su taşıtlarının, yağ ve petrol atıkları ile sintine sularını ve balast sularını su ortamlarına boşaltmalarını önlemek için ilgili komutanlıklar, gerekli bütün tedbirleri almakla sorumludurlar. Deniz kıyılarımızda bulunan ve denize atık vermek zorunda olan askeri kurum ve kuruluşlarda arıtma tesislerinin kurulması yönündeki çalışmalar bu konuda finansman sağlandıkça hızla sürdürülmektedir. Askeri sanayi ve tehlikeli atıkların denizlere boşaltılması ve denizlerde yakma işlemi yapılmaz ve Sahil Güvenlik Komutanlığı, su üstü devriyelerle, gemilerin denizlerimizi kirletmelerini önleyecek biçimde denetlemelerini sürdürürler.

Deniz Kirliliği ile Mücadelede Deniz Kuvvetleri Komutanlığınca öncelikle bünyesindeki üs ve limanlara, yeni deniz süpürgeleri inşası/tahsisi çalışmaları yapılmaktadır. Denizlerdeki kirliliği azaltmak maksadıyla yeni inşa edilen/edilecek gemiler ile hâlihazırda envanterdeki gemilerde, biyolojik arıtma sistemlerinin imalâtı/montajı ile atıkların nötrale edilmesi faaliyetleri yapılmaktadır. (Gemilerden Atık Alınması Ve Atıkların Kontrolü Yönetmeliği)

Bunlarla paralel olarak ana üslerde, sahil sintine ve evsel atık arıtma tesislerinin kurulması çevreye sahip çıkılması bilincinin en somut göstergelerindedir. Aynı zamanda temin ve tahsisleri yapılan yangın/yağ bariyerleri ile denizde çıkacak yangın ve petrol atıklarının yayılmasının önlenmesi ve kirliliğin kontrol altına alınması faaliyetlerinde aktif olarak görev almaktadırlar.

Tehlikeli ve zararlı maddelerin kullanıldığı faaliyetler sırasında, kaza ihtimali göz önüne alınarak, bu maddelerin yeraltı ve yerüstü sularını kirletmemesi için gerekli tedbirler alınır. Bu amaçla; perlit, talaş gibi absorpsiyon malzemeleri stokta bulundurulurken kullanıma hazır halde tutulur. (Tehlikeli Atıkların Kontrolü” Yönetmeliği).

Atık su tesislerini tahrip eden, fonksiyonlarını ve bakımlarını engelleyen her türlü maddenin bu tesislere atılmalarını önleyecek tedbirler alınır. TSK ne ait tesislerdeki mevcut Arıtma Tesislerinden çıkan arıtılmış suların 7.1.1991 tarih ve 20748 sayılı resmi gazetede yayınlanan "Teknik Usuller Tebliği" 46ncı maddesinde belirlenen esaslar çerçevesinde, ağaçlandırma, bahçe sulaması gibi ihtiyaçların karşılanmasında kullanılmasını teşvik edecek tedbirler alınır.

3.2.2 TSK’nde Atık Sektörü Ve Yönetimi

Askeri kurum, kuruluş ve birliklerdeki çöpler, yemek artıkları ve diğer katı atıklar; ekonomik değere haiz çöpler (kağıt, karton, tahta, metal, cam vs) ve zararlı maddelerden ayrıştırılarak zamanında toplanacak, uygun koşullarda depolanacak ve gerektiğinde imha edilir. Bu amaçla; Birlik komutanları çöp ve katı atıkların bertarafı ile ilgili olarak, birliklerinde daha az çöp ve katı atık atılmasını temin etmek, katı atıkların içerisine zararlı maddelerin atılmasını önlemek, atıkları değerlendirme ve maddesel geri kazanma çalışmalarına katılımı sağlamak üzere ilgili personele yönelik olarak gerekli eğitim çalışmalarını yapmakla veya yaptırmakla yükümlüdürler.

Birlik komutanları, katı atıkların çevreye zarar vermeden bertarafını ve değerlendirmesini kolaylaştırmak, çevre kirlenmesini önlemek ve ekonomiye katkıda bulunmak amacıyla atıkları özelliklerine göre ayrı toplatmaya ve bunlarla ilgili tedbirleri almaya yetkilidirler.

Çöp ve katı atıkların üretici veya taşıyanlar tarafından denizlere, göllere ve benzeri alıcı ortamlara, caddelere, ormanlara ve çevrenin olumsuz şekilde etkilenmesine sebep olacak

yerlere dökülmesi yasaktır. Bu konuda TSK Katı Atıkların Kontrolü Yönergesi ve TSK Hava, Su Kirliliği ve Gürültü Kontrolü Yönergesi esaslarına göre hareket edilir.

TSK’nde Her türlü tehlikeli atığın (yanık motor yağları, bitkisel atık yağlar, atık pil ve akümülatörler, sıvı kalorifer atığı ile tıbbi atıklar) üretiminden bertaraf edilmesine kadar olan süreçte insan sağlığına ve çevreye zarar vermeden ayrı ayrı toplanması, geçici olarak depolanması, taşınması ve bertaraf edilerek alıcı ortama (çevreye) doğrudan veya dolaylı bir biçimde verilmesinin önlenmesi hususlarında kişilerin ve idarelerin uymaları gereken idari, teknik ve hukuki prensipleri belirlemek için aşağıda listelenen 12 adet yönetmelik ve emre atfen hazırlanan “Atıkların Kontrolü Uygulama Emri” ve “Akü, Lastik İkmali Uygulama Emri” ile sağlanmaktadır.

Ayrıca söz konusu bu emirlerde ; Atıkların Tasnifi; Birlik, karargah ve kurumların; Atıkların Toplanma ve Yönetimindeki Genel Sorumluluklarını, atık cinslerine göre hazırlanan Kontrol Formlarını ve Atıkların Kontrolünde Uygulanacak Esaslar, Usul ve Sorumlulukları kapsamaktadır. Bu iki adet emir aşağıda listelenen yönetmelikleri kapsar.

- a. 21 Ocak 2004 tarih ve 25353 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Yağların Kontrolü” yönetmeliği.
- b. 31 Ağustos 2004 tarih ve 25569 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Atık Pil ve Akümülatörlerin Kontrolü” yönetmeliği.
- c. 26 Aralık 2004 tarih ve 25682 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Gemilerden Atık Alınması ve Atıkların Kontrolü” yönetmeliği.
- ç. 14 Mart 2005 tarih ve 25755 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Tehlikeli Atıkların Kontrolü” yönetmeliği.
- d. 19 Nisan 2005 tarih ve 25791 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Bitkisel Atıkların Kontrolü” yönetmeliği.
- e. MSY:433-1 MSB.lığı Tehlikeli Atıklar, Atık Yağlar, Bitkisel Atık Yağlar ile Atık Pil ve Akümülatörlerin Kontrolüne İlişkin Yönerge.
- f. K.K.K.lığının 21 Ağustos 2006 tarihli“Atıkların Kontrolü Direktifi” konulu emri.
- g. 3212 sayılı “Silahlı Kuvvetler İhtiyaç Fazlası Mal ve Hizmetlerinin Satış, Hibe, Devir ve Elden Çıkarılması, Diğer Devletler Adına Yurt Dışı ve Yurt İçi Alımların Yapılması ve Eğitim Görecek Yabancı Personel” hakkında Kanun.

ğ. MSY : 310 - 6 (A) Silahlı Kuvvetler İhtiyaç Fazlası Mal ve Hizmetlerinin Satış, Hibe, Devir ve Elden Çıkarılmasına Ait Yönerge.

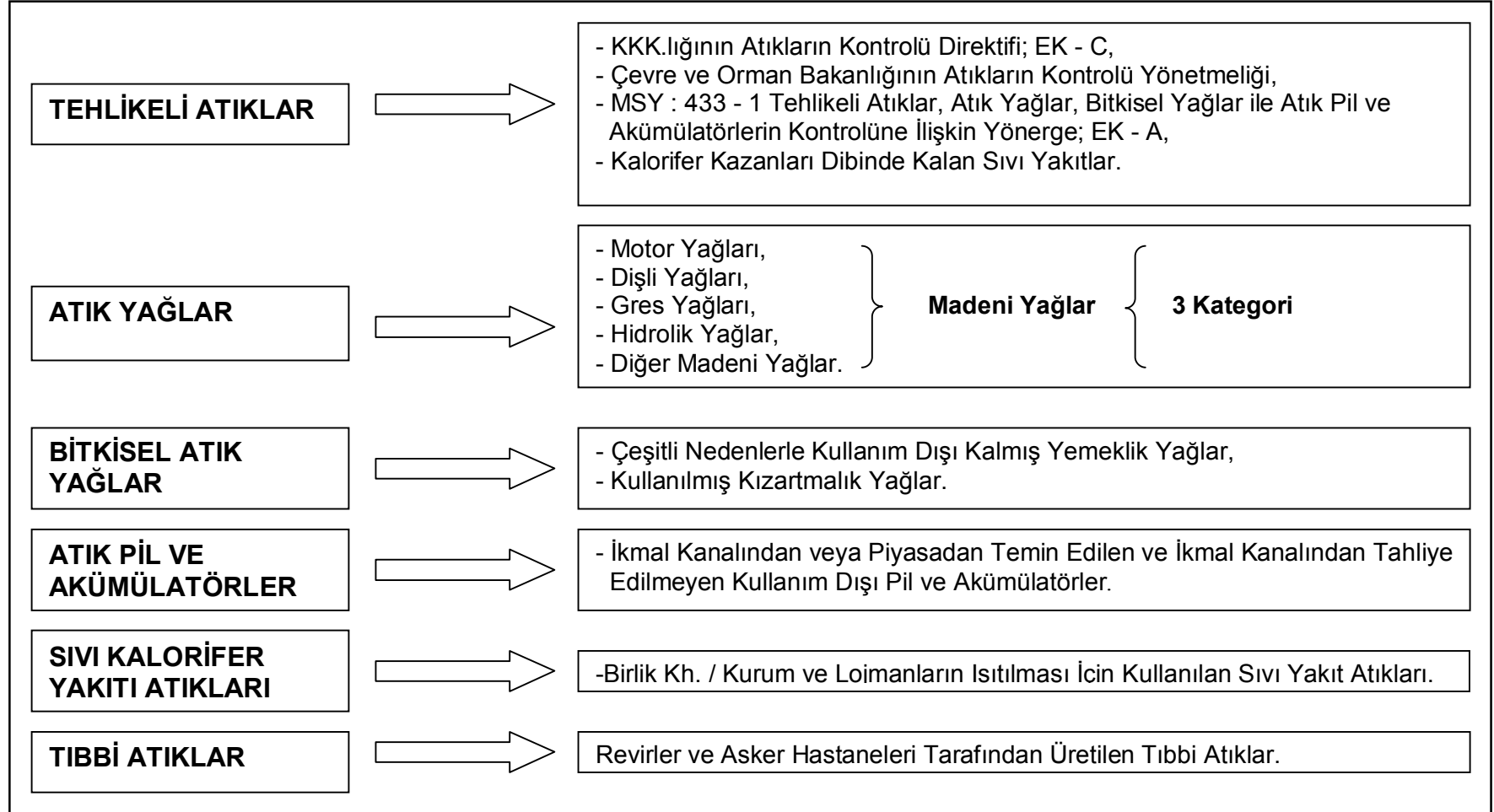
h. 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu.

3.2.2.1 Atıkların Sınıflandırılması

Tablo olarak ayrıca hazırlanmıştır.

3.2.2.1 ATIKLARIN SINIFLANDIRILMASI

Şekil 3.1 Atıkların Sınıflandırılması Çizelgesi

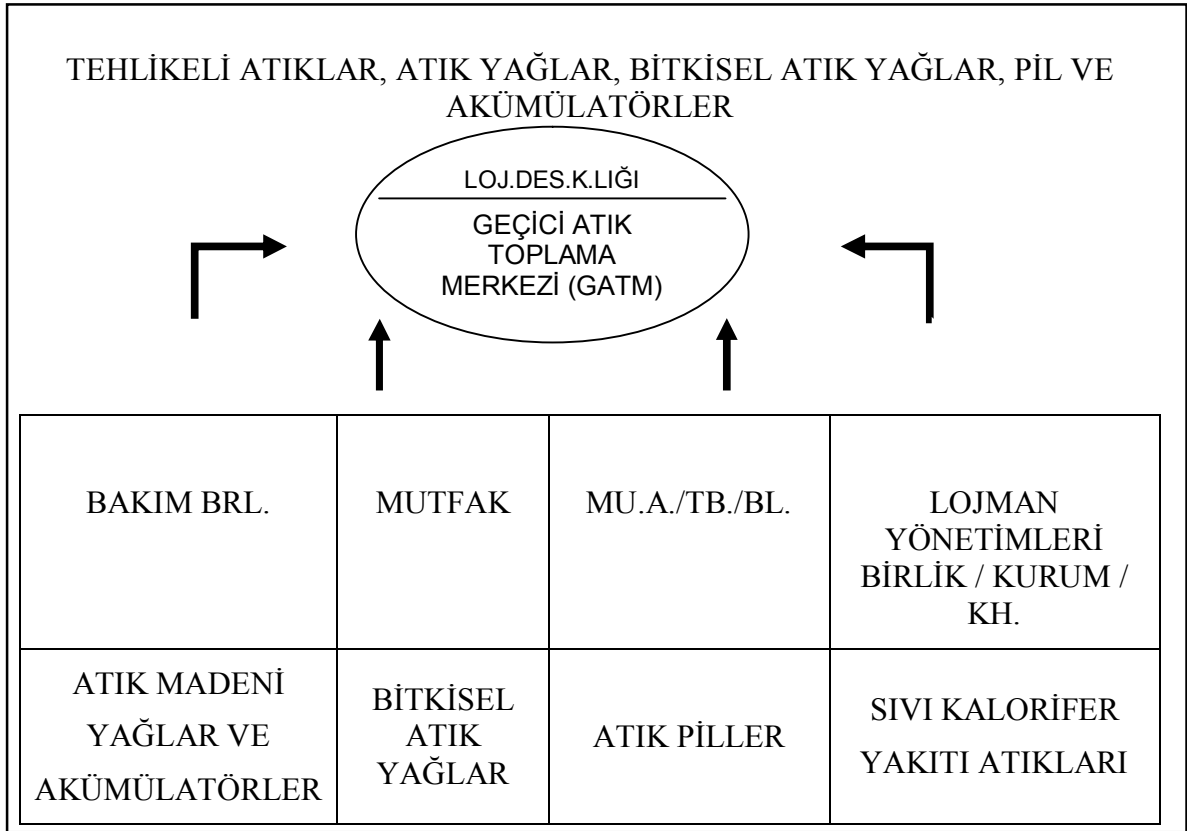

EKONOMİK SINIFLANDIRMA

3.2.2.2 Geçici Atık Toplama Merkezleri

Şekil 3.2 Geçici Atık Toplama Merkezi Akış Diyagramı

Lojistik Destek K.lıkları bünyesinde ve KKK.lığının Atıkların Kontrolü Direktifine uygun olarak Geçici Atık Toplama Merkezi (GATM) tesis edilir ve işletilir. Tesis edilen GATM. lerinde bir yılı aşmamak kaydıyla geçici depolama yapılır. Atık cinslerine göre, Tahmini Üç Yıllık Atık Yönetim Planı hazırlayarak, üçüncü yılın Kasım ayı sonuna kadar sıralı komutanlıklar vasıtasıyla Ordu. Komutanlığına ve Bölgesel Geçici Depolama Merkezi (BGDM) açan Bakım Merkezi Komutanlığına gönderilir.

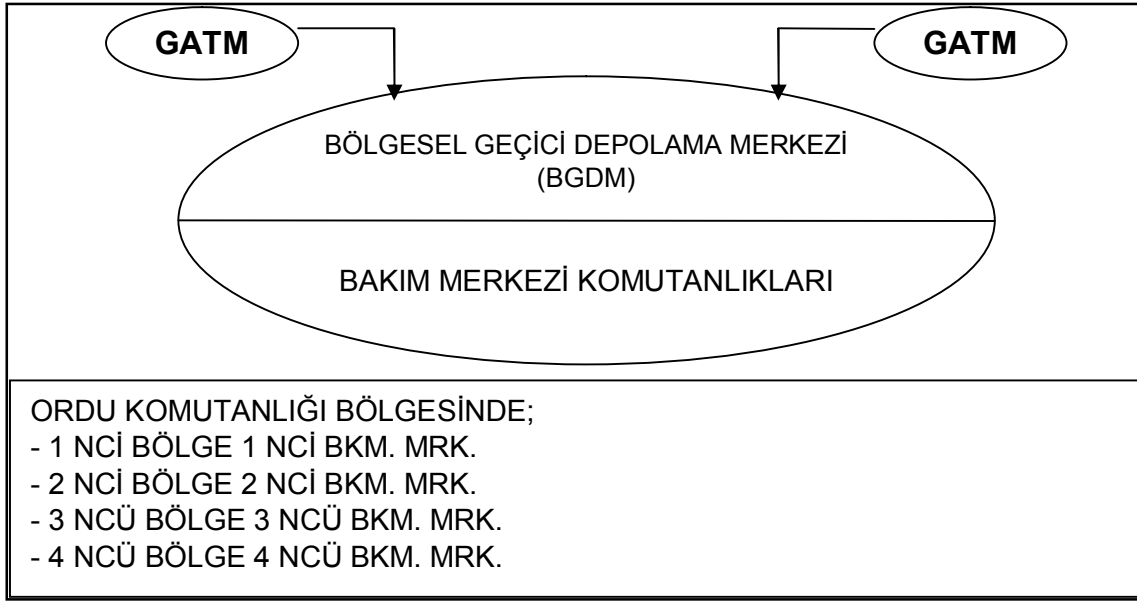
Her yıl Aralık ayı sonuna kadar, tamamlanan yıla ait Atık Beyan Formunu doldurarak sıralı komutanlıklar vasıtasıyla Ordu Komutanlığına ve BGDM K.lığına gönderilir. GATM için, Atıkların Kontrolü Direktifinde emredilen kayıtları tutulur ve denetlemelerde ibraz edilmek üzere 5 (beş) yıl süreyle saklanır (Atıklarla ilgili tüm kayıtlar).

Atıkların; Atıkların Kontrolü Direktifi, MSY: 433 - 1 Yönergesi ve diğer mevzuata uygun olarak GATM.lerden BDGM.lerine taşınması için ilgili Bakım Merkezi K.lığı ile koordinasyonda bulunulur. İkmal kanalları vasıtasıyla tahliyesi gerekmeyen pil ve akümülatörleri (piyasadan temin edilenler ve evsel atıklar dahil) sisteme dahil edilir, sorumluluk alanındaki lojmanlar dahil, ısıtma sistemlerinde sıvı yakıt kullanan tüm birimlerin

sisteme dahil edilmesi için tedbirler alınır, kalorifer kazanları dibinde kalan sıvı yakıtlar Tehlikeli Atık olarak sınıflandırılır ve buna göre işlem yapılır.

3.2.2.3 Bölgesel Atık Toplama Merkezleri

Şekil 3.3 Bölgesel Atık Toplama Merkezleri Akış Diyagramı

KKK.lığının; Atıkların Kontrolü Direktifi ile bu direktifin ilgili bölümünde belirtilen yönetmelik ve yönergelerle uygun olarak, Bölgesel Geçici Depolama Merkezi (BGDM) açar ve işletir. Geçici Atık Toplama Merkezlerinden gelen raporlar ile kendi faaliyetleri sonucunda üreteceği atık miktarlarını esas alarak, tevhit edilmiş Tahmini Üç Aylık Atık Yönetim planını hazırlayarak üçüncü yılın Aralık ayı sonuna kadar Ordu Komutanlığına gönderir.

Her yılın Ocak ayı itibarıyla, bir önceki yıla ait bilgileri içeren Atık Beyan Formunu, Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliğine uygun olarak doldurur, bir suretini Loj. K.lığının vereceği yetkiye uygun olarak il / ilçe Mülki Amirliğine, bir suretini ise bilgi maksadıyla, Or. K.lığına gönderir. Toplanan atıkları; “Ekonomik Değeri Olanlar” ve “Ekonomik Değeri Olmayanlar” şeklinde tasnif ederek; ilgili kanun ve yönergeler ile Atıkların Yönetimine ilişkin direktif ve mevzuat çerçevesinde, satış veya hibe ile elden çıkarılması için gerekli işlemleri yapar.

Atıkların; direktif, yönerge ve yönetmeliklere uygun olarak, GATM. lerden (birliklerden) BDGM. lerine taşınması için Çevre ve Orman Bakanlığından lisans almış

firmalar ile sözleşme yaparlar. Atıkların; tehlikeli olup olmadığını belirlemek ve madeni yağların Atıkların Kontrolü Direktifin belirtilen kategorilere uygun tasnifini yapabilmek amacıyla, MSB.lığı laboratuvarlarından ve / veya lisanslı sivil laboratuvarlardan yararlanmak suretiyle gerekli tahlillerini yaptırılır.

BGDM'leri Atıkların Kontrolü Direktifi ile konuya ilişkin diğer yönetmelik ve yönergelerde belirtilen kayıtları ve raporları tutar ve konuyla ilgili olarak görevlendirdiği personeli; uyacakları teknik, idari, hukuki ve sağlık konularında eğitecek ve üst komutanlıklarca düzenlenecek diğer eğitimlere katılımını sağlar.

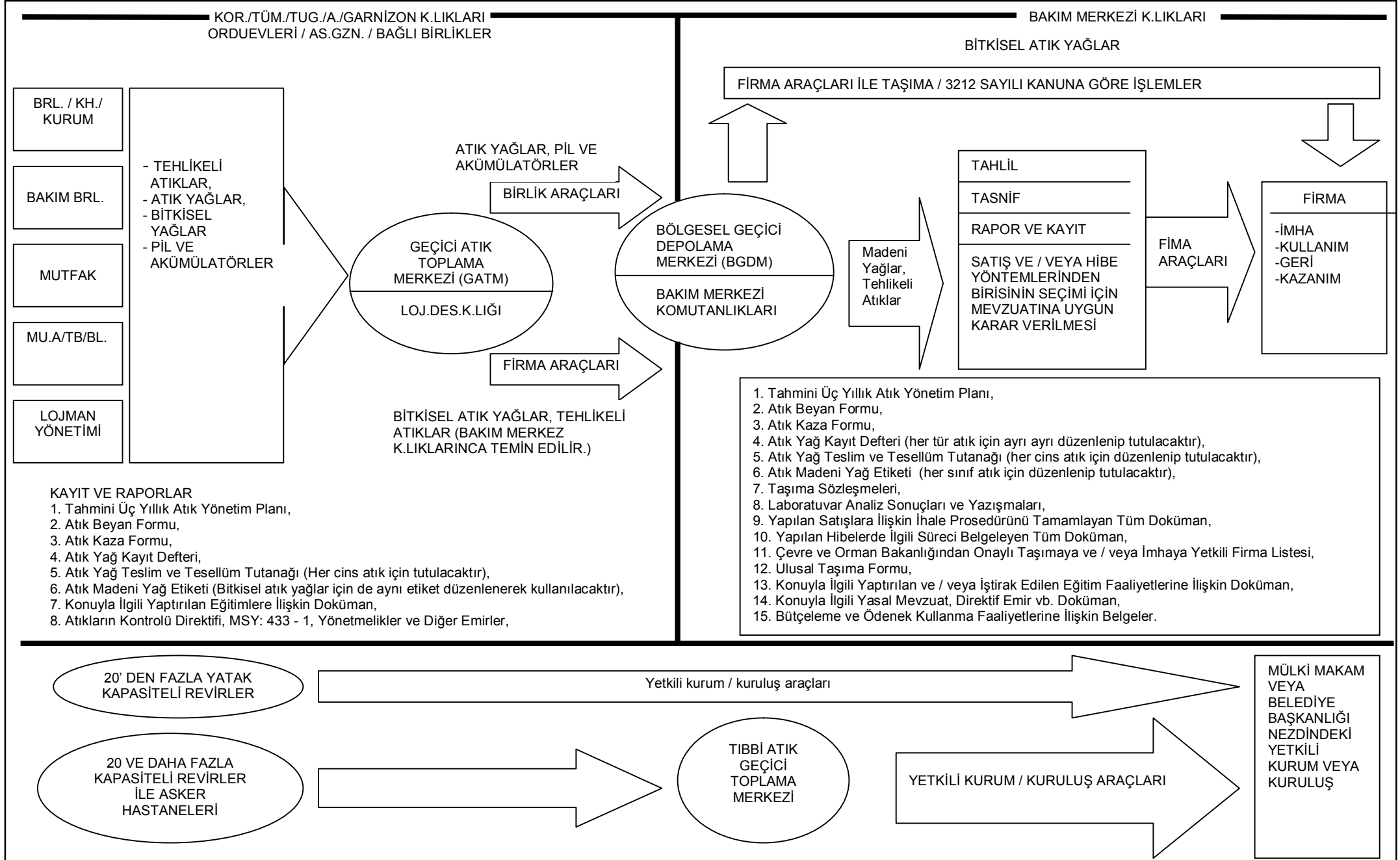
BU Merkezler Atıkların Kontrolü ve Yönetimi için gerekli tüm harcamaları her yıl İş Programlarına dahil ederek bütçeleyecek ve KKK.lığına gönderir ve Atıkların Yönetimi çerçevesinde tutulan tüm kayıt ve evrakları 5 (beş) yıl süreyle saklar ve denetlemelerde ibraz etmeye hazır olur.(Atık Pil Ve Akümülatörlerin Kontrolü Yönetmeliği)

3.2.2.4 Atık Akış Rapor ve Kayıt Sistemi

Şekil 3.4 Atık Akış Rapor ve Kayıt Sistemi

3.2.2.4 Atık Akış Rapor ve Kayıt Sistemi

Şekil 3.4 Atık Akış Rapor ve Kayıt Sistemi

3.2.3 Hava Kirliliğinin Önlenmesi

Hava kirliliği, büyük yerleşim merkezleri başta olmak üzere tüm yerleşim yerlerinde insan ve çevre sağlığını tehdit eder hale gelmiştir. Bu nedenle TSK'nde de hava kirliliğini önleyici bir dizi tedbirlerin özenle ve daha dikkatli bir şekilde ele alınmaktadır.

TSK'nde hava kirliliğini önlemek amacıyla öncelikle ele alınacak ve uyulması gereken bir dizi tedbirler aşağıya çıkartılmıştır. Sıralı komutanlıklar bu konu üzerinde hassasiyetle durmaktadırlar.

Zararlı uçucu maddelerin kullanılan tesis dışına kaçmaması için azami özen gösterilir. Hava kirliliğine neden olan araç, cihaz ve makinelere etkili bakım yapılarak, çok yıpranmış olan kesimlerin ise değiştirilmesi sağlanmaktadır.

Fabrika, tersane, lojman vs. gibi yerlerdeki aşırı miktarlarda zararlı madde çıkışının önlenmesi için gerekli ölçümler periyodik olarak yapılır ve kalitesi düşük taşkömürü yada kükürdü alınmamış fuel-oil kullanılmasına izin verilmez. Bu hususun kömür ve fuel-oil alımı için hazırlanacak şartnamelerde yer alması mutlaka sağlanır.

Hava kirliliğinin azaltılması maksadıyla kalorifer bacalarının her yıl iki defa, kazan alev borularının ise her hafta temizlenmesi ve kalorifercilerin ilgili kurslara gönderilmeleri sağlanmaktadır. Bu hususla aynı zamanda mecburi hizmet için gelmiş personele meslek kazandırılmış olmaktadır.

Hava kirliliğine sebep olan bacalara 1998 yılı sonuna kadar filtre takılması yoluna gidilmiş, bilahare tüm bacalara filtre takılması, gerekli finansman sağlandıkça gerçekleştirilmiştir.

Askeri taşıtların egzoz dumanlarının önlenmesi için gerekli teknik bakımları yapılmaktadır. Askeri araçların egzoz muayeneleri sonucu, Çevre Bakanlığı ve/veya bağlı kuruluşlarınca belirlenen egzoz gazı limitlerine uymayan araçlar trafiğe çıkarılmamaktadır.

Çalışmaları ve yapısı uyarınca, sağlık ve çevre üzerinde önemli derecede olumsuz etkisi olabilecek ve TSK Hava, Su Kirliliği ve Gürültü Kontrolü Yönergesinde belirtilen halen kurulmuş veya kurulacak olan TSK tesisleri için ilgili makamlardan emisyon izni alınmaktadır.

3.2.4 Tıbbi, Radyoaktif Ve Kimyasal Atıkların Kontrolü

Enfekte olmuş veya olmamış her türlü, insan doku ve organları, idrar kapları, kan ve plasenta bulaşmış atıklar, bakteri kültürleri, intaniye ve acil servis atıkları, bakteri ve virüs tutucu hava filtreleri, bulaşıcı hastalık taşıyan hastalar ile temas etmiş yemek artıkları, dışkı ve bunlara bulaşmış eşyalar, miadı dolmuş ilaçlar, araştırma amacıyla kullanılan deney hayvanlarının leşleri vb. ile tabiilerin ve diğer sağlık personelinin uygun gördüğü diğer atıklar tehlikeli atık sınıfına dahil olup, bu atıkların toplanması ve bertarafı için "TSK Tıbbi Atıkların Kontrolü" yönergesi esasları uygulanır.

Çok önemli bir patojen taşıma ihtimali olan atıklar mümkün olduğu hallerde sterilize edildikten sonra tesislerden uzaklaştırılır. Tıbbi Atıkların Toplanması ve Depolanması için öncelikle bu iş için eğitilmiş hastane personeli tarafından diğer atıklardan ayrı olarak toplanır.

Tıbbi atıkların tümü 2 mm. kenar kalınlığında, özel kırmızı polietilen torbalara konarak, atıkların toplanması sırasında atık torbaları elle taşınmasına engel olunarak, atık bacaları ve yürüyen şeritler kullanılmasına müsaade edilmez.

Tıbbi atıkların taşınmasında, küçük tekerlekli, üstten kapaklı, tercihen paslanmaz çelikten yapılmış, yaklaşık 1 m hacminde, sızdırmaz konteynerlerin içinde kapakları kapalı olarak nakledilir. Tıbbi atıklar, diğer katı atıklar ile aynı anda konteynere yüklenmemektedir ve tıbbi atıklar en fazla 48 saatte bir kuruş dışına çıkarılır.

Tıbbi atıkları toplayan personel, çalışma esnasında eldiven ve koruyucu gözlük, maske ve özel koruyucu elbise giymesi sağlanır. Sağlık kuruluşlarındaki atık toplama deposu, normal katı atıklar ile tıbbi atıkların ayrı ayrı depolanması amacıyla en az iki bölmeli ve kapalı bir mekan bulunmaktadır.

Radyoaktif Atıklar hastane ve diğer sağlık kuruluşlarında yürütülen tıbbi analiz, RTA ve nükleer tıp çalışmalarından oluşan 1-125, 2-131 Tc 99 rom, In-III, Y-90, Fe 39, Cr 51, P.32 vb. radyoaktif madde ve radyoaktif madde ile kirlenmiş tüp, eldiven, kağıt, cam malzeme, metal parçaları ve benzeri maddelerin bertarafı 2690 sayılı Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Kanunu'na ilişkin tüzük hükümleri çerçevesinde değerlendirilir ve bundan Çevre Bakanlığına haber verilir.

Aynı zamanda bina ve tesisleri korumak için inşa edilmiş bulunan radyoaktif paratonerlerin aktif paratonerlerle değiştirilmesi maksadıyla Türkiye Atom Enerjisi Kurumunun yetki belgesi verdiği firmalar nezaretinde söküm işlemleri gerçekleştirilir.

Sökülen paratonerler yine yetkili firma marifetiyle radyoaktif madde içeren parçaları Atom Enerjisi Kurumuna teslim ederler.

TSK sağlık kurum ve kuruluşları ile diğer ilgili tesislerden atılması söz konusu olan kimyasal maddeler tehlikeli ve tehlikesiz olmak üzere ayrılarak gerekli işleme tabi tutulur. Tehlikesiz kimyasal maddelerin herhangi biri bertaraf edilmeden önce geri kazanma ihtimali incelenecek, geri kazanılmayacak olanlar normal atıklar ile birlikte tesis dışına uzaklaştırılır. Tehlikeli kimyasal atıklardan geri kazanılabilecek olanlar ayrıldıktan sonra, geri kalanlar birbirleri ile olumsuz reaksiyon vermemelerine dikkat edilerek ayrı ayrı toplanır. Kimyasal atıklar yanıcı, parlayıcı veya toksik özelliklere sahip olabilecekleri için kesinlikle atık su tesislerine atılmazlar.

Çeşitli sanayi dallarında kullanılan kurşun, kadmiyum, civa ve arsenik gibi ağır metallerin hava, toprak ve sulara direk veya dolaylı şekilde karışmasını önlemek için gerekli tedbirler alınmaktadır. İnsektisit, fungusit, akarisit, herbisit ve rodonist gibi gruplara ayrılan pestisitlerin, sinek, fare, gözle görülmeyen tozla taşınabilen eklembacaklılar ve diğer zararlı maddeleri yok etmek veya kontrolü sağlamak için TSK kurum, kuruluş ve birliklerinde kullanılması önlenmektedir.

3.2.5 Personelin Çevre Sağlığı Eğitimi

Hızla artan çevre sorunlarının çözümünde ve çevrenin korunup, iyileştirilmesinin temelinde, TSK personelinin bu sorunların çözümüne gönüllü ve bilinçli katılımlarının sağlanması yatmaktadır.

TSK personeline verilecek olan çevre eğitiminin çerçevesi ana hatlarıyla şu şekilde ilgili yönerge talimnamelerde belirtilmektedir.

TSK personelinin (subay, astsubay, öğrenci, sivil memur, işçi erbaş ve erlerin) temiz, güzel ve sessiz bir ortamda görev yapmaları için çevre sağlığı ve çevrenin korunması konularında eğitilmeleri sağlanır.

Eğitim programları hazırlanırken çevre sağlığı ve çevrenin korunması konuları da eğitim programlarına dahil edilecektir. Birlik ve kurumlarda çevre sağlığı ile ilgili olarak periyodik konferanslar düzenlenecektir.

Hazırlanacak eğitim konularında şu hususlar yer almaktadır.Çevre sağlığı ve çevrenin korunması ile ilgili bilgilendirme ve bilinçlendirme, Çevre konusunda kalıcı, duyarlı ve olumlu davranış değişikliği kazandırma, Doğal, tarihi, kültürel ve estetik değerleri koruma, doğayı tahrip etmeden kullanma, Kirlenen, tahrip olan çevreyi geri kazanma.

Askeri Okulların Müfredat Programlarına "Çevre Sağlığı ve Çevrenin Korunması" bilincinin oluşturulması için çevre ile ilgili derslerin dahil edilmesi sağlanır.

Aynı zamanda Çevre Bakanlığı ve/veya ilgili kuruluşlarının çevre ile ilgili eğitim çalışmalarına askeri kurum ve kuruluşların ilgili personeli Çevre Bakanlığı ile yapılan "Çevre Protokolü" esaslarına göre gönderilmektedir.

3.2.6 TSK’nde Erozyonla Mücadele ve Ağaçlandırma Çalışmaları

Toprakların tahribi ve yok edilmesi üzerinde rol oynayan süreçlerin başında toprak erozyonu gelmektedir. Toprak kirlenmesi, çölleşme, hızlı kentleşme, aşırı nüfus artışı, tarım ve orman işletmeciliğinde yapılan teknik hatalar, amaç dışı toprak kullanma gibi süreçler de bu hususta rol oynayan diğer etkenlerdir. Burada önemli olduğundan dolayı, sadece erozyonla toprak tahribi ve kayıpları üzerinde kısaca durulacaktır.

Dünyada tarım topraklarından 1 yılda 24 milyar ton toprak erozyonla yok edilmektedir. Böylece her kilometre kare tarım arazisinden 368 ton, hektardan 3,68 ton toprak kaybolmaktadır. Bu miktar her yıl 60 milyon hektar tarım alanının kaybedilmesi demektir (Brown, 1993,). Ülkemizde tarım arazilerinde erozyonla kaybedilen toprak miktarı ise yılda 500 milyon tondur. Tarım arazisinden yaklaşık olarak yılda 1800 ton/km² (18 ton/ha) toprak kaybedilmektedir. Dünyadaki toprak kaybıyla karşılaştırıldığında, erozyonla kaybedilen toprağın bizde, dünya ortalamasına kıyasla yaklaşık 5 kat daha çok olduğu anlaşılmaktadır. (Çepel,1992)

Ülkemizde erozyonla meydana gelen toprak kayıplarının bu derece çok olmasının nedenleri arazi yapısının eğimli, toprakların yorgun olması, bitki örtüsünün tahrip edilmesi ve iklim koşullarının erozyon için elverişli olması gibi süreçlerden kaynaklanmaktadır. Ayrıca, yanlış arazi kullanma, hatalı tarım tekniği gibi insandan kaynaklanan faktörler de bu hususta etkilidir.

Toprağa can veren humuslu üst toprağın erozyonla alınıp götürülmesi sonucunda, toprağın yağış sularını emme gücü azalır. Böylece yağış sularının büyük bir kısmı toprağa girmeden yüzeysel akışla eğim yönünde akar gider. Şiddetli yağışlarda bu olay sel afetlerine dönüşür. Bunu sonucunda da yağış suları toprakta depolanamaz; toprağın ürün verimi düşer; su

kaynakları düzenli olarak beslenemez; açlık ve susuzluk başlar. Bu da kırsal alandan kentlere göçleri artırır. Böylece çok çeşitli sosyolojik sorunlar ortaya çıkar.

Bir yandan toprak tahribi ile tarım alanlarının azalması, öte yandan hızlı nüfus artışı, kişi başına düşen tarım alanı miktarını azaltmış ve gittikçe azaltacaktır. Gerçekten dünyada 1950’li yıllarda kişi başına düşen tahıl ekilen alan miktarı 0,23 ha iken, bu miktar 2000 yılında 0,11 hektara düşmüş, bunun 2050 yılında 0,07 ha olacağı tahmin edilmektedir (Brown 1999). Ülkemizde ise kişi başına düşen tahıl ekilen alan miktarı 1950’li yıllarda 1 ha iken, bu miktar 2000 yılında 0,35 hektara düşmüştür. Bu miktarın 2050 yılında 0,16 hektara düşeceği tahmin edilmektedir (DİE Yıllığı 1993).

Ekolojik değişikliklerin kıskacındaki ülkemizde ağaçlandırma ve erozyonla mücadele çalışmaları emekleme döneminden çıkıp yürüme dönemine girmeye başlamıştır. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'nün (FAO) raporuna göre Türkiye, son iki yılda ağaçlandırma faaliyetlerini yüzde 100 artırarak, dünyanın en fazla ağaç diken ilk 10 ülkesi arasına girdi. Son 10 yıl ortalamasına göre yılda 75 bin hektarlık alanı ağaçlandıran Çevre ve Orman Bakanlığı, 2003 yılında 115 bin, geçen yıl ise 170 bin hektarlık alanı ağaçlandırdı. Türkiye ağaçlandırmada gösterdiği başarı sayesinde dünya genelinde en fazla ağaçlandırma yapan 10 ülke içinde gösterildi. Listede Türkiye ile birlikte Hindistan, Endonezya, Tayland, Rusya, ABD, Ukrayna, İran ve İspanya yer aldı.

Ülkemizin olduğu kadar dünyamızın da önemli sorunlarından olan erozyonla mücadele ve çevre kalitesinin yükseltilmesinde, ağaçlandırma faaliyetlerinin son derece önemli olduğu bilinciyle hareket eden Türk Silahlı Kuvvetleri, ağaçlandırma faaliyetlerine büyük bir titizlikle devam etmektedir.(www.yenisafak.com.tr)

Ormanlarımızdan bilgisiz ve düzeniz faydalanılması, dikkatsizlik ve kasten meydana getirilen orman yangınları yüzünden, bu doğal servet büyük kayıplara uğramış, yer yer tamamen yok olmuş ve böylece doğal denge tehlikeli ölçüde bozulmuştur. Tabiatın korunması, binlerce yılda oluşabilen verimli topraklarımızın erozyonla yok olmasının, sel baskınlarının ve bir yerde yurt sathında hava kirliliğinin önlenmesi yurdumuzu ağaçlandırma ve ağaç sevgisine sahip olmasıyla mümkündür.

Türk silahlı Kuvvetleri tarafından; ağaçlandırma faaliyetleri kapsamında, 1996-2002 yılları arasında toplam 22.315.777 adet ağaç dikilmiştir. Dikilen ağaç sayılarının yıllara göre değişimi aşağıda sunulmuştur.

Tablo 3.4 1996-2002 Yılları Arasında Dikilen Ağaç Sayılarının Yıllara Göre Değişimi.(www.tsk.mil.tr)

YILLAR	TOPLAM	TUTMA ORANI (%)
1996	2.610.571	61
1997	2.243.057	58
1998	2.760.607	66
1999	3.545.154	71
2000	3.622.759	67
2001	2.758.743	69
2002	4.774.886	71
TOPLAM		22.315.777

Tablo 3.5 :Tema Vakfı ve Çevre ve Orman bakanlığı işbirliği ile yürütülen “10 Milyar Meşe Palamudu Kampanyası”na, Türk Silahlı Kuvvetlerinin 1998-2002 yılları arasında sağladığı katkıları gösteren Tablo 3-5 aşağıda sunulmuştur. (www.tsk.mil.tr)

EKİLEN MİKTAR	65.529.489
TUTAN MİKTAR	33.420.039
TUTMA ORANI	%51
EKİM ALANI	564.165.163 M2
PERSONEL BAĞIŞ MİKTARI	102.973.970.980 TL

Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK), insanların ortak varlığı olan çevrenin korunması ve iyileştirilmesini hedef olarak seçmiştir. Çevre korumasının en önemli yöntemlerinden birisi de erozyonla mücadele etmektir. Bu bilinçle, öncelikle kendisine tahsis edilmiş arazilerde olmak üzere ülkenin her köşesinde planlı olarak ağaçlandırma çalışmalarına devam etmekte; bu hususta sivil kurum ve kuruluşlar tarafından yapılan projelere imkânları ölçüsünde destek sağlamaktadır.

TSK' ya tahsisli araziler üzerinde yılda ortalama 3 milyon fidan dikilmektedir. Buna ilâveten, kışla dışı araziler üzerinde, Orman Bakanlığı ile iş birliği içerisinde, "Mehmetçik Ormanı" projeleri kapsamında, bu güne kadar, 10.000 dönümden fazla alana toplam 1.5 milyona yakın ağaç dikilmiştir.

1996 yılından bu yana ağaçlandırma faaliyeti yürüten Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK), geçen yıllara ilişkin çalışmalarını bir rapor halinde yayınladı. Rapordaki bilgilere göre TSK, 2003 yılında 9 milyon 574 bin 315 ağaç dikti. Bu ağaçların 6 milyon 805 bin 421'i Jandarma Genel Komutanlığı'na bağlı birlikler tarafından dikilirken, Kara Kuvvetleri Komutanlığı 2 milyon 684 bin 384 fidan dikerek ikinci sırada yer aldı. (www.tsk.mil.tr)

66 bin 534 fidan diken Hava Kuvvetleri Komutanlığı'nı, 12 bin 563 fidanla Milli Savunma Bakanlığı teşkilatı izledi. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı 4 bin 663 fidanla yeşillendirmeye katılırken, Genelkurmay Başkanlığı karargah birliği de 750 ağaç dikti. Ağaçlandırma çalışmalarını 1986'dan beri yürüten askerinin yurdun değişik yerlerinde 8 yılda 31 milyon 876 bin 779 dikili ağacı olmuştur. (www.tsk.mil.tr)

Ağaç dikmede ana hedef; fidan dikilmekten ziyade, dikilen fidanları yaşatmak ve büyütme. Bu ana husustan yola çıkılarak ağaçlandırma planlarında dikkat edilecek bazı hususlar aşağıdadır.

- a. Bölgede en iyi şekilde yetişen ağaç dikilmelidir.
- b. Ağaçlandırılacak saha ayak altında olmamalıdır.
- c. Elektrik hatlarının altına ve bina saçaklarına yakın ağaç dikilmemelidir.
- d. Ekonomik değeri yüksek ve yetiştirme süresi kısa olan cinslere öncelik verilmelidir.

Erbaş ve erlerde ağaç sevgisinin geliştirilmesi, ormanın yurt savunmasındaki öneminin benimsetilmesi ve Kışlaların ağaçlandırılarak güzelleştirilmesinde şu hususlar prensip olarak uygulanır ve erlere öğretilir:

Ağaçlandırmalarda; Kışlalarda veya kışlaların civarında bu amaçla ayrılacak, devletin hüküm ve tasarrufu altında veya özel mülkiyetinde veya devlet teşkillerinin özel mülkiyetindeki arazilerden istifade edilir.

Dikimlerden sonra; bakım, koruma, sulama ve her türlü çalışma aksaksız sürdürülür ve tutmayan ağaçların yerine başkaları dikilerek, planlanan ağaçlandırma hedefine ulaşılır. Kışla içerisinde arazi için çabuk büyüyen olgunluk yaşı kısa olanlar tercih edilecektir. Geç büyüyen Çam gibi ağaçlarla kışlaların gelişi güzel doldurulması önlenir.

Çamların (ibrelî türlerin) dikimi için sulama imkânı olmayan yamaç, dağlık, iskan ve tarım dışı yerler tercih edilmelidir. (1200 m rakım kadar karaçam, 1200 m. rakımın üstündeki yerlerde ise Sarıçam, türünün seçilmesi uygundur.) Yapraklı ağaçlarda rakım sınırlaması yoktur. 1200 m.den yukarı rakımlarda meyve ağacı yetiştirmek çok zordur. Bu nedenle meyve ağaçlarının dikiminde çevrede en çok yaygın olan türler seçilmelidir. Tutma yüzdesi çok yüksek su ve toprak isteği çok az, ekonomiye katkısı olan Badem ve Mahlep gibi türler taban arazisi olmayan az verimli yerlerde başarıyla kullanılırlar. Çorak ve susuz yerlerde Akasya, Gladiçya, Aylantus, gibi yapraklı ağaçlar dikilmelidir.

3.3 JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞININ DOĞAL HAYATIN KORUNMASI ALANINDAKİ AKTİF FAALİYETLERİ

3.3.1 Jandarma Genel Komutanlığının Doğal Hayatın Korunması Alanındaki Faaliyetleri

Türkiye coğrafyasının büyük bir bölümünde emniyet ve asayiş işlemleri Jandarma tarafından yürütülmektedir. Buna bağılı olarak çevre kirliliği sorunlarının büyük bölümü Jandarma sorumluluk alanında (göller, akarsular, ormanlar, meralar, tarlalar, yollar, sanayi tesisleri, av sahaları vb.) meydana gelmektedir.

Türk Silahlı Kuvvetlerinde çevre sorunlarının hukuksal boyutu ile en yoğun faaliyet gösteren Jandarma Genel Komutanlığı, çevre ve ekolojik dengenin korunmasına ve mümkün olduğu takdirde olumsuz yönde zarar gören çevreyi eski sağılığına kavuşturma konusuna son derece önem vermektedir. Bu nedenle Sorumluluk sahasındaki su kirliliği, hava kirliliği, katı atık kirliliği ve kaynakları hakkında araştırma yapmak ve araştırma sonucunu rapor halinde, ilgili kurum ve kuruluşlara göndererek gerekli işlemlerin yapılmasını sağlamak amacıyla, İl Jandarma Komutanlıkları Asayiş Şube Müdürlükleri bünyesinde görev yapmak üzere Doğal Hayatı Koruma Takımları ile Çevre Koruma Timleri bulunmaktadır.

Ülkemizde çevrenin daha fazla zarar görmesini engellemek, mümkün olduğu takdirde olumsuz yönde zarar gören çevreyi eski sağılığına kavuşturmak maksadıyla; Jandarma tarafından, insan sağılığını tehdit eder boyutlara ulaşan çevre sorunları konusuna özel ilgi gösterilmekte ve yasal mevzuat hükümleri doğrultusunda tedbirler alınmaktadır. Bu kapsamda;

- a. Çevre, ekolojik denge ve doğal hayatın korunması, çevre kirliliğinin önlenmesi, çevre bilincinin geliştirilmesi maksadıyla, her ilde asgari bir tim olacak şekilde,

İl J.K.lık ları bünyesinde; modern malzeme ile teçhiz edilmiş ve eğitimli 3 uzman personelden oluşan çevre koruma timleri 2002 yılından itibaren teşkil edilmeye başlanmıştır.. Halen (38) ilde (44) çevre koruma timi kadrolu olarak çalışmalarını sürdürmektedir. (43) ilde ise, personel ikiz görevlendirilmek suretiyle çevre koruma faaliyetlerine devam etmektedir. (JGY: 433-1)

b. Balıkesir-Manyas Gölü, Konya-Tuz Gölü, Samsun-Kızılırmak Havzası, İstanbul-Ümraniye, Antalya-Manavgat, Bursa ve Mersin gibi önemli çevre sorunlarının yaşandığı çevre kirliliğinin tehlikeli boyutlara ulaştığı ve sürekli bir hal aldığı yerlerde, çevre ekolojik denge ve doğal hayatın korunması, çevre kirliliğinin önlenmesi maksadıyla, toplam (7) Jandarma Doğal Hayatı Koruma Takımı teşkil edilmiştir.

Jandarma tarafından küçük yaşlardan itibaren vatandaşlarda çevre bilincinin geliştirilmesi maksadıyla; afiş, duvar takvimi, cep takvimi ve öğrenci haftalık ders programları hazırlanarak, umuma açık yerlerde ve okullarda dağıtılmaktadır.

Çevre ve Orman Bakanlığı Doğal Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nce her yıl belirli tarihlerde düzenlenen "Merkez Av Komisyonu" toplantılarına , J.Gn.K.lığı'nı temsilen personel katılımı sağlanmakta, her yıl yayımlanan MAK (Merkez Av Komisyonu Kararı) kitapçıklarının karakol seviyesine kadar dağıtılmakta ve buna göre gerekli kontroller yapılmaktadır.

İç sularımızdaki doğal yaşam alanlarının korunması, sorumlu ve sürdürülebilir avcılık için amatör balıkçılığın belirli kurallar çerçevesinde yapılmasının sağlanması amacıyla, 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu ve bu kanuna dayanılarak çıkarılan Su Ürünleri Yönetmeliği'nin 6'ncı maddesi gereğince, Tarım ve Köy işleri Bakanlığı'nca iki yıllık dönemleri kapsayacak şekilde hazırlanan amatör (sportif) ve ticari amaçlı su ürünleri sirkülerinin karakol seviyesine kadar dağıtımını yapılmaktadır.Aynı zamanda çevre koruma konusunda diğer kurum ve kuruluşlarca düzenlenen toplantı, seminer, panel ve kongrelerden uygun görülenlere personel katılımı sağlanmaktadır.

Çevre Komisyon Üyesi İzmir Milletvekili Canan Aritman 28 haziran 2007 tarihli başvurusuna istinaden Jandarma Genel Komutanlığının 24 Temmuz 2007 ve hrk: 7500-508-07/.d. Asyş. Ş. Şik.ks.(250321) sayılı cevabında çevre ve doğal hayatın gelecek nesillere sağlıklı bir şekilde aktarılabilmesi için, ni gösteren çizelge hazırlanarak sunulmuştur.

Söz konusu çizelgeye göre 2002-2006 yılları arasında müdahale edilen çevre suçlarının mukayesesi aşağıda sunulmaktadır.

Tablo 3.6 Müdahale Edilen Çevre Suçları Mukayesesi (Aritman,2007)

MÜDAHALE EDİLEN ÇEVRE SUÇLARI MUKAYESESİ							
SIRA NO	ÇEVRE SUÇLARI	2002	2003	2004	2005	2006	TOPLAM
1	Gürültü Kirliliği	2	407	218	359	442	1.428
2	Su Kirliliği	59	535	645	659	759	2.657
3	Hava Kirliliği	18	711	819	339	643	2.530
4	Katı Atık Kirliliği	50	1.119	1.590	3.025	10.227	16.011
5	Orman Kanuna Muhalefet	1.826	2.557	1.792	1.705	2.244	10.124
6	Kasıt Dışı Orman Yangını	519	670	466	368	628	2.651
7	Milli Ağaçlandırma Eroz. Sef. Kanununa Muhalefet	1	7	5	2	15	30
8	Milli Parklar Kanununa Muhalefet	-	37	21	13	22	93
9	Mere Kanununa Muhalefet	9	1.196	1.203	1.346	3.150	6.904
10	Hayvan Sağlığı Zabıtası Kanununa Muhalefet	1.419	1.715	1.348	1.487	1.581	7.550
11	Kara Avcılığı Kanununa Muhalefet	1.507	1.151	976	667	592	4.893
12	Su Ürünleri Kanununa Muhalefet	1.069	1.514	1.247	1.204	1.352	6.386
13	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununa Muhalefet	28	314	270	310	192	1.114
14	Gecekondu Kanununa Muhalefet	114	436	1.154	249	301	2.254
15	İmar Kanununa Muhalefet	138	2.844	4.991	3.395	4.242	15.610
16	Belediye Kanununa Muhalefet	30	102	97	30	238	497
17	Boğaziçi Kanununa Muhalefet	-	-	-	-	-	-
18	Limanlar Kanununa Muhalefet	-	5	3	-	3	11
19	Kıyı Kanununa Muhalefet	21	434	614	325	258	1.652
20	Maden Kanununa Muhalefet	128	167	258	1.103	2.334	3.990
21	Taşocağı Tüzüğüne Muhalefet	10	221	279	87	21	618
TOPLAM		6.948	16.142	17.996	16.673	29.244	87.003

3.2.2 Doğal Hayatı Koruma Takımları İle Çevre Koruma Timleri

Yapılan planlı çalışmalar neticesinde, çevre koruma faaliyetleri açısından önem arz eden 17 ilde Çevre Koruma Timi kurulmuştur. Ayrıca, Balıkesir-Bandırma, Konya-Cihanbeyli ve Samsun-Bafra'daki aşırı kirlenmenin biran önce önüne geçilmesi amacıyla buralarda da **Jandarma Doğal Hayatı Koruma Takımları** kurulmuştur.

Acil çevre kirliliği ihtiyacı nedeniyle 2003 yılında Ankara, Adana, Denizli, Eskişehir, Nevşehir, Sakarya, Tekirdağ, Adıyaman, Erzurum, Elazığ, Amasya ve Mardin'de birer tim olmak üzere toplam 12 Çevre Koruma Timi daha kurularak faaliyete geçirilecektir. Yine 2003 yılı içerisinde kadrolu olarak Çevre Koruma Timi kurulamayan 53 ilde de birer Çevre Koruma Timinin kadrosuz olarak oluşturulması planlanmaktadır. (JGY 433-1)

Çevre Koruma Timlerinde; Tim Komutanı, Tim Uzmanı ve Çevre Uzmanı olmak üzere 3 personel görev yapmaktadır. Timlerde görevli personelin seçimine büyük önem verilmektedir. Personelin, çevre konusunda bilinçli, daha önce aldığı tüm görevlerde başarılı ve çevrenin korunması görevinin sorumluluğunu taşıyabilecek kapasitede olmasına özen gösterilmektedir.

Çevre Koruma Tim Komutanının rütbesi Jandarma Başçavuştur. Asgari 3 yıl aynı görevde kalabilecek, daha önce Jandarma İç Güvenlik Birliklerinde Karakol Komutanı olarak görev yapmış ve 4 yıllık fakülte mezunu personel arasından seçilmektedir.

Çevre Koruma Tim Uzmanının rütbesi ise Uzman Jandarma Çavuştur. Asgari 3 yıl aynı görevde kalabilecek, daha önce Jandarma İç Güvenlik Birliklerinde görev yapmış, çevre ve doğaya özel ilgi duyan ve emsalleri arasında temayüz etmiş personel arasından seçilmektedir.

Çevre Koruma Uzmanları ise üniversitelerin 4 yıllık Kimya, Biyoloji ya da Çevre Mühendisliği Fakültelerinden mezun olan ve Devlet Memurluğu Sınavında başarılı olmuş şahıslar arasından seçilerek alınmaktadır.

Çevre Koruma Timlerinde görevlendirilecek personel, öncelikle, Jandarma Okullar Komutanlığında çevre konusunda nazari ve uygulamalı temel eğitimden geçirilmektedir. Eğitim sonucunda yapılacak nazari ve uygulamalı sınavlarda başarılı olan personel Çevre Bakanlığının Ankara'daki Gölbaşı Çevre Referans Laboratuvarında nazari ve uygulamalı eğitime alınmaktadır. Buradaki eğitim sonucunda Çevre Bakanlığınca yapılan sınavlarda başarılı olan personele Çevre Koruma Tanıtım Kartı verilmektedir.

Çevre Koruma Tim Personeline ayrıca, TEMA Vakfınca doğal hayatın korunması konusunda; timlerin kullandığı cihazların temin edildiği firma elemanlarınca ise cihazların kullanımı konusunda nazari ve uygulamalı kurslar verilmektedir.

Çevre Koruma Tim personeli, aldığı bu eğitimlere ilave olarak diğer resmi ve özel kurum ve kuruluşlarca düzenlenen seminer, konferans, toplantı gibi faaliyetlere de iştirak ettirilerek çevre konusundaki bilgi ve deneyimlerini arttırılmaları sağlanmaktadır.

Jandarma Çevre Koruma Timleri, kendi türünde en gelişmiş son derece modern araç, teknik cihaz ve malzemelerle donatılmıştır.

3.3.3 Doğal Hayatı Koruma Takımları İle Çevre Koruma Timlerinin Görevleri

Çevrenin ve ekolojik dengenin korunması ve çevre kirliliğinin önlenmesi maksadıyla, sorumluluk bölgesinde kontroller yapmak ve meydana gelebilecek kirlilikleri takip etmek.

Suların kirlenmesine neden olan evsel ve endüstriyel atıkların tespiti durumunda mahallinde gerekli analizleri yapmak, gerekiyorsa mevzuatta belirlenen yöntemine uygun olarak numune almak ve mahallinde yapılan analizlerin sonuçları ile numuneleri İl Çevre Müdürlüğüne teslim etmek.

Halkı rahatsız edecek ölçüde olan gürültüyü önlemek maksadıyla; Ses Seviyesi Ölçüm Cihazı ile Gürültü Kontrol Yönetmeliğinde belirtildiği şekilde gürültü kontrolü yapmak.

Tehlikeli atık ve tehlikeli kimyasalların taşınması işlemlerinin ilgili mevzuata uygun olup olmadığını kontrol etmek.

Mahalli Çevre Kurulunca alınan kararlar gereği, acil müdahale planlarında kendisine verilen görevleri yerine getirmek. Mahallinde çevreye olumsuz etkileri olan her türlü faaliyeti izlemek ve gerekli tedbirleri almak.

Jandarma Çevre Koruma Timleri ulusal mevzuat ve uluslararası sözleşmeler ile koruma altına alınan canlı türleri ve alanların korunmasına yönelik olarak avlanma, toplama ve kaçakçılık faaliyetlerine karşı alınacak önlemler kapsamında da şu görevleri yerine getirmektedir:

Tarihi eser, av hayvanları ve benzeri kültür ve tabiat varlıklarının kaçakçılığı suçunun işlenmesi durumunda video kamera, fotoğraf makinesi ve diğer teknik cihaz ve malzemeleri kullanarak suçları tespit etmek.

Kaçak yapılaşma, kaçak kesim ve diğer şekillerde orman alanlarının tahrip ve talan edilmesi, orman kaçakçılığı yapılması ve diğer orman suçlarının işlenmesi durumunda video

kamera, fotoğraf makinesi ve diğer teknik cihaz ve malzemeleri kullanarak suçları tespit etmek.

Orman yangını çıkması muhtemel yerleri tespit etmek, buralarda alınacak önleyici tedbirleri belirlemek, orman yangını çıkması durumunda yangın nedenlerini araştırmak, yangın tespit kiti, video kamera, fotoğraf makinesi ve diğer teknik cihaz ve malzemeleri kullanarak durumu tespit etmek.

Devlet malı niteliğindeki korunması gereken taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının yıkılması, bozulması, zarara uğratılması, izinsiz yurt dışına çıkartılması, alınıp satılması ve taşınması durumunda video kamera, fotoğraf makinesi ve diğer teknik cihaz ve malzemeleri kullanarak suçları tespit etmek.

Sit alanları ve orman alanlarında yapılan veya yapılmakta olan yapıları kontrol etmek, kaçak yapıların tespiti durumunda video kamera, fotoğraf makinesi ve diğer teknik cihaz ve malzemeleri kullanarak suçları tespit etmek.

Jandarma sorumluluk alanında, belediyelere, hazineye, özel idarelere, katma bütçeli dairelere ait arazi ve arsalarda veya devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan yerlerdeki kaçak yapılaşmanın tespiti durumunda video kamera, fotoğraf makinesi ve diğer teknik cihaz ve malzemeleri kullanarak suçları tespit etmek.

Kara Avcılığı Kanunu ve Merkez Av Komisyonu kararlarına aykırı hareketleri kontrol etmek, mevzuata aykırı durumlarda video kamera, fotoğraf makinesi ve diğer teknik cihaz ve malzemeleri kullanarak suçları tespit etmek.

Su Ürünleri Kanununa aykırı hareketleri kontrol etmek, mevzuata aykırı durumlarda video kamera, fotoğraf makinesi ve diğer teknik cihaz ve malzemeleri kullanarak suçları ve durumu tespit etmek.

Sorumluluk bölgesinin çevre envanterini çıkarmak, kirlilik bölgeleri ve kirlilik sebepleri gibi hususları belirleyerek bilgi havuzu oluşturmak, gerekli istatistik ve analizleri yaparak hassas bölgelere yönelik önleyici tedbirleri belirlemek ve sonuçlarını ilgili makamlara bildirmek.

Emir verildiğinde, çevre, doğal hayat ve ekolojik dengenin korunması konularında Jandarma Birliklerine ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarına eğitim ve teknik konularda destek sağlamaktır.

Çevre ve insan sağlığını bozan etkenlere engel olunması amacıyla başlatılan çalışmalar kapsamında kurulan Jandarma Çevre Koruma Timlerinin faaliyete geçirilmesi ile önemli mesafeler kat edilmiştir.

Tüm Silahlı Kuvvetler, daha temiz, daha güzel ve yaşanabilir bir ülke ve dünya için Çevre Koruma Timlerinin tüm ülke çapında yaygınlaştırılması çalışmaları ile çevre konusundaki faaliyetlerine bilinçli ve kararlı bir şekilde devam etmektedir.

3.4 TSK tarafından Kara Mayınlarının Temizlenmesi

Türkiye'deki kara mayınları sorununu, iki farklı boyutu bulunmaktadır. Bunun ilki, 1956-1959 yılları arasında 'yasal olmayan sınır geçişlerini önlemek' amacıyla döşenen ve halen sınır boylarında mevcut olan tarlalar. Diğeri ise, 1989 ile 1992 yılları arasında, Doğu ve Güneydoğu'daki güvenlik tesislerinin etrafına 'terörizmle mücadele çerçevesinde ve sadece güvenlik nedenleriyle döşenen mayınlar.

Kara mayınları çevresel tahribatı dört mekanizma yoluyla daha da artmaktadır: mayın tarlası endişesi nedeniyle verimli arazilerdeki doğal kaynaklardan yararlanılma yoluna gidilmemekte; nüfus mayın tarlalarından uzak kenar ve kırılğan yapıya sahip bölgelere doğru yönlendirilmekte; biyolojik çeşitlilik hızlı bir şekilde tüketilmekte; ve kara mayını patlamaları, temel arazi ve su kaynaklarının yapısını bozmaktadır. Kara mayınlarının ülkemizde ekolojik dengeye vermiş olduğu zarar konusunda yapılan ayrıntılı bir araştırma olmadığı için bu konuyla ilgili olarak dünyadaki benzer ülkelerden örnekler verilecektir. Bu benzerlikler ülkemiz içinde tam olarak geçerlidir.

XX. yüzyıldaki deneyimlerin incelenmesinden elde edilen göstergelere göre, Avrupa, Kuzey Afrika ve Asya'da, genellikle eski savaş alanlarında rastlanan aktif mayın bölgeleri ve patlamamış askeri mühimmatın olduğu milyonlarca hektarlık arazi üzerinde temizleme çabalarına rağmen, aktif alanlara halen rastlanılmaktadır.

II. Dünya Savaşı sırasında, Libya'da kullanılan kara mayın bölgeleri ve patlamamış askeri mühimmatı, bugün ülke topraklarının 1/3'ünde halen daha aktif konumda bulunmaktadır. Mayın patlamaları sonucu, insan ölümleri ve ciddi yaralanmalar meydana gelmekte, evcil ve vahşi hayvanlar telef edilmekte, toprağın ana metabolizması bozulmakta, bitki yaşamı yok edilmekte, akarsuların akış yönü değiştirilmekte, böylece ekosistem bozulmaya terk edilmektedir. Doğal felaketler ve gömülü mayın alanları arasındaki etkileşim sonucu, doğal ortam zayıflamakta ve zararlı etmenlere karşı insanlığı korumasız bırakılmaktadır.

Yalnız Suriye sınırı, 1952 yılında, hudut emniyetini sağlamak maksadıyla mayınlanmıştır. Bu kapsamda; toplam 2,570 km² arazi, yöre halkından istimlak edilmiştir. İstimlak edilen bu arazinin 1,785 km² lik bölümüne, yaklaşık 615 bin mayın döşenmiştir. İstimlak edilen bölge; Türkiye yüzölçümünün %0.2'si, bir başka ifade ile KKTC (3350 km²) büyüklüğündedir.(Arslan,2000)

Mayınlı sahaların büyük bir bölümü, verimli arazilerden oluşmaktadır. İklimi, toprak yapısı ve öteden beri kullanılan tarım teknikleri nedeniyle gübre ve kimyasal ilavelere gerek duyulmamış olması, bölgeyi, organik tarım açısından cazip hale getirmektedir. Ayrıca arazinin düz, suya yakın olması ve yıllardır nadasa bırakılması; organik tarımdan büyük kazanç elde edilmesini sağlayacaktır. İstatistiklere göre, 2570 km² lik bir alanın tarıma açılması halinde, yıllık 1.3 milyar dolar gelir elde edilebilecektir. Ayrıca; 2570 km² lik araziden kuru tarım uygulandığında 8.500 kişi, sulu tarım uygulandığı takdirde ise 25.700 kişi geçimini sağlayabilecektir.

Mayınların temizlenmesi üzerine ortaya çıkacak verimli araziler için, çeşitli projeler üretilmektedir. 22.1.2005 tarihli Radikal gazetesinde yer alan haberde açıklanan Kilis Valiliği'nin hazırladığı proje, binlerce insana umut vermesi açısından önemlidir. Günümüze dek atıl durumda olan mayınlı saha (Kilis il sınırlarında kalan alan), 400 metre derinliği, 107 kilometre uzunluğu ve 3 bin 600 hektarlık toplam alanıyla bölge insanı için yeni bir umut olarak değerlendirilmektedir.

Türkiye'de 1990 sonrası başlayan bu çalışmalar, özellikle 1997 yılında imzalanan Ottawa Antlaşması (Kara mayınlarının üretilmesi, depolanması ve kullanılmasının yasaklanması) ile hız kazanmıştır. Türkiye'nin 2004 yılında imzaladığı bu anlaşmayı imzadan çok daha önce, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin anti-personel mayın kullanması, Genelkurmay Başkanlığı'nın 26 Ocak 1998 tarihli emriyle yasaklanmıştı.

Halen TSK tarafından özellikle iç bölgelere döşenmiş bulunan mayınları temizlenmesine yönelik çok yoğun bir faaliyet içerisindeyiz. Çalışmaların yerine getirilebilmesi için son yıllarda özel teşkilat yapısına geçirilen birliklerle sürdürülen bu faaliyetler yavaş fakat emniyetle sürmektedir. Ayrıca, dünyanın çeşitli bölgelerinde devam etmekte olan insani amaçlı küresel mayın temizleme faaliyetlerine önem veren Türkiye; Barış için Ortaklık ve ikili anlaşmalar çerçevesinde mayın temizleme kursları vermekte ve dünyanın çeşitli bölgelerinde yürütülen mayın temizleme faaliyetlerine personel ve mali yardım sağlamaktadır.

TSK'leri yurt içinde ve dışında aynı zamanda Mayın risk eğitimi de vermektedir. Mayın risk eğitimi, mayınlı bölgelerde yaşayan insanlar, mayınlar temizleninceye kadar mayınlar hakkında bilgilendirmek, onları eğitmek, kısaca mayınlarla yaşarken onların vereceği zararlardan uzak kalmayı öğretebilmeyi içermektedir. Bu eğitimin içerisinde öncelikle mayın risk gruplarının belirlenmesi ve belirlenen her gruba özel eğitim paketlerinin sağlanmasına ilişkin konular bulunmaktadır. Eğitim, her ne kadar mayını profesyonel olarak bilen (askerler) şahıslarca sürdürülse de, bilgilerin çocuklara, ihtiyarlara, kadınlara aktarılması, pedagojik formasyona sahip kişileri gerektirmektedir. Risk grubu içerisine giren çiftçiler ile çocuklarını mayın riski bulunan bölgelerde yetiştirmek zorunda kalan anneler, mevcut tehlikeyi, bu eğitim vasıtasıyla öğrenebilmek ve bunları kendi yavrularına aktarmak zorundadırlar. Mayın risk eğitiminin içerisinde, afişler, okul çocuklarının defterleri üzerine basılan açıklayıcı bilgiler, filmler ve çizgi filmler, gezici eğitim timleri, gezici tiyatrolar ve maketler yer almaktadır.

4. KIRKLARELİ BÖLGESİNDEKİ ASKERİ BİRLİKLERİN ÇEVRE BİLİNCİNE VE ÇEVRE SORUNLARINA KATKILARI

4.1 Kırklareli Bölgesindeki Askeri Birliklerin Atık Kontrol ve Yönetim Sistemi

Kırklareli bölgesindeki askeri birlikler belirtilen atık tasnifine uygun olarak, kışla / birlikte oluşan atık malzemenin belli bir yerde, diğer evsel atıklardan ve diğer tehlikeli atıklardan ayrı olarak cins cins ayrılmak suretiyle toplanması sağlanmaktadır. Lojistik Destek Komutanlığı bünyesinde, Geçici Atık Toplama Merkezi (GATM) 2007 yılı içerisinde tesis etmiş ve işletmeye başlamıştır. Buna göre Atık Toplama ve Yönetim Sorumlulukları” belirlenmiş ve bu hususta görevlerin icrasına sürdürülmektedir. Buna uygun olarak “Atık Akış, Rapor ve Kayıt Sistemi” şemasındaki kayıtlar tutulmaya başlanmış ve belirtilen tarihlerde raporlar düzenli olarak karşılıklı işletilmeye başlanmıştır. Bu yapılan çalışmalar ve düzenlemeler ikmalen desteklenen bütün birlikleri ve sorumluluk bölgesinde konuşlu bulunan, diğer birlik, karargah ve kurumları sisteme dahil edecek şekildedir.

Lojistik Destek Komutanlığı bünyesinde tesis edilen Geçici Atık Toplama Merkezi Tablo 3-2 de belirtilen atık tasnifine uygun olarak kışla, birlik, tabldot, mutfak, orduevi, askeri gazino, kantin ve lojmanlarda oluşan atıkların toplanmasına başlanmıştır. Birliklerden, , Pınarhisar ve Demirköy birlikleri ile kantin ve lojman gruplarından gelen atıklar teslim alınarak, teslim alınan atık malzeme; cins, miktar ve teslim eden birlik ismi belirtilmek suretiyle deftere kaydedilmektedir. Bu faaliyetin icrası için “Tehlikeli Atık Defteri” tutulmaktadır. Söz konusu defter her cins atık malzeme için ayrı ayrı tutulmaktadır. (Yanık Motor Yağları, Bitkisel Atık Yağlar, Atık Pil ve Akümülatörler, Sıvı Kalorifer Atığı ile Tıbbi Atıklar).

Teslim alınan atık yağlar birbirine karışmadan, cins cins ayrılmak suretiyle mümkün olduğunca 55 galonluk varillerde muhafaza edilmektedir. Atıkların Kontrolü esnasında kontrolü tam sağlamak maksadıyla Tüketim Malzeme Mal Saymanlığından teslim alınacak yeni yağlar (motor, dişli, hidrolik ve gres) karşılığında; kullanılmış, atık, yanık yağlar (motor, dişli, hidrolik ve gres) (daha önce teslim alınmış olan yeni yağların en az % 80’i) GATM. ne teslim edilmekte (eskisini getir / yenisini al prensibi), teslim edildiğine dair belgenin bir sureti ilgili Birlik Komutanlığına gönderilmekte , bir sureti teslim eden birlik / personelde kalmakta, diğer sureti ise Tük.Mlz. Mal Say.lığına teslim edilmektedir. Bu husus saymanlık tarafından titizlikle takip edilmektedir.

Aynı şekilde Ana Malzeme Yedek Parça Mal Saymanlığından teslim alınacak yeni pil ve aküler karşılığında; kullanılmış, atık pil ve aküler ikmal kanalından veya piyasadan tedarik edilmiş olmasına bakılmaksızın GATM. ne teslim edilmektedir. Eskisini getir / yenisini al prensibi uygulanmaktadır (Akü hariç eskisini iade etmeyene yenisi verilmemektedir). Aynı şekilde üç suret hazırlanan teslim belgesinin bir sureti ilgili komutanlıkta, bir sureti teslim eden birlik / personelde, diğer sureti ise Ana Malzeme Yedek Parça Mal Say.lığına teslim edilmekte ve yine bu husus saymanlık tarafından titizlikle takip edilmektedir.

Teslim alınan atık piller mavi plastik torbalar içinde muhafaza edilmekte ve söz konusu atık, boş piller, şarjlı olup olmamasına veya ikmal kanalından ya da piyasadan tedarik edilmiş olmasına bakılmaksızın ilk ikmal faaliyetiyle Ana Bkm.Mrk.K.lığına (ANKARA) sevk edilmektedir. Aynı şekilde sevk edilen bu pillerin teslim edildiğine dair belgenin (zimmetsiz / zimmetsiz olmasına bakılmaksızın tutanak tanzim edilecek) bir sureti ilgili birliğe , bir sureti GATM. ni işleten birlikte, diğer sureti ise Ana Malzeme Yedek Parça Mal Say.lığında muhafaza edilmektedir.

Teslim alınan boş aküler ilk ikmal faaliyetiyle BGDM (Çorlu) ve oradan da Ana Bkm.Mrk. (ANKARA) na sevk edilmektedir. Sevk edilen bu akülerin Ana Bkm. / Bkm. Mrk.ne teslim edildiğine dair belgenin bir sureti ilgili birliğe , bir suretini GATM (Çorlu). işleten birlikte, diğer sureti ise Ana Malzeme Yedek Parça Mal Say.lığında muhafaza edilmektedir.

Toplanan diğer atıklar (motor, dişli, hidrolik ve gres yağları ile bitkisel atık yağlar ve sıvı kalorifer yakıtı artıkları (emir verildiğinde pil ve aküler de)) belli aralıklarla, Bkm.Mrk.K.lığı (Çorlu)' nca işletilen Bölgesel Geçici Depolama Merkezi (BGDM.)' ne sevk ve belge / tutanak karşılığında teslim edilmektedir. BGDM. ne teslim edilen atık malzemeye ait belge / tutanaktan bir suret ilgili birliğe gönderilmekte, bir suret her türlü denetimde ibraz edilmek üzere 5 (beş) yıl süreyle muhafaza edilmesi sağlanmaktadır.

Yukarıda belirtilen maksatlarla; "Atık Dosyası" adı verilen bir klasör tanzim edilmiş; söz konusu klasör yukarıda da belirtildiği gibi; içinde bulunan yıldan geriye doğru 5 (beş) yıllık zaman dilimini kapsayacağından büyük bir özenle muhafaza edilecek, her türlü devir / teslimde, devir / teslim senedine kaydedilerek devamlılığın sağlanması esas alınmıştır.

Atık depolama sahası, sabotaj veya doğal afetlerde birliğin emniyetini etkilemeyecek şekilde, tesislerden yeteri kadar uzak mesafede tesis edilmiş ve gerekli her türlü emniyet tedbiri alınmaktadır. Özellikle pil ve aküler yağış ve ısıdan etkilenmeyecek şekilde muhafaza edilmektedir.

Atıkların birlikten BGDM. ne taşınması esnasında, “Askeri Araçların Kullanılma Esasları, Karayolu Ulaştırma Emniyeti ve Askeri Trafik Kontrol Hizmetleri Yönergesi”nde yer alan “Tehlikeli Maddelerin Naklinde Emniyet Tedbirleri” esasları uygulanmaktadır.

4.2 Askeri Revir Tıbbi Atık Yönetimi

K.K.K.lığının emrine uygun olarak, Asker Hastaneleri ve 20’den fazla yatak kapasitesine sahip revirler Tıbbi Atık Geçici Toplama Merkezi açmaktadırlar. Açılan bu tesislerde tıbbi atıklar toplanır, ambalajlanır ve azami 48 saat süreyle muhafaza edilir. Daha sonra mülki makamlarla ve / veya belediye başkanlıkları ile yapılan protokole uygun olarak ilgili kamu kuruluşlarının, veya bu kamu kuruluşları tarafından yetki verilen sivil firmaların üretilen tıbbi atıkları 2 (iki) günde bir toplamaları sağlanmaktadır.

Tıbbi atıkların; Tıbbi Atık Geçici Toplama Merkezleri (TAGTM)’nden 48 saatte bir, 20’den daha az yatak kapasitesine sahip revirlerden ise her gün tahliyesini sağlamak maksadıyla; ilgili birlik komutanlıkları ve asker hastanesi komutanlıkları tarafından, mahallinde bulunan il / ilçe mülki amirliği ve belediye başkanlığı ile protokol yapılacaktır. (Konuyla ilgili olarak, Kırklareli Belediye Bşk.lığı ile protokol sağlanmıştır. Diğer Garnizon Komutanlıkları (Pınarhisar ve Demirköy) da benzer protokolleri buldukları garnizonlardaki belediyelerle yapmışlardır.

20’den daha az yatak kapasitesine sahip revirler; Tıbbi Atık Geçici Toplama Merkezi (TAGTM) açmayarak üretilen tıbbi atıkları belirtilen özel hükümler çerçevesinde toplar ve mülki makamlarla veya belediye başkanlıkları ile yapılan protokole uygun olarak, her gün ilgili kamu kuruluşu veya bu kamu kuruluşu tarafından yetki verilen sivil firma tarafından toplanmasını temin etmektedirler.

4.3 Sosyal Tesis, Askeri gazino ve Kantin Başkanlıklarınca uygulanan Atık Yönetimi

Atık üreticisi olarak, faaliyetler sonucunda üretilen atıklar (atık bitkisel sıvı yağ, kızartma yağı, sıvı kalorifer yakıtı artığı vb.)’la birlikte, tesislerden faydalanan daimi / günü birlik üye personel tarafından üretilen atıklar (pil vb.)’in çöpe, toprağa, kanalizasyona atılması / dökülmesine engel olmak maksadıyla ilgili personelin ikaz edilmesi / bilgilendirilmesi / bilinçlendirilmesi sağlanmaktadır.

Bu maksatla; öncelikle bu tesisler, kendi çalışan personelini (sb., astsb., uzm.erbaş, sivil memur ile erbaş ve erler) eğitmekte, personelinin konuyla ilgili her türlü faaliyetini

(yemek pişirme, bulaşık yıkama, odaların temizlenmesi, çöp bidon / kova / kutularının boşaltılması, yakıt kazanı temizliği vb.) yakından takip etmektedir. Tesislerden faydalanan daimi / günü birlik üye personelin konuyla ilgili olarak bilgilendirilmesi maksadıyla; gönderilen tüm dokümanlardan personel bilgilendirilmekte, duyuru panolarına asılmakta ve otel odalarına broşür olarak konmaktadır.

Gerek tesisin kendi faaliyetleri, gerekse tesislerden faydalanan üye personel tarafından üretilen her türlü tehlikeli atığın cins cins ayrılmak suretiyle ayrı ayrı kaplarda muhafazası yoluna gidilmekte ve temin edildiğinde ölçüde iç mekanda kullanılmak üzere “Atık Pil Kutusu” kullanılmaktadır.

4.4 Kırklareli Bölgesindeki Alarm İskan Tesislerinde (Lojmanlarda) Atık Yönetimi

Lojman Üst Yönetim Kurul Başkanlıklarınca; Kışla, birlik, Orduvevi ve Askeri Gazino Müdürlükleri ile birlikte en fazla miktarda tehlikeli atık üreten birim olan lojman sakinlerinin konuyla ilgili bilgilendirilmesi / bilinçlendirilmesi maksadıyla; konuyla ilgili olarak gönderilen dokümanların müstakil apartman blokları bazında çoğaltılarak tüm apartman bloklarının bina girişlerine herkesin görebileceği şekilde asılması sağlanmıştır.

Ayrıca, konuyla ilgili emrin bütün lojman sakinlerine (sb., astsb., uzm. erb., sivil memur, kapıcı, kaloriferci vb. görevliler dahil) teker teker imza karşılığı tebliğ edilmesi edilmiş ve yasal olarak bilgilendirilmiştir.

Buna ilave olarak, lojmanlara ziyaret, temizlik, çocuk veya hastabakıcılığı vb. nedenlerle dışarıdan gelen kişilerin de, konunun hukuki ve insani sorumluluk boyutu olması nedeniyle ilgili lojman sakinleri tarafından ikaz edilmeleri gerektiği hususu göz önüne alınarak personel bilinçlendirilmektedir.

Belirtilen atık tasnifine uygun olarak, lojmanlar bölgesinde oluşan atık malzemenin belli bir yerde, diğer evsel atıklardan ve diğer tehlikeli atıklardan ayrı olarak cins cins ayrılmak suretiyle toplanması çalışması devam etmektedir. Şu an itibarıyla bu husus zamanla oluşacak bilinçle artacaktır.

Sıvı kalorifer yakıtı (Fuel - Oil) ile çalışan kazanların düzenli olarak bakım ve temizliği yapılmakta, yapılan temizlik sonucunda kazanların dibinde yanmadan biriken sıvı kalorifer artığının çöpe, toprağa, kanalizasyona dökülmesine engel olunmaktadır. Biriken bu atıklarla ilgili olarak, diğer tehlikeli atıklar gibi ayrı bir kapta muhafaza edilerek GATM.ne

sevk edilmesi veya özel kimyevi maddelerle tekrar sisteme kazandırılma yoluna gidilmektedir.

Toplanan bu atıkların belli aralıklarla GATM.ne sevk edilmesi ve belge karşılığında teslim edilmesi sağlanmaktadır. BU hususta Tugay Komutan Konutu atıklarını Orduevi Md.lüğüne, Pınarhisar ve Demirköy Loj. Üst Ynt. Krl. Bşk.lıkları bitkisel atık yağlarını garnizon mutfağına, sıvı kalorifer yakıtı atıkları ile atık pillerini Garnizon Bakım Birliklerinin unsurlarına teslim etmektedirler. Tanzim edilen belgelerin bir sureti atığı teslim alan personele, bir sureti Tug.K.lığına, bir sureti de her türlü denetleme ve kontrolde ibraz edilmek üzere atığı teslim eden sorumlu birlik / personelde 5 (beş) yıl süreyle muhafaza edilecek şekilde dosyalanmaktadır.

4.5 Kırklareli Bölgesinde Askeri Birlikler İçin Kurulması Planlanan Atık Su Arıtma Tesisleri

2008 yılı içerisinde Kırklareli Bölgesindeki 4 ayrı noktadaki birliğe toplam 7000 eşdeğer nüfus kapasiteli evsel nitelikli atıksuların 04.09.1988 tarih ve 19919 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliği tablo 21.1 çerçevesinde uygunluğunu sağlamak amacıyla yapılacaktır.

Yapılması planlanan atıksular ara terfi havuzu girişine monte edilecek 8 mm elek aralıklı plastik konveyörlü ızgaradan geçirildikten sonra dengeleme havuzuna alınacaktır. Dengeleme havuzunda toplanan atık sular yedekli olarak monte edilen dalgıç pompalar vasıtasıyla otomasyona bağlı olarak arıtma tesisine pompalanacaktır. Arıtma Tesisi, biyolojik arıtma ve durultma haznesi, çamur çürütme-depolama havuzu, arıtılmış su deposu, kumanda odası ve filter pres binasından oluşacaktır.

Biyolojik Arıtma Tesisi; aktif çamur prosesine uygun **ARDIŞIK KESİKLİ REAKTÖR** olarak boyutlandırılmıştır. Çökeltim havuzlu sistemlerde sıklıkla yaşanan çamur şişmesi ve berrak su elde edilememesi gibi problemlerle, kesikli sistemlerde karşılaşılmaz, ayrıca sistemin temelinde atıksuyun dengelenerek havalandırma havuzuna alınması esas olduğundan her zaman (suyun az , çok veya düzensiz geldiği durumlarda) aynı kalitede su elde edilmesi sağlanır. **ARDIŞIK KESİKLİ** sistemde havalandırma çökeltim ve deşarj işlemi aynı havuzun içinde otomasyona bağlı olarak gerçekleşir. Çökeltim havuzu olmadığı için inşaat maliyeti bir nebze azalmaktadır .

Atık su içersinde çözünmüş halde bulunan organik kirleticiler üretilecek mikroorganizmalar (aktif çamur) tarafından tüketilir. Aktif çamur tarafından tüketilen organik kirlilik; karbondioksit, su ve yeni biyolojik kütleye dönüştürülür. Mikroorganizmaların yaşamsal faaliyetlerini sürdürebilmeleri için gerekli olan oksijen **BLOWER-DİFFÜZÖR** sistemi vasıtasıyla sağlanacaktır.

Durultma operasyonu sonucu aktif çamur ile arıtılmış su fiziksel yöntemlerle ayrıştırılır. Arıtma işini yapan biyolojik kütle sistemde tutulurken durultulmuş arıtılmış su sistemden uzaklaştırılacaktır. Sistemde oluşan fazla çamur ise, havalı şartlarda stabilize edilerek işlenmek üzere çamur depolama ve çürütme haznesi alınacaktır.

Poli elektrolit ile şartlandırılan çamur filtre presde kek haline getirilecektir . Elde edilecek kek % 30-35 katı madde içerecek şekilde susuzlaştırılacaktır. Sistemde oluşan sızıntı suyu yeniden arıtım için tesis girişine gönderilirken katı maddelerde diğer katı atıklarla tesisden uzaklaştırılır. Arıtılmış su bahçe sulamasında kullanılacağı için sisteme hidrofor ve kum filtresi ilave edilecektir.

Atıksu arıtma tesisleri Türkiye ve Dünyada 30 yıllık bir periyot için tasarlanırlar. Malzemenin ekonomik ömrü de periyodik bakımlar ve amortisman giderleri göz önüne alındığında bu süre karşımıza çıkmaktadır. Ancak ülkemizde bu süre ön görülemeyen kapasite artışları ve işletim problemleri nedeniyle düşebilmektedir (ortalama 10-15 yıl). Ancak normal koşullar altında kapasite korunduğu ve bakım-işletim esaslarına riayet edildiğinde tesisin ekonomik ömrü 30 yıldır.

Tesis boyutlandırılırken aşağıdaki kirlilik parametreleri esas alınmıştır;

BOI ₅ (Biyokimyasal Oksijen İhtiyacı)	: 350 mg/L
KOI (Kimyasal Oksijen İhtiyacı)	: 500 mg/L
AKM (Askıda Katı Madde)	: 500 mg/L

İşletmede oluşan atıksu miktarı;

Personel Sayısı	: 2000 kişi (Tesis 1)
Birim Atıksu Üretimi	: 200 L/kişi.gün
Toplam Atıksu Miktarı	: 400 m ³ /gün

Personel Sayısı	: 1000 kişi (Tesis 2-3)
Birim Atıksu Üretimi	: 200 L/kişi.gün
Toplam Atıksu Miktarı	: 200 m ³ /gün

Personel Sayısı : 250 kişi (Tesis 4)
Birim Atıksu Üretimi : 200 L/kişi.gün
Toplam Atıksu Miktarı : 50 m³/gün

Arıtılmış suda 2872 sayılı Çevre Kanunu ve 4.Eylül.1988 tarihli Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliği tarafından belirlenmiş deşarj standartlarının sağlanacağı garanti edilecektir. Atıksuların arıtılması neticesinde oluşacak katkılar aşağıda maddeler halinde özetlenmiştir.

Tablo 4.1 Atıksuların arıtılması neticesinde oluşacak katkılar

PARAMETRE	BİRİM	KOMPOZİT NUMUNE	
		2 SAATLİK	24 SAATLİK
BOI ₅ (Biyokimyasal Oksijen İhtiyacı)	mg/L	50	45
KOI (Kimyasal Oksijen İhtiyacı)	mg/L	180	120
AKM (Askıda Katı Madde)	mg/L	70	45
pH	—	6-9	6-9

Alıcı ortamlara kontrolsüz olarak verilen atıksuların neden olduğu renkli, pis kokulu ve kirliliği artırması önlenmediğinden çevre sağlığı tehlikeye atılmamış olacaktır.

Bu suların alıcı ortamlarda hem toksik hem de organik yükü azaltıldığından sucul canlıların ölmesi engellenecektir.

Suların arıtılmasıyla geri kazanımının önü açılacağından ekonomik olarak geri dönüşümü sağlanabilecektir (Sulama suyu olarak kullanımı hedeflendiği için)

Çevre Yasaları'na uyulduğundan dolayı diğer kurumlarla olan sorunlar çözülmüş olacaktır.

Ülkemizde TSK'nın yeri ve saygınlığı tartışılmaz olduğundan, Silahlı Kuvvetlerin Çevre ve Çevre Kirliliğine hassasiyet göstermesi diğer kurum, kuruluş ve insanlar üzerinde olumlu ve örnek teşkil eden bir unsur olarak karşımıza çıkacaktır.

Şu an ülke gündeminde önemli yer tutan AB müktesebatının en önemli başlığı olan Çevre konusunda, ileride karşılaşılabilecek sorunlara karşı önceden tedbir alınmış olacaktır.

Türkiye için şu an bir bağlayıcılığı olmayan ancak ilerisi için önemli bir kriter teşkil edebilecek olan AB kriterleri (Tablo 4-2) (European Council Directive 91/271/EEC) incelendiğinde mevcut Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliği ile çok büyük bir fark arz etmediği dikkat çekmektedir. Bu standardın ülkemizdeki mevcut standartla olan en önemli farkı toplam

azot ve toplam fosfor parametrelerinde gerçekleşmektedir. Ancak bu parametrelerde nüfusu 5000'den büyük yerler için istenmektedir. Diğer bir ifade ile nüfusu 5000'den küçük yerleşim yerleri için sadece KOİ, BOİ₅, AKM ve pH parametreleri önemlidir. Özetle ve sonuç olarak yapımı planlanan tesisler hem ülkemizde geçerli olan hem AB bölgesinde aranan standartları karşılayabilecek düzeyde tesislerdir.

Tablo 4.2 AB Evsel Atıksular İçin Deşarj Standardı (European Council Directive 91/271/EEC)

Parametre	Birim	Çıkış suyu
KOİ	mg/L	125
BOİ ₅	mg/L	25
Toplam N	mg/L	10
Toplam P	mg/L	1
AKM	mg/L	35
pH	-	6-9

KOİ : Kimyasal Oksijen İhtiyacı

BOİ₅: Biyokimyasal Oksijen İhtiyacı

Toplam N: Toplam Azot

Toplam P: Toplam fosfor

AKM: Askıda Katı Madde

4.6 Atış ve Tatbikat Alanları

Askeri birliklerin çevreye etkileri genellikle üç başlıkta toplanabilir. Bunlar genel hatlarıyla:

- Savaş hazırlığının çevreye etkileri,
- Savaşın çevreye etkisi
- Savaş sonrası devam eden çevresel etkiler olarak sıralanabilir.

Bu başlıklar arasında şüphesiz en yıkıcı olan savaşın çevreye etkisidir. Savaşlar, yüzyıllardır yalnızca cephedeki insanları değil, bilinçli tahrip yoluyla da çevresel yıkıma ve ekosistemi her süreçte biraz daha geriye dönüşü olmayan yok oluşlara sürüklemektedir. Çevresel yıkım ve yaşam ortamlarının tahribi, çok eskiden beri düşmanların ortadan kaldırılması için bir savaş kazanma stratejisi olarak kullanılmaktadır. Oysa günümüzde, dünyanın herhangi bir yerindeki çevresel tahribatın tüm dünyayı ve dolayısıyla insanlığı derinden etkilediği bilinmektedir. Dolayısıyla savaşlar sadece kaybedenlere değil, tüm insanlığa zarar vermektedir.

Fakat onun öncesinde başlayan tahribat kendisini savaş hazırlığı esnasında gösterir. Silahlı güçlerin yerleşimi için doğal yapının tahribi, Silah sistemlerinin hazırlanması için çevresel kirlilik ve Askeri tatbikatların çevreye yıkıcı etkisi bunların en tipik ve yaygın olanlarıdır.

TSK'lerinde Milli ve NATO tatbikatlarında çevre kirliliğinin önlenmesi ile ilgili alınacak tedbirler kara, deniz ve hava hareketının icra edildiği bütün tatbikat sahasının ve tatbikat destek sahalarını kapsamaktadır. Bu kapsamda tatbikat sahasında kurulan tesislerin çevreye zarar vermemesi için gerekli olan bütün tedbirler alınmaktadır.

Tatbikat maksadıyla ülkemizde bulunan yabancı ülke birlikleri için hazırlanacak ve kullanılacak olan, tuvaletler, çöp toplama yerleri, yağ yakıt ikmal yeri, banyo, çamaşır ünitesi vb. diğer ünitelerin yerleri başlangıçta arazide görülür ve uygunluğu ilgili komutanlıkla kararlaştırılır. Bu işlem yapılmadan hiçbir kazı yapılmaz ve tesis kurulmaz. Tatbikatın sona ermesini müteakip birlikler ayrılmadan önce tüm tesislerin çevreye zarar vermeden kaldırılması sağlanır.

Milli ve NATO tatbikatlarında, zırhlı ve motorize birliklerin hareketi, tahsisli yol ve bölgelerden yapılır. Paletlerin arazide keskin dönüş ve manevralarla derin iz açmamaları sağlanarak, yollar ve şahıs arazileri tahribata maruz bırakılmaz. Tatbikat arazilerinde açılacak çukurlar kullanıldıktan sonra tamamen kapatılacaktır. Tatbikatlarda geçici olarak açılan tesislerin kullanımında aşağıda belirtilen esaslara göre hareket edilir.

Sahra tuvaletlerinin çukuru en az 1,5-2 metre derinlikte ve 90-100 cm. genişlikte inşa edilir. Çukurların kapatılmasında üstten asgari 40-50 cm. yüzey toprağı ile örtülmesine dikkat edilir. Sahra tuvaletlerinin günlük dezenfeksiyonunun sağlanması ve vektörlerden (sinek, böcek gibi) korunması için kireç karıştırılmış toprak kullanılır. Sahra tuvaletleri bölgedeki su kaynaklarına ve meskun bölgelere en az 150 metre mesafede olması sağlanır.

Banyo, Çamaşır ve Bulaşık Yerlerinde kullanılan sabunlu ve deterjanlı suların ekilebilecek araziye akıtılmasına mani olunur ve bu suların çevreye yayılması engellenir. Kullanım sonunda bu yerlerin kapatılması ve temizlenmesi sağlanır.

Benzin, Mazot, Yağ Tesislerinde tankerlerin beklemesi, ikmallerinin yapılması ve bakım esnasında meydana gelebilecek benzin, mazot ve yağ kirlenmeleri önlenerek, istenmeyen durumlarda meydana gelen kirlenmeden zarar gören toprak tabakası çöplere yapılan işleme tabi tutulur.

Çöplerin Atılması tatbikatlarda arazide oluşacak çöp ve atıkların toplanması, depolanması ve imhasında her türlü tedbir alınır. Müşterek tatbikatlarda diğer ülke kuvvetleri tarafından kullanılan arazideki çöp ve atıklara ne gibi işlem yapılacağı ile nerelerde toplanacağı hususu ev sahibi ülke yetkilileri ile koordine edilerek belirlenecektir.

Atış ve tatbikat bölgesinde patlamamış mermiler yerinden oynatılmayarak, tutanakla tespit edildikten sonra sürveyan kontrolünde çevreye zarar vermeyecek şekilde imha edilmektedir.

Her tatbikatın sonunda tatbikatı icra eden Komutanlık tarafından çıkartılacak bir ekip tarafından tatbikat bölgesi taranacak ve aşağıdaki hususların yerine getirildiği muhtarlıklara da imzalatılmak suretiyle tutanak haline getirilir.

Bölgenin atıklarla kirletilmediği, atıkların usulüne uygun taşındığı veya imha edildiği.

Bölgede mevcut ağaçların kesilmediği.

Toprağa zarar verilmediği, zorunlu olarak açılan çukurların doldurularak eski hale getirildiği.

TSK'leri kendisine tahsisli tüm topraklar üzerinde rasgele tatbikat yapmayı ve çevreye, özellikle toprağa verilen zararı asgari düzeye indirmek için Trakya Bölgesindeki tüm birliklere icra edecekleri tatbikatları tek merkeze yönlendirerek çevrenin de asgari zarar görmesini sağlamıştır. Kuruluş amaçlarından biri de çevreyi korumak olan Atış ve Atışlı Tatbikat Alanları bu amaca uygun olarak faaliyetini sürdürmektedir.

4.7 Kırklareli Bölgesinde Ağaçlandırma Ve Erozyonla Mücadele Çalışmaları

Erozyon; toprağın bulunduğu yerden, yağışlar, sel suları, rüzgar, çığ vb. etkenlerle taşınması olayıdır. Erozyon, topraklarımızın yok olmasına sebep olan etkenlerin başında gelmektedir. Ülkemizdeki erozyon Avrupa'dan 12, Afrika'dan 17 kat fazladır.

Erozyon sebebiyle toprağın verimi azalmakta, besin maddeleri yok olmakta, sular kirlenmekte, ürünlerde verim ve kalite düşmektedir. Ülkemizde erozyon sonucu her yıl 500 milyon ton verimli toprağımız kaybolmaktadır.

Yukarıdaki nedenlerden dolayı bölgedeki birlikler, vazifeyi aksatmadan, ağaçlandırma faaliyetlerine özel bir ilgi gösterilerek, Birlik, Kışla ve garnizon komutanlıkları mutlaka bir ağaçlandırma planı yaparak uygulatırlar.

Birlik ve kurumların ağaçlandırma faaliyetleri; kışlalar içinde eğitim, atış ve tatbikat gibi mesleki çalışmalara engel olmayacak alanlarda yapılmaktadır. Bu doğrultuda ağaçlandırmada her askerin en az bir fidan dikmesi esas alınmaktadır. Dikilecek ağaçlar bölge

özelliğine göre kolay yetişen ve büyümesi çabuk, daha ziyade yaprağını dökmeyecek ağaç cinslerinden oluşmaktadır.

Ağaçlandırma için gerekli fidan ihtiyaçları 6831 Sayılı Orman Kanunu'nun 65 nci maddesi ile Kamu Ağaçlandırmaları ve Ağaç Bayramı Yönetmeliği esaslarına göre temin edilmekte aynı zamanda birlik komutanlarının oluşturdukları seralarda yetiştirilmektedir.

Birliklerin yapacakları ağaçlandırmanın, dikim, bakım ve korunmasından birlik komutanları sorumludur. Bunun için orman mühendisi yedek subayların teknik bilgisinden, erlerin işgücünden ve birliğin diğer imkanlarından, eğitimin aleyhine olmayacak şekilde faydalanılır.

Muharebe eğitimi aksatılmadan yapılacak ağaçlandırmalarda, askeri zaruretlerin istediği savunma, gizleme ve diğer gerekler de göz önünde tutulur. Aynı zamanda kışların yollardan görünmesini engelleyecek şekilde ağaçlandırmaya öncelik verilir.

Yurtiçinde bulunan şehitliklerimizin görünümünün güzelleştirilmesi için ağaçlandırma faaliyetleri de sürekli takip edilmektedir. Mahalli mülki amirlikler veya belediyelerin ağaçlandırma faaliyetlerinde işgücü ve ekipman istekleri mali külfet getirmeyecek ve muharebe eğitimi aksatmayacak şekilde Garnizon K.lıklarınca karşılanmaktadır.

TSK personeli mahalli mülki makamlarla koordineli olarak orman yangınlarının söndürülmesi faaliyetlerine TSK Tabii Afetler Yönergesi esas ve usullerine göre katılırlar. Garnizon K.lıkları tarafından orman yangınlarında hareket tarzları belirlenerek mülki makamlarla koordine edilir.

Lojman bölgelerinin ağaçlandırılması için lojman sakinlerinin de teşvik edilerek ağaçlandırma faaliyetlerine katkıları sağlanarak genç nesil TSK aile fertlerine ağaç sevgisi aşılanır.

4.8 Çevre Bilincinin Yurt Sevgisi Eğitimindeki Yeri

Çevre sorunlarının etkileri ve bu etkilerin aciliyeti toplumu oluşturan bireylerin bilgilerinin, bilinçlerinin, tutumlarının ve tavırlarının önemini artırmaktadır. Kirlenmiş bir gezegende yaşayan hiçbir canlının trajik bir sondan kurtulma şansı bulunmamaktadır. İnsan hem bu kirliliğin sorumlusu, hem de kirliliği durdurabilecek ve yaşanması bir dünyayı kurabilecek tek canlı türüdür.

Bu durumda çevre bilinci olarak tanımlanabilecek bilgi birikimi ve tavırlar; çok daha önemli hale gelmektedir. Kuskusuz çevre bilincinin niteliği ile eğitim durumu ve sosyokültürel durum arasında bazı bağlar vardır. Ancak çevre sorunlarına yaklaşımda, eğitim

durumunun ve sosyokültürel durumun payını azaltan birçok toplumsal alışkanlığın, kalıpların olduğu da bir gerçektir.

Çevrenin soruna dönüşmesi, genellikle insan kaynaklı etkilerin, kendine özgü nitelik ve nicelikleriyle doğanın ilişkiler sistemini, dengelerini zorlamasının sonucunda olmaktadır. İnsanın yaşamını ve sağlığını koruyabilmesi açısından da önemli olan bu dengeler, karşılaştıkları yeni durumları kaldıramaz hale geldikçe kirlenme diye adlandırılan bozulmalar ortaya çıkmaktadır.

Çevre sorunlarının çözülmesi, insanların sorunları algılaması ve risklerin farkında olması ile aşılabilecektir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin, doğanın ve nesillerin yok olduğunu görmeye başlaması ve çevre sorunlarının farkına varması, 20. yüzyılın sonlarına doğru olmuştur. Çevre sorunlarının boyutu ve insan sağlığına verdiği zararlar arttıkça, sorunlara çözüm arama ve eyleme geçme zorunluluğu da artmıştır.

İnsanlığı bekleyen çevre ve sağlık sorunlarını önlemek, kaybedilen zamanı ve çevre dokusunu geri kazanmak için yapılan birçok etkinliğin içinde çevre bilincini ölçmeye yönelik araştırmalar kuskusuz küçük ancak önemli birer adımdır. Çevre sorunlarının artması, çevre sağlığı ve çevre hekimliği konularının önemini artırmakta, bu başlıklarda birçok çalışma yapılmaktadır. Çevre bilinci konusunda Dünyanın çeşitli ülkelerinde tıp, psikoloji, sosyoloji gibi alanlara yayılmış çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Yapılan bazı çalışmalar, kişilerin çevre bilincini değerlendirmek ve bu bilinci davranışlarına yansıtıp yansıtmadıklarını belirlemek amacıyla taşımaktadır. Çevre Kirliliği, sadece teknolojik bir sorun olarak değil, aynı zamanda yanlış davranış kalıplarının yol açtığı bir kriz olarak değerlendirilebilir.

Günümüzde bireyleri, çevre ve çevre sorunları konusunda yönlendiren temel etkileşimleri ortaya koymaktadır. Çevre bilinci; “bir insanın çevresiyle ilişkisinin kendi varlığı bakımından öneminin farkına varmasıdır”. Bu ilişkinin farkına varılan öneminin iki boyutu vardır: Birincisi; araçsaldır ve çevre sorunlarından kaynaklanmaktadır. İkincisi ise, çevre insan ilişkisinin yaşamı anlamlı kıldığına farkına varmadır. Bu ikinci boyutu olmayan bir çevre bilinci, yetersiz kalmaktadır. Çevre bilincine sahip olan bir kişinin çevreyle ilişkisini çevresel sorumluluk taşıyarak kurması beklenmektedir. Bu sadece çevreye karşı değil, aynı zamanda topluma karşı taşınan bir sorumluluk anlamına gelmektedir.

Çevre bilincinin derecesine göre bilincin farklı “derinleşme düzeyleri” bulunmaktadır. “Birinci düzey”, çevre insan ilişkilerinin çevre sorunları yarattığı bilgisine sahip olmak ama kendi davranışlarını değiştirmemek ve başkasının değiştirmesini de talep etmemektir. “İkinci düzey”, kendi davranışlarını değiştirmemek ancak başkalarının değiştirmesini talep etmektir.

“Üçüncü düzey” kişinin çevreyle ilişkisini sorumlu olarak kurmasıdır. “Dördüncü düzey” kişinin sorumlu davranmasının yani sıra, başkalarının sorumlu davranmasını sağlamaya çalışmak, sorumlu devlet organlarını uyarmak, sivil toplum kuruluşları içinde örgütlenmektir. “Besinci düzey” ise çevre sorunlarının çözümü için maddi fedakârlıkta bulunmaktır.

Bu beş düzeyin TSK personel ve aileleri ile vatani hizmetlerini yapmak üzere silah altına alınmış tüm personele kazandırılması maksadıyla her eğitim yılında çeşitli konferans ders ve gösterilerle verilmesi amaçlanmaktadır. Özellikle erbaş ve erlerin bu bilince sahip çıkması için her hafta bir gün olarak planlanan ve uygulanan Yurt sevgisi eğitimlerinde yoğun olarak işlenmektedir. Buna ek olarak yapılan ağaçlandırma faaliyetleri, seracılık, arıcılık, organik tarım, hayvancılık kursları gibi faaliyetlerle personel bilinç düzeyi arttırılmaktadır.

Milli Ağaçlandırma Ve Erozyon Kontrolü Seferberlik Kanunu Madde 11'de de açıkça ‘Ağaç ve Orman sevgisini yaygınlaştırmak için Türk Silahlı Kuvvetleri ile Milli Eğitim Bakanlığı, eğitim ve ders programlarında; Adalet Bakanlığı, ceza ve tevkif evlerinde ağaçlandırma ve erozyon konulu uygulamalı eğitimlere yer verirler.’ İfadesi bu hususta TSK’ne görev vermektedir.

Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA) ile yakın temasta devam eden bilgilendirme kurslarında yetişen lider personel, aldığı eğitimi diğer lider personeli eğitmek suretiyle tüm personele aralıksız yaygınlaştırmaktadır.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Türkiye gibi hızlı bir kentleşme, endüstrileşme süreci içine girmiş olan bir ülkede, hızla yayılan kentler, turistik ve endüstriyel tesisler, bunlar için gerekli olan, yol, su, havaalanı gibi alt yapı kuruluşları, mekanize tarım, arazi ıslah çalışmaları, yeni hammadde ocakları, doğal afetler vb. gibi araziye etkileyen her faaliyet, ülkemiz çevre varlıklarını hızla yok etmekte, yeterince belgeleme olmadığı için de tam nelerin gittiği bile bilinmemektedir.

Kentsel toprakların plânsız ve bazı çıkar gruplarına yarar sağlayacak plânlar ile gelişmesi de çevre sorunlarını artıran nedenlerdendir. Gelişmekte olan ülkelerde kentler, genellikle endüstrileşme, kentleşme sorunları ve bunların getirdiği nüfus yoğunluğu, hava, su ve toprak kirlilikleri ile plânsız olarak gelişmektedir. Nüfusu fazla olan kentlerde bu sorunlar giderek artmakta ve kentler yaşanamaz hale gelmektedir. Anayasa plânlı bir kentleşme, çevre şartlarını gözetilen bir plânlama ve plânlı konut politikasını düzenlemekte ve Devlete bu konuda yükümlülükler getirmektedir. Türkiye'nin çevresel emanetlerinin, dünya kültür varlıklarının bir parçası ve de önemli bir parçası olduğunu anlamamız ve kabul etmemiz, bu emanetlere sahip olmanın getirdiği sorumluluğun bilincinde olmamızı gerektirmektedir. Her tahrip edilen, kirletilen doğa parçası, dünya kültür tarihinden bir parçanın, bir daha yerine konamaz bir şekilde yok olması, dünya tarihinin bir bölümünün silinmesi sorumluluğunu da beraberinde getirmektedir.

Çevreye ilişkin sorunların çözümünde ülkemizin genel durumuna baktığımızda yapılan çalışmaların sınırlı kaldığını görmekteyiz. Buna ilk neden olarak;

Araştırma kuruluşları çevre sorunlarının belirlenmesi ve çözüm yollarının saptanması açısından yeterli bir çalışma düzeyi gerçekleştirememişlerdir.

İkincisi, kamu yönetimi çevre sorunları karşısında bilinçlenememiş ve bunun sonucu olarak ta gerekli ölçüde örgütlenememiş yada bu alanda yapılan çalışmalar yetersiz kalmıştır.

Üçüncüsü bazı sanayi kuruluşları doğal kaynakların aşırı istismarında tam bir sorumsuzluk örneği vermiş ve aşırı kâr hedefi toplumsal bütün amaç ve ilkelerin üstünde tutulmuştur. Dördüncü ve bir diğer nedende toplum ve çevrenin korunması yada bozulan çevrenin yeniden kazanılmasında gerekli tepki, duyarlılık ve bilincin gösterilmemesidir.

Örneğin Çevresel Etki Değerlendirmesi sürecine, Mahallî Çevre Kurullarına, Çevre ve Ormancılık Şuralarına, TOBB, TSE, STK ve çevre ile ilgili diğer karar alma süreçlerine, halkın katılımı için sınırlı olanaklar tanınmıştır. UÇES hazırlanması esnasında buna halkın ve bilim adamlarının katılımının olmaması bir avuç bürokrat ve seçilmişin kararların alınmasında etken olması çevre adına oluşacak faydaları sınırlandırmaktadır. Bu katılımların artırılması, hakkın kullanımını kolaylaştıracaktır. Aynı zamanda, çevre hakkının ihlal edilmeden önceki, süreç içerisinde vatandaşlar tarafından sürece müdahale edilerek korunması sağlanmış olacaktır. Bu husus aynı zamanda, katılımcı demokrasinin de bir gereğidir.

Katılımın gerçekten işlevsel olabilmesi, birçok sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal koşulun bir arada bulunabilmesine bağlıdır. Türkiye’de ise bu koşullar, yurttaşların “çevre yönetimi mekanizmaları”na işlevsel biçimde katılımlarını sağlayacak yeterlikte değildir. Ailede, okulda, işyerinde egemen olan ilişki biçimleri katılımı kısıtlayıcı, buyurucu egemenliğin kullanımı şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Mevcut durumda toplumun tüm merkezi ve yerel idareleri gibi TSK’ya da büyük görevler düşmektedir. Böylesine yoğun tabiat ve kültür ortamında Silahlı Kuvvetlerin icra ettiği tüm faaliyetlerinde bu çevre ile etkileşiminden kaynaklanan genel problemler kısaca şunlardır:

- Coğrafi arazinin birliklerce kullanılmasından kaynaklanan problemler
- Silah üretimi, kullanımı ve tatbikatların direkt etkisi
- Askeri alanların, tesislerin ve araçların tabiata ve kültürel alanlara verdiği zararlar
- Savaşın direkt etkisi

Yukarıda sıralanan genel problemler tüm ulusların silahlı kuvvetleri için de geçerli olmakla birlikte ülke gelişmişliği sebebiyle farklılıklar göstermektedir.

Bu sorumluluğun doğal gereği olarak TSK çevre ve ekolojik dengenin korunmasına ve mümkün olduğu takdirde olumsuz yönde zarar gören çevreyi eski sağlığına kavuşturma konusuna son derece hassastır. Bu sebeple Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde, su kirliliği, hava kirliliği, katı atık kirliliği ve kaynakları hakkında araştırma yapmak ve araştırma sonucunu rapor halinde, ilgili kurum ve kuruluşlara göndererek gerekli işlemlerin yapılmasını sağlamak amacıyla, İl Jandarma Komutanlıkları Asayiş Şube Müdürlükleri bünyesinde görev yapmak üzere doğal Hayatı Koruma Takımları İle Çevre Koruma Timleri Kurulmuştur.

Türk Silâhlı Kuvvetleri, insanların ortak varlığı olan çevrenin korunması ve iyileştirilmesini hedef olarak seçmiştir. Çevre korumasının en önemli yöntemlerinden birisi de erozyonla mücadele etmektir. Bu bilinçle, öncelikle kendisine tahsis edilmiş arazilerde olmak üzere ülkenin her köşesinde planlı olarak ağaçlandırma çalışmalarına devam etmekte; bu hususta sivil kurum ve kuruluşlar tarafından yapılan projelere imkânları ölçüsünde destek sağlamaktadır.

Yapılan ağaçlandırma çalışmalarının yanı sıra tabiat varlıklarımızdan ormanlarımızın yangınlara karşı korunmasında da TSK'leri ilk müdahalede yetersiz kalan orman teşkilâtı görevlilerine ve mükelleflere mülkî amirler tarafından istenen yardım talepleri üzerine cevap verilmektedir.

Orman yangınlarının söndürülmesinde görev alan birlikler, bu görevlerini emniyetli bir şekilde başarabilmesi için eğitim, teşkilât, teçhizat, ikmâl, iaşe, sağlık, emniyet ve koordinasyon konularında daha önce hazırlanan talimata uygun olarak ifa etmektedir. Bu çerçevede askerî birlikler hemen hemen bütün orman yangını söndürme çalışmalarına katılmaktadır.

Aynı şekilde deniz kirliliği ile mücadelede de Deniz Kuvvetleri Komutanlığınca; bünyesindeki üs ve limanlara, yeni deniz süpürgeleri inşası/tahsisi; yeni inşa edilen/edilecek gemiler ile hâlihazırda envanterdeki gemilerde, biyolojik arıtma sistemlerinin imalâtı/montajı ile atıkların nötralize edilmesi; ana üslerde, sahil sintine ve evsel atık arıtma tesislerinin kurulması; temin ve tahsisleri yapılan yangın/yağ bariyerleri ile denizde çıkacak yangın ve petrol atıklarının yayılmasının önlenmesi şeklinde muhtelif tedbirler alınmaktadır.

Silahlı kuvvetlerin üstlendiği görev ve sorumluluklar göz önüne alındığında genel sorunlardan bazılarının üzerine gittiği ve bu problemlerden kaynaklanan tahribatı en aza indirmeye çalıştığı anlaşılmaktadır. Bu faaliyetlere ek olarak aşağıda sunulan teklifler ışığında çevre bilinci ve korunması geliştirilebilir.

Türkiye'deki tabiat varlıklarımızın korunma uygulamalarının ve sorunlarının ardında yatan en üst düzey sorun çevre ve kültürel değerlerin korunmasındaki anlayış yetersizliği ve bunun özünde yatan eğitimsizliktir. Bunu ortadan kaldırmak maksadıyla askerlik mükellefiyetini yapan her vatandaşa çevre ve tabiat varlıklarımızın korunması fikri aşılanabilir. Yurt sevgisi eğitimleri bu tür bir davranış değişikliği için son derece uygundur. Ayrıca bu personelin kullandığı tüm ortak alanlara kültür ve tabiat varlıklarının ne olduğu ve

niye korunması gerektiği vb. Konularda bilgilenmelerini sağlamak maksadıyla afişler asılabilir.

Çevre ve varlıklarının korunması merkezi idarenin talimatlarıyla, yasal çerçevelerle dikte ettirilmeden bütün toplum kesimlerinden, sivil toplum birimleriyle, yerel idare kuruluşlarıyla, üniversitelerle, uluslararası kuruluşlarla ve en önemlisi de halkın katılımıyla koordinasyon ve işbirliği ile sağlanılabılır. Ülkemizde çevresel ve kültürel emanetlerin korunmasına ilişkin; kültür, turizm, yerel yönetimler, bayındırlık, köy hizmetleri ve tarımla ilgili devlet birimleri arasında, neredeyse hiçbir koordinasyon mevcut değildir. Bu koordinasyonun zaman içerisinde oluşacağı değerlendirildiğinde bunun TSK içerisinde de bir oluşuma gerek görülebilir.

TSK'nın kullandığı tüm coğrafi alanlara ait (tatbikat ve atış alanları gibi) bütün arkeolojik buluntu yerleri, tabiat ve kültür varlıklarının kronolojik bir envanterinin çıkarılmış olması (ilgili bakanlığın yardımı ve yönlendirilmesiyle) Silahlı Kuvvetlerin buralara istemeden vereceği tüm tahribata engel olunabilir.

Çevreye direk zararı bulunan mühimmat, silah ve teçhizatın kullanılması zaruriyet hariç sınırlandırılabilir.

Halen devam etmekte olan ağaçlandırma, yangınla mücadele, deniz kirliliğini engelleme faaliyetleri artarak devam etmelidir.

Çevrenin muhafazası, yaşatılması ve yeniden canlandırılmasının bir milli görev olduğunun vurgulanması çok önemlidir. Bu konunun sadece fiziki olarak algılanmaması gerektiğini, kültür mirasimizin korunmasının tarihsel, kültürel ve sosyal açıdan değerlendirmek ve bunu hem yönetim düzeyinde hem de yönetilenlerin bilincinde yer etmesi öncelik arz etmektedir. Bunu temin için gezici ekiplerce aileleri de kapsayacak eğitimler verilebilir.

Ülkemizde binlerce yılda oluşmuş çevresel varlıkların korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması konusunda on yıllardır süregelen ihmal ve yağmanın sonucunda geline nokta bu varlıkları tümüyle olmasa bile büyük kısmını kaybetme noktasıdır. Bu konuda bilinçlenmiş bir Silahlı Kuvvet, toplumu eğitebilecek, yönlendirebilecek ve değerlerimize sahip çıkılmasında sağlayabilecek bir konumdadır.

Bilindiği gibi, ÷lkemizde toprak kullanımı ve beraberinde getirdiği sorunlar giderek önem kazanmaktadır. Bu sorunların en önemli sonuçlarından birisi de büyük ölçüdeki toprak kayıplarıdır. Bu hususta tarım arazilerinin yanlış kullanılmasından kaynaklanan erozyon, çoraklaşma gibi sorunların yanında, verimli tarım alanlarının kentsel ve endüstriyel tesislerle örtülmesi, açık maden kazıları ile tahribata uğraması ve çeşitli atıklarla kirlenmesi de önemli rol oynamaktadır. Bu önemli sorunları kapsayan Anayasa'nın söz konusu maddesi bu alanlarda çalışanların korunmasına da haklı olarak önem vermiştir. Ancak konuyla ilgili yasaların bir an önce çıkarılması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

Atık Pil Ve Akümülatörlerin Kontrolü Yönetmeliği, Resmi Gazete 31 Ağustos 2004 Tarih Ve 25569 Sayılı

Gemilerden Atık Alınması Ve Atıkların Kontrolü Yönetmeliği, 26 Aralık 2004 Tarih Ve 25682 Sayılı Resmi Gazete’de Yayımlanan

Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği, 14 Mart 2005 Tarih Ve 25755 Sayılı Resmi Gazete’de Yayımlanan.

Yağların Kontrolü Yönetmeliği, 21 Ocak 2004 Tarih Ve 25353 Sayılı Resmi Gazete’de Yayımlanan.

AB Çevre Müktesebatının Uyumlaştırılması İçin Stratejiler: Türkiye’yi Neler Bekliyor? Toplantı Sunumları Ve Tartışmalar 28-29 Nisan 2005, Ankara

ARİTMAN Canan İzmir Milletvekili Çevre Komisyon Üyesinin 28 Haziran 2007 Tarihli Başvurusuna İstinaden Jandarma Genel Komutanlığınının 24 Temmuz 2007 Ve Hrk: 7500-508-07/.D. Asyş. Ş. Şik.Ks.(250321) Sayılı Cevabı

ARSLAN, İbrahim, “İnsani Amaçlı Mayın Temizleme”, Edok.Lığı İstihkam Dergisi, Sayı 6 Eylül 2000

BROWN, L. R. Et AL.,1993. Yeni Bir Dönem Başlıyor. Dünyanın Durumu 1993, Tema Vakfı Yayın No:4, Çeviren: Yaman Ve Fehiman Köseoğlu, İstanbul.

CRAİGHEAD J. J., 1997 Kaynaklara Yeni Bir Bilinçle Yaklaşalım. Cumhuriyet Gazetesi, 9 Eylül 1997, S. 10, İstanbul.

ÇEPEL, N.,1992. Doğa, Çevre, Ekoloji Ve İnsanlığın Ekolojik Sorunları. Altın Kitaplar Yayını, İstanbul.

Çevre Bakanlığı Çevre El Kitabı S. 24 Ankara 2006

Çevre Kanunu 2872 Sayılı 11/8/1983 Tarih Ve 18132 Sayı Nosu İle Resmi Gazetede Yayımlanmıştır.

Çevre Ve Orman Bakanlığı AB Entegre Çevre Uyum Stratejisi (UÇES) (2007-2023), Ankara 2006

Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) Yönetmeliği AB ÇED Direktifi Ve Ülkemiz Şartları Da Dikkate Alınarak Revize Edilmiş Ve 16.12.2003 Tarih Ve 25318 Sayılı Resmi Gazete’de Yayımlanarak Yürürlüğe Girmiştir.

FABBRİ Michele İklim Değişiklikleri: Tehlikede Olan Nedir?Ekim 2003 (Metnin İtalyanca Orijinali **Falcemartello**’nun Ekim 2003 Sayısında Yayınlanmıştır.)

[http:// www.izmircevre.gov.tr](http://www.izmircevre.gov.tr).(06.09.2007)

<http://cevre.kosgeb.gov.tr/docs/kobi'ler%20icin%20cevre%20k%c4%kılavuzu.pdf>(1.07.07)

<http://www.basbakanlik.gov.tr/yayinlar/insanhaklari/insanhak4.htm>(1.8.2007)

<http://www.basbakanlik.gov.tr/yayinlar/insanhaklari/insanhak4.htm>(10.06.2007)

http://www.tsk.mil.tr/10_arsiv/10_1_basin_yayin_faaliyetleri/10_3_bilgi_notlari/2003/bn_34.html (12.09.2007)

<http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2005/haziran/07/gkisa.html> 7-6-2005 (16.08.2007)

<http://www.ockkb.gov.tr/tr/icerik.asp?id=118>

İnsan Ve Çevre, Sempozyum Tebliğleri, İnsanlığa Hizmet Vakfı Yayınları No:3 İstanbul, 1992

JGY: 433-1 Çevre Ve Doğal Hayatın Korunmasında Jandarmanın Görev Yetki Ve Sorumlulukları Yönergesi

KUTLUBAY, İs.Yzb.Yunus, “Mayınlar Temizleniyor”, Kkk Haber Bülteni, Sayı:24, Nisan 2001

MD 433-1 TSK Çevre Direktifi Genelkurmay Basımevi Ankara 1994

Savaşın Çevreye Etkisi Dr. Aylin Sena Beliner Sunum Seminer Sunumu, ANKARA,2003

TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni, Bir Tıp Fakültesi Son Sınıf Öğrencilerinin Çevre Bilincinin Değerlendirilmesi Araştırması’ İstanbul 2005/ 4 ‘

Ulusal Çevre Stratejisi (UÇES), Çevre Ve Orman Bakanlığı AB Entegre Çevre Uyum Stratejisi (2007-2023), Ankara 2006

Özgeçmiş

1971 yılında İzmir’de doğdum. İlk ve orta öğrenimini İzmir’de, müteakiben askeri eğitimimi sırasıyla İzmir Maltepe Askeri Lisesi ve Kara Harp Okulu’nu tamamlayarak 1993 yılında İstihkam Teğmen rütbesi ile mezun oldum. İstihkam Okulu’ndan subay temel sınıf ve branş eğitimini almayı müteakip 1994-1996 yılları arasında 51 nci Piyade Tugay Komutanlığı (TUNCELİ), 1996-1997 yılları arasında İstihkam Alayı Komutanlığında (İZMİR), 1997-2003 yılları arasında NATO Güneydoğu Avrupa Müşterek Komutanlığında (İZMİR), 2003-2005 yılları arasında 8nci Kolordu İstihkam Tabur Komutanlığında (ELAZIĞ), 2005-2007 yılları arası 5nci Kolordu Köprücü Tabur Komutanlığında görev yaptım. 2007 yılı itibariyle 55 nci Mekanize Piyade Tugayına atanmış olup halen aynı birlikte görev yapmaktayım. Evli ve iki çocuk babasıyım.

CURRICULUM VITAE

(CV)

I was born on 08.04.1971 in Izmir. I finished primary and the secondary school in Izmir, and then subsequently graduated Maltepe Military High School and Turkish Land Forces Academy and assigned as an engineer lieutenant. After taking branch and officer basic courses in engineer school I was appointed to 51th Brigadier Command (Tunceli) 1994-1996; Engineer Regiment Command 1996-1997 ; NATO LSE Command (Izmir)1997-2003; 8th Corps Engineer Battalion(ELAZIG)2003-2005; . 5th Corps Floating Bridge Battalion 2005-2007. In 2007 I assigned and still working in 55TH Mechanized Brigade. I am married and have two children.